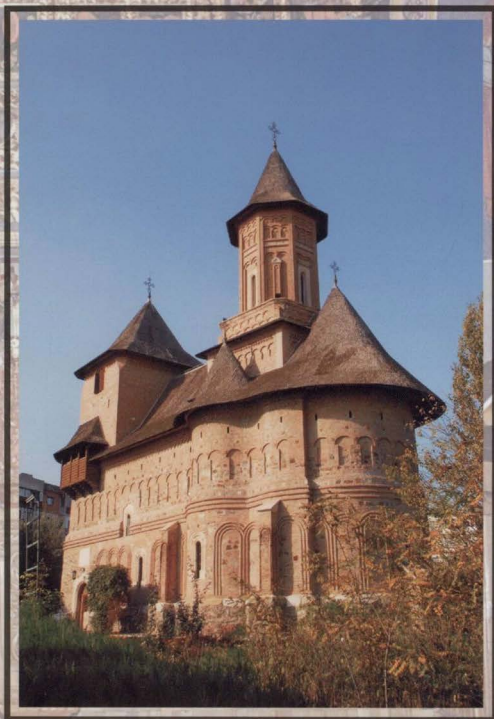

Cristian-Dragoș CĂLDĂRARU

BISERICA FORTIFICATĂ "PRECISTA"

MONUMENT DE CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

Editura PARTENER

Cristian - Dragoș CĂLDĂRARU

BISERICA FORTIFICATĂ

„PRECISTA”.

MONUMENT DE CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

**Editura PARTENER
GALAȚI, 2010**

Coperta I:

Biserica „Precista” - Galați, latura de Sud-Est

Coperta IV:

*Biserica „Buna Vestire” Vatoped - Athos,
xilogravură, Proschinitar al Sfântului Munte al
Atonului, București, 1856.*

Fotografii: Cristian-Dragoș CĂLDĂRARU

Machetă grafică și Desktop Publishing:

Liliana-Carmen PALADE

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CĂLDĂRARU, CRISTIAN**

**Biserica fortificată Precista : monument de cultură
românească / Cristian-Dragoș Căldăraru. - Galați :
Partener, 2010**

ISBN 978-973-1914-01-5

726.54(498 Galați) Precista

ISBN 978-973-1914-01-5

CUPRINS:

Argument	5
<i>Biserici fortificate în Moldova medievală</i>	11
<i>Ctitori și daniile mănăstirii</i>	37
<i>Reparații și restaurări</i>	57
<i>Slujitorii și ostenitorii mănăstirii și bisericii</i>	75
<i>Concluzii</i>	87
<i>Anexe</i>	91
<i>L’Eglise fortifié « Precista », monument de culture roumaine (résumé)</i>	109
<i>“Precista” Fortified Church, Romanian Cultural Monument (abstract)</i>	113
<i>Bibliografie</i>	117
<i>Lista abrevierilor</i>	129

A R G U M E N T

Monumente de credință și evlavie străbună, zămislite de ingeniozitatea neamului românesc, mănăstirile și schiturile noastre exprimă năzuințe duhovnicești și orientări cultural-artistice care dau lumii posibilitatea de a înțelege că aici, în acest spațiu intra și extra carpatic, neamul românesc a rămas neclintit în credință, cuget și simțire.

În decursul istoriei, românii au realizat o „fuziune între românism și creștinism”¹, având în fruntea lor voievozi-autocrați, domnind și „zbuciumându-se cu convingerea că ei sunt slujitorii lui Dumnezeu după modelul bazileului bizantin”². Această convingere o vom regăsi în „vorba și fapta lor”, iar rezultatul constă „ctitoriile de lăcașuri sfinte”³. Asemenea îngălbenitelor hrisoave și cronici lăcașuri de cult au stat, și ele, la baza culturii noastre, dezvăluind faptele strămoșilor prin înaltele lor valențe estetico-istorice.

În prima jumătate a mileniului al II-lea, într-o Europă măcinată de convulsii, în care statele încercau să se definească geopolitic, social, cultural și religios, românii și-au creat state independente „în amurgul tragic al Imperiului Bizantin, care murea sub loviturile violente ale forței mahomedane”⁴.

* Prima versiune a acestei lucrări a apărut în anul 1989, fiind editată de Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos.

¹ Nichifor Crainic, *Transfigurarea românismului*, în „BOR”, LXI, nr.10-12, 1943, pp. 517-518.

² *Ibidem*, p. 520.

³ *Ibidem*, p. 521.

⁴ *Ibidem*.

În lucrarea de față, fără a avea pretenția de a epuiza acest subiect, cel al fortificațiilor bisericești, încercăm o abordare istorică în timp și spațiu, strâns legată de condițiile economice, social-politice religioase și culturale ale Moldovei secolelor XVI-XVII. A fost perioada în care acest fenomen a izvorât din „aluatul creștin care a dospit ființa românească încă din albia copilăriei sale”⁵. Nu trebuie să neglijăm faptul că Biserica românească, ca instituție, a îndeplinit, încă de la apariție, mai multe roluri⁶:

- a fost *întâiul sfătuitor* al voievodului;
- a reprezentat *legea și dreptatea* în judecata domnească;
- a fost *mijlocitoarea păcii*;
- mănăstirile au fost *primele vetre* „de la care a radiat cultura în toate formele ei”;
- a stat la baza *învățământului și a promovată școala*;
- a *păstrat modelele unităților de măsură* ale statului medieval românesc;
- a fost *arhiva* de păstrare a actelor vechi ale țării, până la Regulamentul Organic.

Toate aceste roluri însă, sunt raportate la „principiul de organizare a bisericii primare dat de însuși Iisus Hristos, care a constituit grupul celor 12 Apostoli, cărora le-a dat puterea Duhului Sfânt”⁷, biserica devenind „poartă a cerurilor”.

Vechile sihăstrie, schituri, mănăstiri și biserici românești sunt adevărate bijuterii de artă medievală, reprezentând **casa** lui Dumnezeu. Ele oferă totodată un mijloc lesnicios de apărare, datorită „trăinicieii și dimensiunilor, dar și faptului că formau

⁵ *Ibidem*, p. 525.

⁶ Ștefan Gr. Berechet, *Biserica și domnia în trecutul românesc*, în „BOR”, an. LXII, nr. 9, 1945, pp. 424-442.

⁷ Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, București, 1981, p. 62.

locul obișnuit de întâlnire al enoriașilor”⁸. Se încerca și pe această cale să se conserve credința, limba, tradiția și obiceiurile strămoșești, într-o perioadă când turcii au interzis românilor, în secolul al XVI-lea, să-și mai construiască cetăți de apărare, dispunând chiar abandonarea sau distrugerea acestora. Era perioada în care „forța mahomedană amenința ca o furtună cerul Europei”⁹. Ca atare, secolele XVI-XVII se constată în Țările Române o deschidere tot mai mare către arhitectura bisericească de apărare, „construindu-se multe mănăstiri sau schituri, ce dispuneau și de elemente defensive, așezate pe principalele căi de retragere, sau sub munte, dar și în preajma orașelor sau în interiorul lor, suplinind lipsa de incinte”¹⁰. Aceste lăcașuri de cult și apărare au preluat elemente din arhitectura civilă a epocilor anterioare, adaptându-le noilor cerințe. Fortificațiile în general, au fost gândite de înaintași pentru a oferi un punct de sprijin în situații de atac sau apărare, dar și pentru a „masca punctele slabe de ori ce natură ar fi fost”¹¹. Scarlat Panaitescu considera că fortificațiilor au vârste diferite, oferind:

- *vederea de departe*, sau comandamentul, de obicei amplasat pe un promontoriu sau movilă;

- *obstacolul*, prin care adversarul era ținut la distanță de zona în care se aflau apărătorii;

- *protecția apărătorului*, oferită în general de incinte cu ziduri întărite de turnuri de apărare și alte amenajări defensive¹².

Numeroase biserici și mănăstiri fortificate din Țările Române, au ajuns în ruină odată cu trecerea timpului. La

⁸ Dumitru Năstase, *Tainițe și metereze în vechile biserici din Iași*, în „SCIA”, an IV, nr.3-4, 1957, p. 81.

⁹ Nichifor Crainic, *art. cit.*, p. 522.

¹⁰ Teodor Octavian Gheorghiu, *Arhitectura medievală de apărare din România*, București, 1985, p.11.

¹¹ G.ral Scarlat Panaitescu, *Știința fortificației în România dela 1864 până în zilele noastre*, în „ARMȘ”, s. III, t. I, mem. 10, București, 1923, p. 192.

¹² *Ibidem*, p. 194.

sfârșitul secolului al XIX-lea, episcopul Melchisedec Ștefănescu, vizitând mare parte a lăcașurile de cult din Moldova, a rămas consternat văzând starea în care se aflau monumentele noastre bisericești, fiind revoltat de nepăsarea autorităților. Ierarhul-cărturar semnală „batjocura” la care erau supuse lăcașurile de cult „destinate a eterniza memoria oamenilor celor mari ai istoriei noastre”, monumente „disprețuite și predate nimicirii nu de către invidia străinului, ci de către înșiși conducătorii României. Devastarea, părăsirea, pustiirea și dărâmarea monastirilor foste închinare, totdeauna va fi o pată pe fruntea oamenilor noștri de stat, cari au fost, sunt și vor fi în fruntea țării, cu monumentele noastre ruinate... Nemaifiind monastiri, ele totuși trebuie să existe și să perpetueze memoria marilor lor fundatori, și să servească de centruri de cultură și de binefacere pentru poporul român, pentru copiii lui, pentru bătrânii lui cei lipsiți de orice milă, pentru bolnavii lui, pentru soldații infirmi ...”¹³.

Originale din punct de vedere utilitar, cu dublă funcționalitate, de închinăciune și apărare, bisericile și mănăstirile fortificate din Țările Române, ca de altfel întregul nostru corolar arhitectonic bisericesc, au fost martorele atâtor vitregii ale timpului, suferind asedii, arderi și profanări. Asemenea păsării Pheönix, de fiecare dată au renăscut din propria cenușă. Au renăscut pentru că „strămoșii noștri n-au gândit creștinismul, ci l-au trăit ca pe un principiu de viață”¹⁴.

În istoria lor zbuciumată lăcașurilor bisericești fortificate, au oferit Lumina Evanghelie și adăpost celor ce nu aveau unde să se refugieze. Zidurile întărite ale bisericilor și

¹³ Melchisedec, Episcopul Romanului, *Notițe istorice și archeologice adunate de pe la 48 mănăstiri și Biserici antice din Moldova*, București, 1885, p. 115.

¹⁴ Nichifor Crainic, *art. cit.*, p. 527.

mănăstirilor fortificate, erau uneori protejate de întărituri de care și șanțuri de apărare amplasate în afara lor.¹⁵

Doresc să aduc și pe această cale, recunoștință și mulțumiri celor care m-au încurajat în acest demers: Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop dr. Casian Crăciun al Arhiepiscopiei Dunării de Jos, care a încuviințat cercetarea în arhivele diocezane, eruditului cercetător și istoric, prof. dr. Paul Păltănea, care m-a determinat să aprofundez paleografia chirilică românească, în anii 1975-1980, P.C. profesor Constantin Davideanu și, nu în ultimul rând, P.C. profesor Eugen Buruiană.

Rămân de asemenea recunoscători tuturor celor care au conferențiat în perioada 1979-1989, într-o reală *Școală de vară*, pentru muzeografii din cadrul Patriarhiei Române, organizată la mănăstirea *Techirghiol*. Aici am avut bucuria să ascult prelegerile și să-i cunosc, printre alții, pe Patriarhii Bisericii Ortodoxe Române, Iustin Moiescu și Teoctist Arăpașu, Mitropoliții Antonie Plămădeală, Nestor Vornicescu și Bartolomeu Anania, pr.prof. Mircea Păcurariu, pr.Constantin Galeriu, pr.prof. Nicolae Necula, Andrei Paleologu, Ioan Ioanid, Iorgu Ivan, Ioan Olteanu, Nicolae Stoicescu, Gheorghe Curinschi-Vorona, Răzvan Theodorescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Vasile Drăguț, Ana Dobjanschi, Cristian Moiescu, Adrian Rădulescu, Emilian Popescu, Virgil Căndea, Grigore Ionescu, Gabriel Strempele, Șerban Ionescu, Constantin Șerban, Dumitru Almaș, Alexandru Dușu, Dan Grigorescu, Petre Diaconu, Ioan Hurmuzachi, Florin Șerbănescu, Dan Dinu, Aurel Moldoveanu, Radu Florescu.

¹⁵ Constantin Cihodaru, *Răscoala din anul 1653 din Moldova*, în „AȘUI”, s.n., secț. III, a. Istorie, t. XIV, 1968, p. 107.

BISERICI FORTIFICATE ÎN MOLDOVA MEDIEVALĂ

Instabilitățile domniilor din Moldova în primele decenii ale secolului al XVII-lea, precum și dese atacuri de pradă ale tătarilor, turcilor și polonezilor au făcut ca în timpul domniei lui Vasile Lupu să se înmulțească tipul de biserici fortificate. Realizarea unor astfel de sisteme de apărare va conduce către o „stabilizare și definitivare a unor modele de arhitectură defensivă” aplicate la „marile ansambluri monahale”, înscriindu-se în acest fel în fenomenul artistic general al epocii¹. La Dunărea de Jos, aproape de vărsarea bătrânului fluviu în „Marea cea Mare”, s-a încheiat în decursul istoriei o așezare cunoscută astăzi sub numele de *Galați*, ca o peninsulă mărginită de apele – Dunărea, Siretul, Prutul și Bârladul², având coordonatele geografice: 45° 26' latitudine nordică și 28° 03' longitudine estică. Primele determinări ale coordonatelor geografice pentru orașul Galați, au fost făcute în anul 1762, de către unul din cei mai importanți oameni de știință, raguzanul Ruggiero Giuseppe Boscovich³. Aceste determinări geografice au fost făcute din zona mănăstirii *Precista*, unde de altfel a fost găzduit cinci zile, 24-29 iunie 1762. În urma calculelor efectuate pentru determinarea coordonatelor geografice a

¹ Teodor Octavian Gheorghiu, *Arhitectura medievală de apărare din România*, București, 1985, p. 288.

² ANR, fond *Mitropolia Moldovei*, dos. 112, f. 13-14, procesul dintre mănăstirea *Precista* și mănăstirea *Mavromol* (1834-1847)

³ Ruggiero Giuseppe Boscovich, *Jurnalul călătoriei de la Constantinopol în Polonia*, în „Călători străini despre Țările române”, IX/1997, București, p.467.

orașului Galați, considerat a fi „unul din cele mai însemnate antrepozite din acele părți”⁴, Boscovich stabilește coordonata 45° 23' latitudinea nordică. Lipsa unui instrumentar adecvat, l-a împiedicat să stabilească și longitudinea estică. Cercetările pentru stabilirea coordonatelor geografice ale orașului Galați, au continuat și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, de către ofițerii din armata imperială rusă, specialiaști în astronomie. Studiile au mai fost făcute între anii 1828-1829, tot din incinta mănăstirii *Precista*⁵.

De-a lungul timpului, o serie de istorici, filologi, lingviști și cartografi, au analizat diversitate izvoarelor istorice pentru a stabili originea numelui și vechimea orașului Galați. Dintre toți cercetătorii, amintim doi istorici gălățeni, care au cumulat aproape tot ce se știa despre orașul Galați, pentru perioada în care au trăit. Este vorba de Gheorghe N. Munteanu-Bârlad (1870-1947) și Paul Păltănea (1924-2008).

Gheorghe N. Munteanu-Bârlad, a reușit în anul 1947 să finalizeze cercetările pentru lucrarea intitulată *Istoricul Galaților*⁶. Moartea sa a făcut ca decenii de-a rândul manuscrisul să rămână necercetat. Munteanu-Bârlad aduce în atenția cititorului 15 ipoteze privind originea numelui și atestarea documentară a orașului Galați, concluzionând că „începutul acestui oraș trebuie căutat în veacul al XV-lea....ca vechi debușeu de pescărie, la acest vad dunărean”⁷.

Paul Păltănea, apreciază că „așezarea de la Galați face parte din acele aglomerări urbane apărute în jurul unui *emporium* deschis, pe direcția marelui drum internațional Nord-

⁴ *Ibidem*.

⁵ BNR, Colecția *Manuscrise*, ms. 4636, f. 668-669

⁶ *Ibidem*, f. 20.

⁷ *Ibidem*.

Sud”⁸, lăsând loc cercetărilor ulterioare să facă posibil descoperiri legate de atestarea documentară a oraşului Galaţi. O cercetare sistematică a arhivelor ar putea să dea răspunsuri la multele întrebări puse în legătură cu vechimea oraşului Galaţi. Astfel s-ar lămurii şi ipoteza lansată de Moise N. Pacu, care descoperea în Sinodicul bisericii *Sfinţii Voievozi Vechi (Mantu)*, faptul că prima biserică cu acest hram „se crede a fi fost veche de 1200 de ani”⁹, adică din sec. VI d.Hr. Un răspuns îl putem avea după cercetarea şi publicarea documentelor mănăstirii *Esfîgmen*¹⁰, cu hramul *Înălţarea Domnului*, din Muntele Athos, mănăstire unde fusese închinată şi mănăstirea *Sfinţii Voievozi* din Galaţi, înainte de anul 1821.

Nu este lipsită de interes nici abordarea, pe principii ştiinţifice, a unei posibile menţiuni a oraşului Galaţi, pe harta intitulată „*Tabula Peutingeriana*”¹¹.

Săpăturile arheologice efectuate în vatra veche a oraşului, au scos la lumină mărturiile unei intense vieţi social-economice, politice şi religioase, din secolele VI î.Hr.-VII d.Hr.¹². Lipsa materialului arheologic gălăţean pentru secolele VIII-XIV, se datorează pe de o parte surpării terasei inferioare a Dunării, acolo unde fusese vatra veche a oraşului, iar pe de altă

⁸ Paul Păltănea, *Istoria oraşului Galaţi. De la origini până la 1918*, ediţia a II-a, I, Galaţi, 2008, p. 33.

⁹ Moise N. Pacu, *Cartea judeţului Covurlui. Note geografice, istorice şi îndeosebi statistice*, partea a II-a, Bucureşti, 1891, p. 139.

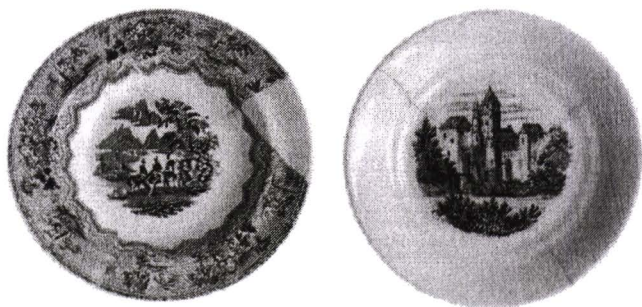
¹⁰ Ieroshimonahul Serafim, *Proschinitar al Sfântului Munte al Atonului*, traducere de monahul Varnava Luchianov, Bucureşti, Tipografia Nifon Mitropolitul, uliţa Tipografiei, 1856, p. 15. Mănăstirea *Esfîgmen* a fost zidită de „Teodosie cel Mic, Marchian şi sora lui Teodosie, împărăteasa Pulheria, la anul 445.”

¹¹ Grigore G. Tocilescu, *Dacia înainte de romani*, Bucureşti, 1880, pp. 78-96 şi 164-165; Adina Berciu Drăghicescu, *Tabula Peutingeriana*, în „Studii de bibliologie şi ştiinţa informării”, Bucureşti 1996(1997), nr.2, pp154-158.

¹² Ion T. Dragomir, *Descoperiri arheologice pe actualul teritoriu al Galaţiului din cele mai vechi timpuri şi până la întemeierea oraşului*, în „Danubius”, I/1967, Galaţi, pp.179-212.

parte vecinătății orașului Galați cu cetatea romano-bizantină, Dinogeția (com. Garvăn, jud. Tulcea), care ani de-a rândul a fost atacată, jefuită și în cele din urmă distrusă între secolele XI - XII¹³.

Lucrările din timpul campaniilor arheologice efectuate între anii 1980-1989 în perimetrul bisericii *Precista* Galați, au dus la descoperirea unor urme materiale, constând din fragmente ceramice, obiecte de podoabă din aur, argint sau bronz, monede, o locuință din secolul al XIV-lea cu un beci ce servea „drept ascunzătoare protejată de un chepeng de pemn”¹⁴, precum și o necropolă din secolul al XVI-lea¹⁵. Toate aceste indicii conduc la ideea că în acest spațiu a existat o comunitate umană cu o organizare social-politică și religioasă bine definită¹⁶.

Ceramică descoperită la Biserica „Precista” – Galați, 1987

¹³ Ion Barnea, *Dinogeția*, București, 1969, pp. 54-55.

¹⁴ Aneta Anghel, *Observații cu privire la zonele locuite în orașul medieval Galați*, în „Danubius”, XI-XII / 1984-1985, Galați, p. 78.

¹⁵ *Ibidem*, p. 76.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 79-80; Idem, *Cercetări de salvare efectuate în necropola medievală - zona Faleză Dunării - Galați (sec. XVI -XVIII)*, în „Danubius”, XIII-XIV/1992, Galați, pp.117-120; Costel Ilie, *Note privind descoperirile monetare din zona bisericii Precista din Galați*, în „Danubius”, XVIII / 2001, Galați, pp. 5-9.

Monede descoperite la Biserica „Precista” - Galați, 1983-1991

Plasat la întretăierea principalelor drumuri comerciale ale Moldovei, orașul Galați va ieși din anonimat la sfârșitul secolului al XV-lea, când rămâne singurul port al Moldovei, după ce în anul 1484, Cetatea Albă și Chilia au căzut sub turci¹⁷. Ca urmare a unei vădite prosperități economice, târgul Galați va fi consemnat pe o hartă a Moldovei inclusă în ediția a III-a a lucrării *Chorographia Moldovei*¹⁸ scrisă de Georg Reicherstorffer.

¹⁷ Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, București, 1967, pp. 226-227; Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați...*, I, pp. 36-40.

¹⁸ Victor Andrei, *Originea polonă a hărții Moldovei din secolul al XVI-lea greșit atribuită lui Georg Reicherstorffer*, în „AȘUI”, t. XXXV, s. II b, Geologie-Geografie, Iași, 1989, pp.89-92; Georg Reicherstorffer, în „Călători străini despre țările române”, I, București, 1968, ediție Maria Holban, pp.184-185. Reicherstorffer, sas din zona Sibiului (Biertan), ajunge secretar al reginei Maria a Ungariei, sora lui Ferdinand de Habsburg. După anul 1526 Reicherstorffer devine secretar regal și consilier în slujba lui Ferdinand I de Habsburg. În această calitate este trimis în diferite misiuni diplomatice în Moldova lui Petru Rareș, Polonia și Transilvania. Urmare a acestor misiuni, după o primă relație dată lui Ferdinand I, în anul 1528, „ce s-a constituit ca nucleu al Chorographiei Moldovei”, aceasta este redactată de Reicherstorffer la sfârșitul lui octombrie 1538. În anul 1541 apare prima ediție a lucrării, sub numele „Moldaviae, quae olim Daciae pars Chorographia Georgio a Reicherstorffer Transylvano autore”. În anul 1550 apare ediția a doua, cu adăugiri, coligat cu *Chorographia Transilvaniei* sub titlul „Moldaviae, quae olim Daciae pars Chorographia, G. a Reicherstorffer Transylvano autore, unc denuo revocata ac nonnullis necessariis annotationibus in priori descriptione omissis adaucta, anno 1550”. A treia ediție a Chorografiei este tipărită la Colonia, în anul 1595, cu „textul sporit”, coligată în volumul lui Martin Broniowski *Tartarie Descriptio*, sub numele de „Item Transylvaniae ac Moldaviae aliarumque vicinarum regionum succita descriptio Georgii a Reichesdorf, Transylvani, cum tabulis Geographicis tam Moldaviae quam Transylvaniae”. Aici Broniowski introduce harta Moldovei, considerată, eronat, a lui Georg Reicherstorffer, așa cum credea Alexandru Papiu-Ilarian în *Tezaur de monumente istorice pentru România*, tom III, București 1864, pp. 121-124, sau Grigore Lazarovici, Ștefan Stanciu, în *Galații. Istorie și contemporaneitate*, Galați, 2002, p. 25.

Chorographia Moldovei, ediția a III-a, Colonia, 1595. Harta Moldovei

Harta a fost realizată de istoricul, cartograful și geograful Martin Broniowski, secretarul lui Ștefan Bathory, rege al Poloniei și principe al Transilvaniei. Broniowski este considerat un continuator al „părintelui cartografiei poloneze, istoricul, geograful și cartograful polonez, Bernard Wapowski, care a trăit la finele secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea”¹⁹. În *Chorographia Moldovei*, târgul Galați este consemnat de către Reichstorffer ca un *oppidum*²⁰, iar pe hartă apare cu „trei turnuri, ca și Bârladul, Vasluiul și Fălciul, orașe mari cu importanță în viața economică a Moldovei”²¹.

Desele incursiuni de pradă ale turcilor și tătarilor la nord de Dunăre, în zona orașului Galați, au cauzat mari distrugerii acestei așezări, însă „ca singurul port al Moldovei, se rădică repede supt Movilești”²². Dezvoltarea rapidă a târgului Galați, din punct de vedere social și economic, a dus inevitabil la o organizare și dezvoltare a vieții religioase din această zonă. Necropola de secolul al XVI-lea din perimetrul bisericii „Precista”, presupune existența unui lăcaș de închinăciune, pe care nu trebuie să-l considerăm singular, având în vedere descoperirea unei alte necropole din același secol, în zona fostei biserici domnești, „Sfântul Dumitru”, ctitoria lui Vasile Lupu²³. Până la mijlocul secolului al XVII-lea, în orașul Galați, la fel ca

¹⁹ Victor Andrei, *art.cit.*, p. 91.

²⁰ Mihai Manea, *Mic dicționar de termeni istorici*, București, 1999, p. 186, oppidum reprezenta „o cetate sau oraș întărit, o așezare fortificată în Imperiul roman. A constituit o etapă preliminară a edificării orașului medieval”.

²¹ Paul Păltănea, *Câteva date privind începuturile orașului Galați*, în „AIIAI”, VI, 1969, p. 149.

²² Nicolae Iorga, *Opere economice*, ediție Georgeta Penelea, București, 1982, p. 579.

²³ Paul Păltănea, *Vechi locașuri de cult și viața bisericească în sudul Moldovei până la 1864*, în „Monumente istorice și izvoare creștine”, Galați, 1987, pp. 211-213; Florin Marinescu, Petronel Zahariuc, *Câteva documente privitoare la mănăstiri din Galați păstrate în arhiva mănăstirii Sfântul Pavel de la Muntele Athos*, în „Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos”, Galați, 2005, pp.110-114.

și în alte așezări moldovenești, se va amplifica numărul ctitoriilor religioase, „ca semn al prosperității populației formată în mare parte din negustori”²⁴. De altfel este interesantă aprecierea călătorului englez Robert Bargrave, din anul 1652, care ajunge la Galați, și constată că „orașul nu este mare, dar clădirile sunt frumoase și bune...zidite și acoperite cu șindrilă, pusă una peste alta și armonios împodobite”²⁵. Tot aici, Robert Bargrave descoperă miedul²⁶, o băutură cu gust necunoscut pentru el. Pe locul fostelor biserici din lemn și vălătuci, „acoperite cu șindrilă și paie”, menționate de Bakšić la 22 septembrie 1641²⁷, se vor înălța biserici din piatră și cărămidă, uimindu-i pe călătorii străini ce poposeau în Galați. Ei constatau însă și un alt aspect, anume numărul mic al slujitorilor din mănăstirile gălățene, fapt datorat în parte deselor incursiuni turco-tătare²⁸.

Printre primele ctitorii religioase gălățene din piatră și cărămidă se numărau bisericile: *Sfântul Ioan*, ctitoria lui Sava

²⁴ Teodor O. Gheorghiu, *op.cit.* p. 296; Paul Păltănea, *Vechi locașuri...*, pp. 203-208.

²⁵ Robert Bargrave, *Povestirea unei călătorii pe uscat de la Constantinopol la Dunkircke*, în „Călători străini...”, V, îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, 1973, p. 486.

²⁶ *Ibidem*, p. 485; Ioan Ciută, *Vechimea, factorii naturali și zonarea apiculturii în Moldova (sec. XV – mijlocul sec. XVIII)*, în „AIIAI”, XV, 1978, p.132. În secolul al V-lea locuitorii de la Nord de Dunăre preparau miedul, băutură consemnată de Priscus din Panion, „cu ocazia trecerii soliei conduse de Maximin, din ordinul împăratului bizantin Teodosie al II-lea către curtea lui Attila”. Miedul este o băutură alcoolică cunoscută anticilor și se obținea dintr-un amestec de miere cu apă lăsată să fermenteze cca. o lună de zile, păstrate apoi în vase timp îndelungat. „A fost băutura preferată a românilor în perioada feudală până către sfârșitul secolului al XVIII-lea, figurând încă de la începutul secolului al XV-lea printre mărfurile de export, fiind menționat în privilegiul dat de Mircea cel Bătrân brașovenilor”.

²⁷ Petru Bogdan Baksic, *Dare de seamă despre Moldova*, în „Călători străini...”, V, p. 227.

²⁸ *Ibidem*, VIII/1983, p. 525.

Țopa²⁹, *Sfântul Dumitru*, zidită de Vasile Lupu (1641), ruinată și demolată la sfârșitul secolului al XIX-lea³⁰, *Precista*, ctitorie negustorească (1647), *Sfântul Gheorghe*, ctitorie negustorească (1664) și biserica *Mavromol*, ctitorie domnească (1702), astăzi singura biserică domnească din Galați³¹. Dintre toate lăcașurile de cult zidite în Galați la mijlocul secolului al XVII-lea, o importanță deosebită a avut-o biserica mănăstirii „*Precista*”, ecou barnovschian în plină epocă culturală a lui Vasile Lupu.

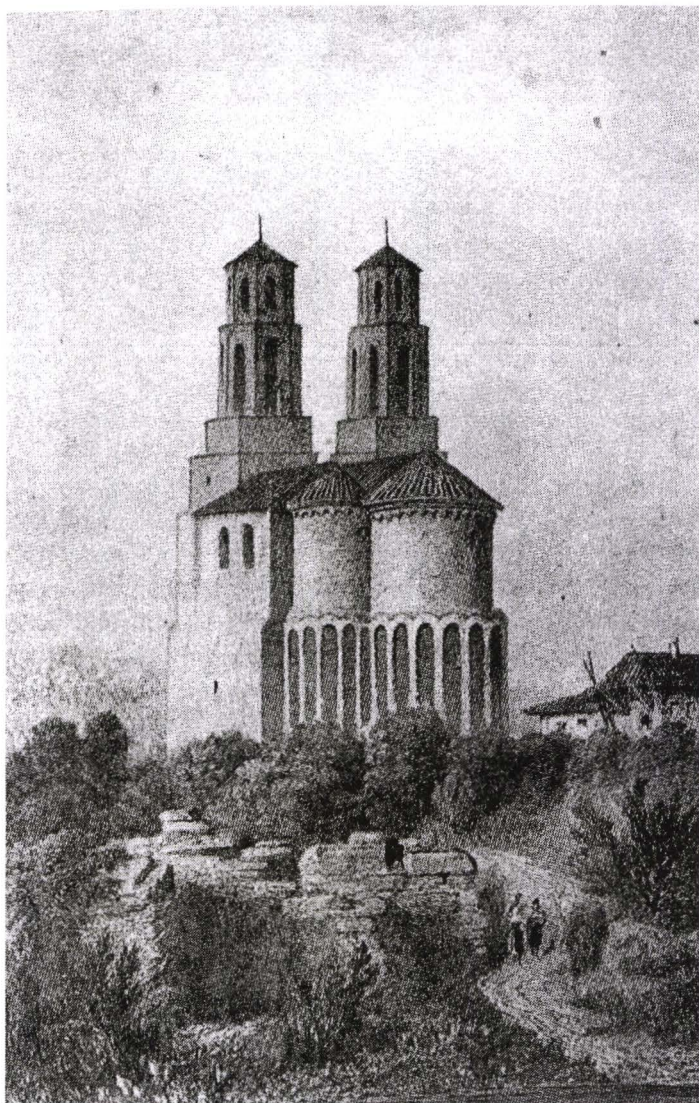
O remarcabilă sinteză de arhitectură moldo-vlaho-transilvăneană, biserica fortificată *Precista* prezintă, pe un plan triconc, o „siluetă elansată, accentuată de zveltețea turlei de pe naos”³². Este firesc să întâlnim la această biserică simbioza elementelor arhitecturale religioase din Moldova, Țara Românească și Transilvania, având în vedere interferențele acestei arte în tot cursul secolului al XVII-lea. La comanda ctitorilor, arhitectul bisericii *Precista* a realizat o fortificație atât de complexă, încât, prin „particularitățile” sale, devine unică în corolarul de biserici fortificate contemporane din Țările Române. Biserica *Precista* este o construcție de cărămidă și piatră, cu ziduri groase până la 1,80m, având inițial trei turle, după cum o descrie Paul de Alep, în anul 1653, cu ocazia trecerii prin Galați, în drumul său spre Rusia, alături de patriarhul Macarie al Antiohiei.

²⁹ Florin Marinescu, Petronel Zahariuc, *art.cit.*, p. 114.

³⁰ APG, fond *Protoieria Ținutului Covurlui*, dos. 307/1886, f. 12.

³¹ Paul Păltănea, *Vechi locașuri...*, pp. 216-223 și note; pr. Petru Copceac, pr. Eugen Drăgoi, *Biserica Mavromol din Galați*, Galați, 1987, p. 3.

³² Vasile Drăguț, *Une forme représentative de l'architecture vernaculaire: les fortifications populaires du moyen âge*, în „RM.MIA”, an. XLVIII, nr.1, 1979, p.70; Paul Păltănea, *Vechi lăcașuri...*, pp. 203-208.

Biserica „Precista” - Galați, stampă din sec. al XVIII-lea, după Gh.N. Munteanu-Bârlad, Galații, 1927.

Paul de Alep va întocmi un *Jurnal* scris inițial în limba arabă. Nu s-au mai păstrat decât nouă copii și fragmente de copii după originalul arab. Dintre acestea, specialiștii și-au concentrat atenția asupra a trei manuscrise: a) manuscrisul de la Paris, păstrat la *Biblioteca Națională* sub nr. 6016; b) manuscrisul de la Londra, păstrat la *British Museum*, sub nr. 802-805; c) manuscrisul din 1700, păstrat la *Muzeul Asiatic din Sankt Petesburg*, sub nr.33, în colecția „Patriarhul Grigorie al IV-lea de Antiohia”³³. Iată ce scria Paul de Alep în jurnalul său de călătorie la 17 ianuarie 1653: „În acest oraș, Galați, sunt opt biserici, cele mai multe de piatră: două închinete Maicii Domnului, două Sfântului Nicolae, două Sfântului Dumitru, una Sfântului Mihail și a opta Sfintei Paraschiva. Cea mai mare dintre ele este închinată Maicii Domnului. Este toată din piatră fălăluită, cu trei turle înalte, în vârful cărora se află cruci mari aurite. Înăuntru curții este o clopotniță foarte mare și toate sânt cu metereze de luptă”³⁴.

Din arhitectura religioasă moldovenească a fost preluată construcția turlei de pe naos, numită și Pantocrator³⁵, reprezentând „cheia de boltă a iconografiei naosului”³⁶, ridicată pe două baze suprapuse, prin intermediul a cinci arce în pentagon.³⁷ În interiorul turlei Pantocratorului, pe urmele celor cinci arce, au fost realizate cinci mici contraforturi ce preiau greutatea tamburului și a calotei turlei, repartizând-o pe pereții laterali ai absidelor.

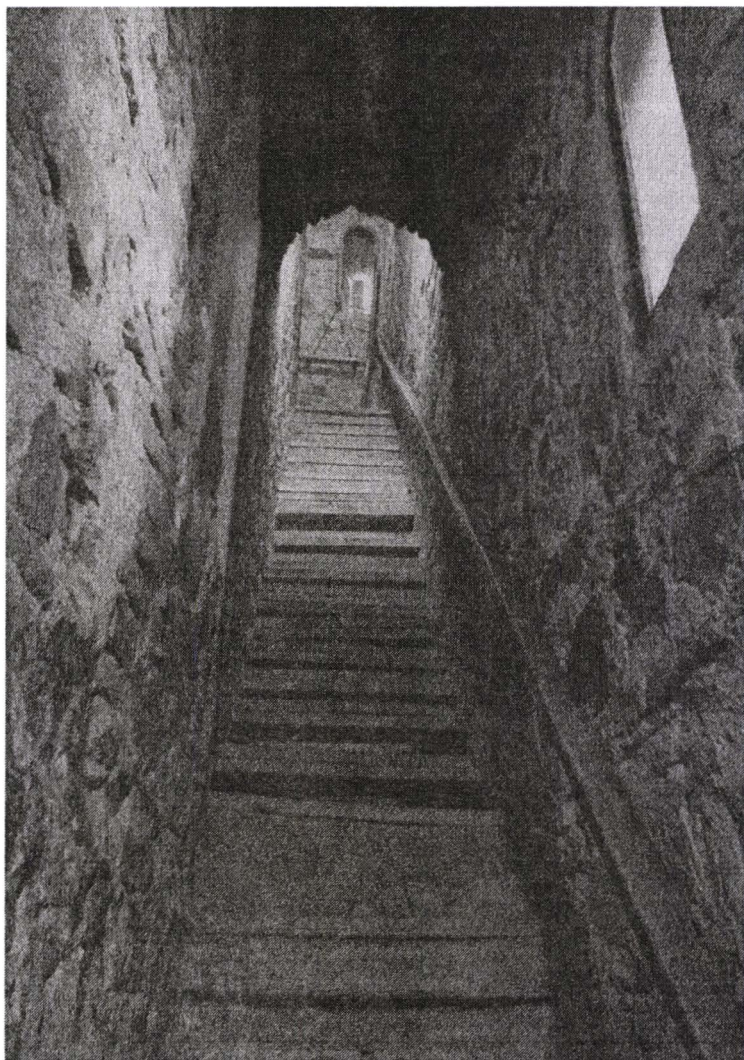
³³ Constantin Mosor, *Călătoria Patriarhului Macarie al Antiohiei în Țările Române și importanța ei pentru istoria Bisericii Române*, în „GB”, an. XXXI, nr.1-2, 1972, pp.73-74.

³⁴ Paul de Alep, *Călătoria în Moldova*, în „Călători străini...”, VI/1976, p. 26.

³⁵ *Dicționar de artă*, coordonator Mircea Popescu, vol. II, București, 1998, p.33. Pantocrator, din gr. *pantokratos*, atotputernicul, reprezintă în iconografia bizantină pe Iisus Hristos ca împărat al lumii, pictat pe calota turlei de pe naos.

³⁶ Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, 1976, p. 223.

³⁷ Gheorghe Balș, *Bisericile și mănăstirile din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933, p. 154.

***Biserica „Precista” – Galați, ziduri duble,
peretele de nord al pronaosului și tindei***

Delimitarea naosului de pronaos este marcată de un arc susținut de doi stâlpi octogonali, zidiți din cărămidă. Pronaosul prezintă o boltă decorată cu un șir de „*dinți de ferăstrău*”, element decorativ întâlnit frecvent în arhitectura bizantină, preluat, destul de rar, de constructorii edificiilor bisericesti din Transilvania, la monumentele romanice din secolul al XIII-lea - absida mică (absidiola) din partea de sud a catedralei din *Alba Iulia* - apoi în Muntenia, la cornișa bisericii domnești din *Curtea de Argeș* (secolul al XIV-lea) și la biserica mănăstirii *Călușu* (com. Odogă, jud. Olt), ctitoria Buzeștilor (1588), formând brâul median al fațadei exterioare³⁸. Din Țara Românească acest element decorativ pătrunde la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui următor, în Moldova, fiind aplicat mai întâi la biserica *Aroneanu-Iași* (1594), apoi la clopotnița mănăstirii *Burdujeni-Suceava* (1597) și la biserica mănăstirii *Secu* (1602).³⁹

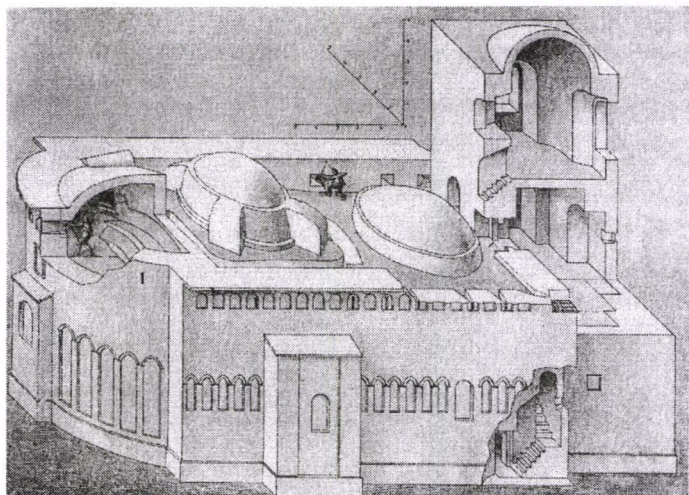
La biserica *Precista* din Galați, cupola pronaosului se oprește la nivelul median al bisericii, fără a străpunge acoperișul. Latura de nord a pronaosului și a pridvorului „este îngroșată, cu aproape un metru”⁴⁰, pentru a crea spațiul necesar unei scări care să permită accesul în zona mediană fortificată a bisericii. Acest mod de realizare a scării prin ziduri duble se aseamănă foarte mult cu sistemul de construcție săsesc din Ardeal, fiind practicat și în Moldova la bisericile „Sfântul Ilie”-

³⁸ *Ibidem*, p.127; *Dicționar de artă*, p. 152

³⁹ Vasile Drăguț, *Dicționar...*, p. 127; Mihai Ispir, *Considerații asupra decorației arhitecturii din Moldova*, în „RMM.MIA”, an. XIV, nr. 1, 1983, p. 48.

⁴⁰ Gheorghe Balș, *op.cit.*, p. 154

Toporăuți și „Sfântul Ioan Botezătorul”-Iași⁴¹. Astfel s-a realizat „o cale de atac destul de neplăcută pentru invadatori, obligați să urce unul câte unul, până la apărătorii pe care trebuie să-i presupunem pregătiți pentru o primire convenabilă”⁴².

*Biserica fortificată „Sf. Ioan Botezătorul” - Iași,
după Ștefan M. Balș*

Dovedindu-și odată în plus ingeniozitatea, constructorii bisericii *Precista* au realizat la mijlocul traseului spre zona mediană, sub treptele scării, o capcană, astăzi de 7m adâncime. În cazul în care asediatorii reușeau să pătrundă în acest culoar, trapele de deasupra capcanei erau trase cu un sistem de scripeți, făcând dificilă, dacă nu imposibilă, continuarea drumului spre

⁴¹ *Ibidem*; Ștefan M. Balș, *O biserică fortificată în Iași - Sf. Ioan Botezătorul*, în: „Închinare lui Nicolae Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani”, Cluj, 1931, pp. 28-31.

⁴² Dumitru Năstase, *Tainițe și metereze în vechile biserici din Iași*, în „SCIA”, an IV, nr.3-4, 1957, p. 92.

apărătorii micii fortificații. Zona mediană interioară a bisericii, constituie sistemul de apărare propriu-zis. La nivelul median din zona absidei răsăritene a fost concepută o încăpere, numită *tainiță*, folosită pentru adăpostirea obiectelor de preț a celor ce-și căutau salvarea în interiorul fortificației. Deasupra tainiței a fost realizată o boltă cu un singur rând de cărămidă. Prin zidurile duble create între pereții bazei turlei Pantocrator și zidul exterior al bisericii, s-au creat două culoare, unul pe latura sudică, altul pe cea nordică, numite „*drumuri de strajă*”⁴³. Deasupra pronaosului, o boltă semisferică din cărămidă se oprește la nivelul median al bisericii; nu este exclus ca inițial acolo să fi existat cea de-a treia turlă a bisericii de care amintește Paul de Alep⁴⁴. Turnul dinspre apus, sub formă octogonală până în anul 1957⁴⁵, astăzi sub formă de patrulater, are la nivelul median o încăpere unde se află vatra unui cuptor, și două intrânduri în grosimea de est a peretelui camerei. Tot aici sunt două deschideri de tragere pe laturile de sud și vest, mult mai mari decât în restul zonei mediene a bisericii. Accesul în foișorul bisericii se face printr-o ușă joasă, care inițial ar fi putut să fie tot o deschidere de tragere. La nivelul doi al turnului de pe exonartex⁴⁶ se poate ajunge cu ajutorul unei scări din lemn, adosată peretelui estic. În acest turn sunt patru metereze pe latura vestică și câte un meterez pe laturile de sud și nord. Deasupra lor sunt patru ferestre, două pe latura de vest și câte una pe laturile de sud și nord. Meterezele sunt practicate pe tot parcursul zonei mediene, imediat sub cornișă, deasupra

⁴³ Vasile Drăguț, *Dicționar...*, p. 133.

⁴⁴ Gheorghe Balș, *op.cit.*, p. 154.

⁴⁵ AADJ, fond *Biserici parohiale*, dos. 947/1954-1971, f. 24, descriere amplă aparținând arhitectului Eugen Chefneaux, restauratorul bisericii *Precista*.

⁴⁶ Vasile Drăguț, *Dicționar...*, p. 138: „la bisericile ortodoxe, spațiu închis sau deschis, care precede pronaosul”; *Dicționar de artă*, p. 174: „la bisericile occidentale, spațiu închis, boltit, care face trecerea dintre exterior și biserica propriu-zisă”.

pronaosului, naosului și Sfântului Altar, având următoarea dispoziție: zece pe latura sudică, din care două la absidă, zece pe latura nordică, din care două la absidă și cinci pe latura de est, la absida răsăriteană. Nu se știe care a fost deschiderea inițială, spre interior. Așa cum arată astăzi, după atâtea transformări, la fiecare meterez există câte un „punct mort”, care nu permite vizibilitatea unei persoane la o distanță mai mică de 10 m față de zidurile exterioare ale bisericii. Evident că amenajarea defensivă din interiorul bisericii, reprezenta ultimul loc de apărare, după escaladarea zidurilor de incintă ale mănăstirii, ziduri pe care trebuie să ni le imaginăm ca având și ele amenajări defensive, precum și turnuri de colț cu propriile întărituri.

În exterior, fațada bisericii este împărțită în două registre, printr-un brâu median format din trei șiruri de „ciubuce”⁴⁷, intercalate de două rânduri de cărămizi așezate pe lat. Aceste elemente decorative au fost preluate din arhitectura religioasă muntenească și folosit pentru prima oară la biserica mănăstirii Dealu - Târgoviște⁴⁸.

Registrul inferior cuprinde o serie de arcade duble, după sistemul celor muntenești, pe care le-au folosit și constructorii bisericii *Sfântul Gheorghe* din Galați aproape două decenii mai târziu.⁴⁹ Registrul superior este decorat cu o serie de ocnite cu arhivolte⁵⁰, deasupra cărora, zidul este străpuns de metereze. Ulterior, a fost practicată pe fațada sudică a bisericii o fereastră, ce secționează brâul median, pentru a crea edificiului în interior, o iluminare naturală mai mare.

⁴⁷ Vasile Drăguț, *Dicționar...*, p. 96, „muluri cu secțiune semicirculară executate din piatră sau cărămidă”.

⁴⁸ *Ibidem*; AADJ, fond *Biserici parohiale*, dos. 947/1954-1971, f. 24

⁴⁹ Gheorghe Balș, *op.cit.*, p. 156.

⁵⁰ Vasile Drăguț, *Dicționar...*, pp. 36-37 și 217.

Sub acoperișul în pantă repede poate fi observată cornișa bisericii, realizată dintr-un șir de „dinți de ferăstrău”, element întâlnit și în interiorul bisericii la cele două cupole din naos și pronaos. Motive ornamentale specifice arhitecturii religioase moldovenești, constând în discuri ceramice cu bumbi, decorează registrul superior al fațadei, precum și bazele turlei Pantocratorului. Aceste decorațiuni de factură bizantino-balcanică, au trecut în Moldova, prin filtrul edificiilor muntenești. Prima biserică moldovenească unde a fost aplicată ceramica smălțuită este ctitoria lui Petru Mușat, *Sfânta Treime-Siret*; o decorațiune asemănătoare, cu ceramica smălțuită, o întâlnim și la biserica Cotmeana din Țara Românească⁵¹. Acest element ornamental, folosit intens în secolele XVI-XVII în Moldova, reprezintă „o soluție decorativă, și o sinteză dintre programul spațial de tradiție bizantină și tehnica zidăriei de stil gotic”⁵².

În afara elementelor de apărare, în interior biserica *Precista*, a fost prevăzută cu un interesant sistem acustic, amplasat la baza turlei Pantocratorului, constând dintr-un șir de olane de lut. Măiestria amplasării olanelor pentru acustică a făcut ca astăzi, biserica *Precista*, să aibă cel mai bun sistem acustic din cadrul bisericilor gălățene.

La sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor, datorită incursiunilor de jaf de peste Dunăre, precum și instabilitățile din scaunul Moldovei, se va crea o stare de nesiguranță și pentru locuitorii gălățeni, nevoiți de nenumărate ori să-și părăsească orașul. În „Raportul” întocmit în anul 1882, Pantazi Ghica, delegat al ministrului V.A.Urechia, de la Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, semnala faptul că din dreptul Sfântului Altar al bisericii *Precista-Galați*, pornește

⁵¹ Vasile Drăguț, *Ceramica Monumentală din Moldova-operă de inspirată sinteză*, în „RMM.MIA”, an. XLV, nr.1, 1976, p. 33.

⁵² *Ibidem*, p. 38.

un tunel subteran până la Brateș. Iată această descriere care a sporit imaginația locuitorilor gălățeni: „Se mai pretinde încă, cum de la Sântul Altar al bisericei, ar fi fost un sub-teran, care conducea la câmp spre Brateș, unde în momente de năvăliri a turcilor, românii ascunzându-se, fugeau pe acolo, cătând scăparea lor în păduricile și văile crengoase pen-prejur. Mi s-a afirmat că mai mulți locuitori proprietari de acum vreo 19, 12, și 10 ani din împrejurul bisericei Maica Precista, săpând spre a zidi case, au dat peste acel sub-teran și au pătruns în adâncimea lui. În altarul bisericei însă, nu să găsește nici o urmă să fi fost vreo ușă, sau vreo scară, și nici un semn despre partea care ar conduce la acel subteran. Afară din biserică se află în adevăr, în partea dreaptă a altarului o urmă și o excavațiune în pământ, ca cum ar fi fost o pivniță, și ca vreo doi metri în lung sub pământ; acea excavațiune se închide, și poate din surpări de pământ s-a astupat subteranul, nu se mai poate străbate înainte, nici găsi vreun semn, care să arate direcțiunea în care el urmează. Proprietarii din prejurul bisericei, mai bătrâni, care se pretinde, că zidind acum 19, 12, 10 ani, au descoperit acel subteran, dintre cari am găsit vreo patru, întrebându-i despre această descoperire, au negat cu desăvârșire, și mi-au declarat că sunt pure invențiuni, căci ei n-au aflat absolut nimic care să semene cu un subteran. Se poate însă, precum mi s-a susținut, că acei proprietari să fi negat de teamă să nu li să strice casele, și să nu-i exproprieze ca să cerceteze subteranul. Domnia Voastră însă, Domnule ministru, vă puteți convinge de adevăr, dând ordin Domnului prefect să cerceteze cu de-amănuntul, și să pue a face chiar lucrări de săpături, spre a se constata dacă în adevăr a existat acel subteran, și epoca de când a fost făcut”⁵³.

⁵³ *Monumente Nationali. Monastiri și Biserici Ortodoxe. Raporturi de la Comisiunile întocmite pentru cercetarea lor, partea I, București, 1882, pp. 59-61.*

Starețul rus Leontie, care a călătorit prin Moldova la începutul secolului al XVIII-lea, în drum spre Constantinopol și Ierusalim, ajunge la 12 martie 1701 la Galați, unde vede „un orașel de seamă din cauza portului de corăbii ... stricat de tot de turci și tătari, cu multe mănăstiri frumoase, însă pustii, fiindcă în fiecare mănăstire trăiește doar câte un monah ... și este pustiu în biserici, iar bisericile sunt împodobite, și ele sunt de piatră, și crucile de pe biserici sunt mici; sunt două clopote de biserică”⁵⁴. Câțiva ani mai târziu, unul din cei mai mari oameni de știință ai secolului al XVIII-lea, Ruggiero Giuseppe Boscovich, însoțindu-l pe ambasadorul Angliei la Constantinopol, Sir James Porter, nota în jurnalul său de călătorie, că la Galați au fost găzduiți la mănăstirea *greacă*, probabil *Precista*, care avea „odăi cu ferăstruici mici, închise unele din ele cu sticlă, iar altele cu piei foarte subțiri sau cu bășici”⁵⁵. Boscovich stă în Galați cinci zile, 23-28 iunie 1762, făcând descrieri amănunțite despre oraș. Constată cu bucurie că aici „sunt șapte biserici ortodoxe și cruci expuse privirilor și clopotnițe cu sunetul clopotelor”, ceea ce nu întâlnise pe tot drumul de la Constantinopol până la Galați. Boscovich consemnează de asemenea că „trei din aceste biserici sunt destul de mari, bine clădite cu ziduri groase de piatră și trei din ele au pe lângă ele câte o mănăstire de călugări schismatici ortodocși, care au fost reduși la câte doi de fiecare mănăstire...”⁵⁶.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, mănăstirea *Precista*, ca de altfel toate edificiile religioase și laice din oraș,

⁵⁴ Starețul Leontie, *Călătoria în Moldova*, în „Călători străini...”, VIII, 1983, p. 190.

⁵⁵ Ruggiero Giuseppe Boscovich, *art.cit.*, pp. 463-464; Theodor Codrescu, *Uricariul*, vol. XXIV, Iași, 1895, pp.259-260; Nicolae Iorga, *Histoire des relations anglo-roumaines*, Iași, 1917, p. 57; Idem, *Istoria românilor prin călători*, București, 1981, p. 354;

⁵⁶ Ruggiero G. Boscovich, *art.cit.*, p. 464.

a avut de suferit ca urmare a deselor lupte din cadrul războaielor ruso-austro-turce. În timpul unui astfel de eveniment petrecut în noiembrie 1769, Constantin Vodă Mavrocordat, principe iluminist și reformator al celor două Principate Românești⁵⁷, implicat în conflictul ruso-turc (1768-1774), încearcă să scape din Iași, urmărit fiind de către trupele rusești. Ajungând la Galați, se adăpostește în incinta fortificației de la biserica *Precista*. Colonelul Fabricius din armata lui Rumianțev, pornește cu 1500 de oșteni în urmărirea domnitorului, care se sprijinea pe aproape 7000 de turci. În noaptea de 20 noiembrie 1769, rușii ajung la Galați, „iau meterezele otomanilor,... omoară din dânșii 1200, gonesc pe ceilalți... pun mâna pe șapte tunuri și prind pe Constantin Vodă, bolnav în mănăstirea *Precista* la Galați. Constantin Vodă deci, robit, îndată își râdea de ruși... foarte neînțelepțește, iar un ofițer, lovindu-l cu cuțitul, îl rănește la cap. Îl trimite la Iași și, pe cale, fără chirurg, de frig, i se face cangrenă și, ajungând la Iași, din pricina rănii moare. L-au îngropat rușii cu cinste și în chipul cum se îngroapă Domnii ce mor în scaunul lor”⁵⁸. După

⁵⁷ Nicolae Iorga, *Istoria Românilor*, ediția a II-a, coordonatori ediție, Gheorghe Buzatu, Victor Spinei, vol. VII, „Reformatorii”, volum îngrijit de Sorin Iftimi, București, 2002, pp. 109-117: Constantin Mavrocordat a domnit, cu întreruperi, peste 21 de ani; în Țara Românească (14 ani, 6 luni), iar în Moldova (7 ani, 3 luni). Este recunoscut ca un reformator al celor două state românești, adept al unor măsuri fiscale și administrative, luate de la administrația austriacă din Oltenia (1718-1739). Domnitorul pretindea ca în administrație, corespondența să fie în limba română, nu greaca sau slavona, supărându-se pe dregătorii care „din obișnuință sau lingușire încerca a întrebuița limba de naștere a domnului”. În acest sens este ordinul dat părcălabului de Galați: „Și de acum când ni-i mai scrii, să nu mai scrii grecește, ce românești să ni scrii”, sau vel căpitanului de Soroca: „Carte ce ne-ai trimis am luat și cele scrisă am vădzut; dar pentru ce ne scrii grecește? Au aștepți, să-ț dăm noi logofăt, să scrie românești? Să-ți cauți logofețel, să ne scrii rumânești! Să nu mai scrii grecești”.

⁵⁸ Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor*, XIII, p. 311; Idem, XIV / II, doc. MCCIII, pp.1206-1207.

retragerea rușilor din oraș, a intrat armata turcă, care „lovește pe locuitori, dă foc și arde casele toate”⁵⁹. Dintr-un *arz*⁶⁰ al boierilor moldoveni adresat Porții otomane în timpul războiului ruso-turc din 1789-1793, aflăm din nou despre arderea orașului Galați, unde „locuitorii au fost siliți să-și lase casele lor și să fugă care unde s-au putut”⁶¹, mănăstirea *Precista* având de suferit de pe urma jafurilor.

Un alt eveniment ce a afectat serios activitatea mănăstirii „*Precista*” a fost cel din 1821. Ca urmare a dezavuării de către țarul Rusiei a mișcării eteriste, turcii au trecut la lichidarea centrelor de rezistență deținute de greci în Principatele Române. La Galați, unde erau „o mulțime de eteriști”⁶² conduși de generalul Caravia, au fost omorâți câțiva turci, atrăgând represiunea turcească; un grup de eteriști și negustori din Galați care n-au părăsit orașul, s-au adăpostit în interiorul mănăstirii *Precista*, rezistând unui asediu turcesc de două săptămâni. Prin trădare, ei au fost scoși din fortificație și executați. A urmat profanarea așezământului monahal, turcii dărâmând turla-clopotniță din curtea mănăstirii, turlele bisericii, transformând biserica în hambar și grajd pentru vite⁶³.

O descriere a luptelor de la Galați dintre eteriști și turci a fost consemnată de postelnicului Iacob Rizo. Potrivit

⁵⁹ *Ibidem*, XIV / II, doc. MCCVII, pp. 1211-1212.

⁶⁰ Ioan Murariu, *Dicționar de termeni istorici și arhaisme*, București, 2004, p. 24, „arz (arzmahzar), plângere colectivă prezentată fie sultanului, fie marelui vizir”.

⁶¹ Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, doc. CCCLXXV, București, 1888, p. 334.

⁶² *Ibidem*, doc. XCII, pp. 100-101: Andrei Oțetea, *Mișcarea eteristă în Moldova*, în „În amintirea lui Constantin Giurescu, la douăzeci și cinci de ani dela moartea lui (1875-1918)”, București, 1944, pp. 366-368.

⁶³ Ion C. Beldie, *Biserica Precista din Galați*, în „Vestitorul”, organul „Episcopiei Dunării de Jos”, nr. 19 - 20/1949, p. 4; Econom-Stavrofor Gheorghe Popescu, *Dare de seamă despre afacerilor bisericești*, București, 1906, p. 74.

acestuiala mijlocul lunii aprilie 1821, Alexandru Ipsilanti l-a însărcinat pe generalul Atanasie din Agrafe, să adune la Galați un corp de oaste de 800 de eteriști. Cu această unitate militară, dispunând și de cele „40 de tunuri de fier ce erau în dosul corăbiilor grecești” din portul orașului, generalul se pregătea să atace raiaua Brăilei. În dimineața zilei de 10 mai 1821, eteriștii din Galați sunt surprinși de o formațiune militară turcească din Brăila, compusă din „vreo 5000 de cavaleriști, două-trei mii pedestri și cu multe tunuri”. Doar 200 de eteriști conduși de generalul Atanasie „au intrat în trei întârituri de pământ situate în afară de oraș, făcute de ruși în ultimul răzbel” (1806-1812 s.n.). Turcii au atacat orașul și de pe Dunăre, „cu 16 corăbii, numite bărci canoniere, ruinând biserici și mănăstiri și case și alte zidiri, tăind de pe uscat și îngropând sub ruinele zidurilor sfărâmate bărbați, femei, copii și bătrâni, pe toți locuitorii inocenți ai acestui nenorocit oraș. În ziua următoare a răzbelului, turcii năvălind în biserici pe care n-apucase a le sfărâma prin boambele aruncate, au jefuit Sântele lăcașuri ... ucigând mulțime multă dintre locuitorii ce rămăsese”⁶⁴.

Imediat după reinstalarea domniilor pământene în Principatele Române, Ioan Sandu Sturdza Vv. al Moldovei (9 iunie 1822-23 aprilie 1828), sprijinit de mitropolitul Veniamin, reîntors din emigrație, hotărăște în toamna anului 1822, înlocuirea egumenilor greci din mănăstirile închinat din țară, cu egumeni pământeni. Această măsură a fost posibilă și datorită faptului că Turcia considera că din „veniturile acestor monastiri s-a alimentat puternic mișcarea Eteriei”⁶⁵.

Pentru că lucrurile se tărăgănu, domnitorul stabilește prin hrisovul din 20 august 1824 modul de administrare de către egumenii pământeni a mănăstirilor zise închinat; hotărăște

⁶⁴ Constantin Erbiceanu, *op. cit.* pp. 541-547.

⁶⁵ *Ibidem*, p. LXXII;

totodată alcătuirea unui Comitet de reorganizare a mănăstirilor închinete, din care făceau parte: mitropolitul Veniamin Costache, arhimandritul Isaia Giușcă Socoleanu⁶⁶, hatmanul Gheorghe Buhuș și biv vel aga Dumitrache Ghica. Comitetul este sfătuit să facă „alegere de oameni cuvioși din pământeni moldoveni călugări (iar năicum din greci), spre a se rândui egumeni la aceste monastiri, așezându-i cu îndatoririle spre urmarea sfintelor slujbe și efastiei (bunei ordini) sfintelor biserici”⁶⁷. În aceste condiții, mănăstirea „*Precista*” își aștepta noii epitropi, care să se ocupe în primul rând de repararea ei, într-un moment când, așa cum relatează în mai 1860 căminarul Tănase Popovici, epitropul bisericii „*Cuvioasa Paraschiva*”-Galați, „*la 1824 era acestu orașu arsu și din orășeni pre puțin adunați*”⁶⁸.

Încercările lui Ioan Sandu Sturdza Vv. de a înlătura pe greci din mănăstirile închinete, au fost zădărnice de intervenția Rusiei, care propunea ca aceste locașuri de cult să fie administrate de o Comisie formată din: „*pristoși și vechili trimiși de soboarele comunităților grecești din Orient, de câțiva pământeni de mare stare, de doi bisericesti numiți de Mitropolitul Moldovei*”. Se hotăra de asemenea ca „*prinosul venitului să se păstreze la Banca Odesei, cu sinet*”⁶⁹ pe numele acestor Monastiri, până la rânduirea cea de pe urmă și hotărâtoare în privința Sfintelor locuri”⁷⁰. În acest context

⁶⁶ Isaia Giușcă Socoleanu, elev, profesor și egumen la școala și schitul Socola - Iași, a fost fratele profesorului Toma Giușca, profesor și director al primei Școli publice din Galați, (1832), astăzi Școala nr. 24 Galați, „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”.

⁶⁷ Constantin Erbiceanu, *op. cit.* doc. CDLIV, pp. 405-406.

⁶⁸ AADJ, fond *Administrativ*, dos. 427/1859-1860, f. 33; Constantin Erbiceanu, *op. cit.*, doc. CDLXII, pp. 412-413.

⁶⁹ Ioan Murariu, *op. cit.*, p. 290, „sinet (sened) = chitanță, dovadă, document”.

⁷⁰ Constantin Erbiceanu, *op. cit.*, doc. DXVIII, p. 449; *Ibidem*, S.1/V, doc. III, p.14.

sosesc la Galați trei exarhi⁷¹ trimiși special de la Constantinopol, ca reprezentanți ai Sfântului Munte Athos, pentru numirea ca egumen al mănăstirii *Precista* a arhimandritul *Ioasaf*⁷², pentru a supraveghea activitatea Comitetului de reorganizare a mănăstirilor închinat, Exarhii vor explica ruina mănăstirilor închinat „prin reținerile din 1822-1827, impuse de autoritățile locale și prin jafurile turcilor”⁷³. Din anul 1831 viața duhovnicească a mănăstirii *Precista* își reia cursul normal sub egumenul grec *Sava*, ce mai fusese egumenul acestei mănăstiri înainte de anul 1821⁷⁴. După acțiunile armate din timpul Eteriei, biserica fortificată *Precista* își încheie rolul de fortăreață a Galațiului, continuându-și activitatea numai ca lăcaș de cult.

⁷¹ *Isprăvnicia ținutului Iași, 1828-1860. Inventar arhivistic*, întocmit de Virgil Apostolescu, Ema Apostolescu, București, 1984, p. 797, exarhul era „loctiitorul patriarhului din Constantinopol”.

⁷² Maria E. Holban, *Un raport frances despre Moldova (1828) al consulului Lagan*, în „BCIR”, IX / 1930, p. 176; Constantin Erbiceanu, *op.cit.*, doc. DXIX, p. 450

⁷³ Marin Popescu-Spineni, *Procesul mănăstirilor închinat. Contribuții la istoria societății românești*, București, 1936, p. 93.

⁷⁴ Constantin Erbiceanu, *op. cit.*, p. 466.

CTITORI ȘI DANIILE MĂNĂȘTIRII

Ideea unei construcții religioase fortificate în Galați s-a născut din necesitatea unei mai bune apărări a locuitorilor, amenințați permanent de cetele de prădalnici turci și tătari ce veneau de peste Dunăre sau Prut. În acea perioadă, Dunărea era hotar natural cu Imperiul Otoman, ceea ce nu înseamnă că era o barieră în calea legăturilor românilor din Dobrogea cu cei din Principate. „Elementul autohton” din această străveche vatră românească era întărit permanent de românii ce veneau din Moldova, Muntenia sau Transilvania, stabilindu-se de cele mai multe ori pe teritoriul dintre Dunăre și Mare¹.

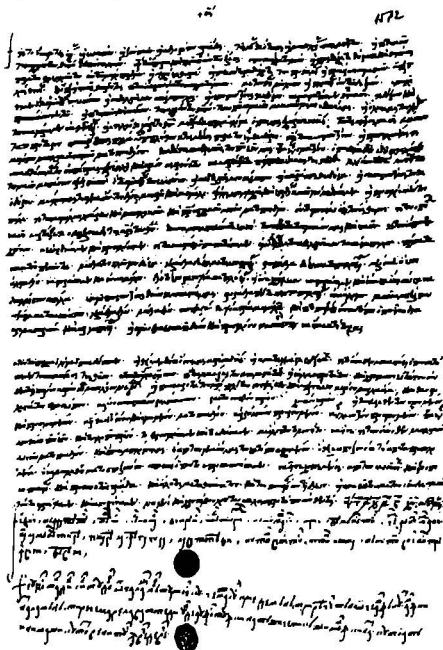
Ridicată pe înaltul țărm al Dunării, biserica fortificată *Precista* a reprezentat, așa cum remarcă episcopul Nifon al Dunării de Jos, „cu multă demnitate trecutul nostru național și bisericesc din cele mai îndepărtate timpuri”². Acest vechi locaș a fost înălțat pe locul fostei biserici din lemn și vălătuci, cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*, existentă înainte de 1641, ctitoria negustorului gălățean Teodor, care o închinase mănăstirii Vatoped de la Sfântul Munte Athos. Actul de închinare, „datat ante 1647” nu a fost încă descoperit³.

¹ Nicolae Stoicescu, *Unitatea românilor în Evul Mediu*, București, 1983, p.59.

² AADJ, fond *Biserici parohiale*, dos. 29/1910-1915, f. 109.

³ Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista din Galați, metoc al mănăstirii ethonite Vatoped. Date preliminare*, în „Studii Danubiene. Documente, studii de istorie, monografii”, an. I, nr. 1, Galați, 2009, p. 63. Mulțumim și pe această cale domnului Florin Marinescu pentru încredințarea facsimilului Actului de închinare din 1647, de la Vatoped.

Actuala biserică a mănăstirii „Precista”-Galați, a fost închinată la Vatoped în septembrie 1647.⁴

*Actul de închinare a mănăstirii „Precista”- Galați, 1647,
din arhiva românească de la Vatoped.*

⁴ Melchisedec, Episcopul Romanului, *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 mănăstiri și Biserici antice din Moldova*, București, 1885, p. 311; Ion C. Beldie, *Schițe istorice asupra județului Covurlui. Contribuțiuni*, Galați, 1925, pp. 3-4, „biserica Precista, este la a III-a edițiune a bisericii cu același hram, clădită pe același loc...cu cărămidă luată de la cetatea Tirighina, ce era lângă Galați”; Constantin Cronț, *Biserica fortificată Precista Galați, monument istoric, colecție muzeistică de artă bisericească și feudală românească*, în „GB”, an. XXXI, nr. 9-10, 1972, p. 1008, „Din vechime această mănăstire a fost numită de către catolici Matroana, grecii o numeau Panaghia, slavii Precista, iar românii Adormirea Maicii Domnului. Numele cel mai popular a rămas Precista”; Florin Marinescu, *Contribuții privitoare la relațiile Țărilor Române și mănăstirea Vatoped de la Muntele Athos*, în „In Honorem Ioan Caproșu, Studii de Istorie”, volum îngrijit de Lucian Leuștean, Maria Magdalena Szekely, Mihai-Răzvan Ungureanu, Petronel Zahariuc, Iași, 2002, pp. 289-293.

Pantazi Ghica într-un raport înaintat Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, face o precizare neconfirmată astăzi: „Această biserică a fost rezidită din fundațiuni de către eromonahul Sava și construită în un stil nepriceput, monoton și nesăbuit”⁵.

Unul din cei doi fii ai lui Teodor, Constantin⁶, împreună cu frații Dia și Șerbu, fiii lui Coman, negustori români din Brăila⁷, stabiliți ulterior în Galați⁸, vor tocmi meșteri pentru construirea bisericii fortificate „Precista” cunoscută și sub numele de *Biserica Dii*⁹. Este posibil ca ei să fi apelat la meșteri ardeleni, având în vedere faptul că în acea perioadă în Moldova era „o criză a mâinii de lucru calificate” pentru construcții, apelându-se deseori la specialiști din Transilvania¹⁰. Odată în plus se face dovada că „negustorii au avut un rol de seamă în strângerea relațiilor dintre țările române în care circulau, ducându-și mărfurile și aducând altele”¹¹.

Pentru zidirea bisericii *Precista*, constructorii au folosit piatră, cărămidă, nisip și var hidraulic¹²: piatra a fost luată în

⁵ *Monumente Nationali. Monastiri si Biserici Ortodoxe. Raporturi de la comisiunile întocmite pentru cercetarea lor*, Partea I, București, 1882, p. 59.

⁶ Paul Păltănea, *Informații privind comerțul orașului Galați în secolul al XVII-lea*, în „AIIAI”, IX/1972, p. 148, nota 31, menționează că Teodor mai avea un fiu, *Miera* sau *Mera*, ce apare înscris pe un document din 1644, alături de fratele său Constantin.

⁷ Melchisedec, *op.cit.*, p. 312; Constantin C. Giurescu, *Istoria orașului Brăila*, București, 1968, pp.79-80.

⁸ Paul Păltănea, *Familia Doamnei Ana, soția lui Mihai Vodă Racoviță*, în „AG”, I (VI), nr. 3-4, 1994, p. 135.

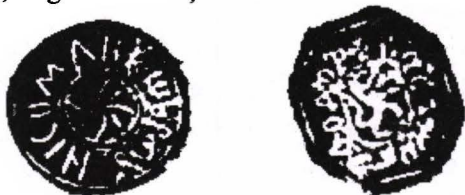
⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, pp. 23-24 și note; Ana Dobjanschi, Victor Simion, *Arta din epoca lui Vasile Lupu*, București, 1979, pp. 24-25.

¹¹ Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 21.

¹² Tatiana Pogonat, *Câteva considerații asupra mortarelor folosite în restaurarea monumentelor istorice și de artă*, în „RMM.MIA”, an. XLIV, nr. 1, 1975, pp. 90-91. Constructorii vechilor zidiri nu foloseau izolații hidrofuge la fundații. Astfel „apa era absorbită ca un burete de fundațiile bisericilor” și se evaporă datorită folosirii unui mortar de var cunoscut doar de ei.

parte, de la ruinele castrului roman Tirighina-Bărboși, punct denumit și „bastion militar transdanubian sau „cap de pod al Moesiei Inferioare”, ce a adăpostit trupe din „Legio V Macedonica, Legia I Italica și Cohors II Mattiacorum”¹³.

Impresiuni sigilare ale ctitorilor

Șerbu sâmb Coman din Brăila și Constantin sâmb Tudor din Galați
(Actul de închinare a mănăstirii „Precista” - Galați, din anul 1647)

Miron Costin menționa în lucrarea „De neamul moldovenilor” că a văzut la biserica *Precista* din Galați o piatră cu inscripția: „*Severus imperator romanorum*”, nedescifrând și abrevierile înscrise pe piatră. Această lespede dispărea în timpul lui Dimitrie Cantemir¹⁴.

În vara anului 1986, în urma unor lucrări de sistematizare din perimetrul bisericii *Precista*, pe latura nordică la circa 50m de zidurile bisericii, a fost scoasă la iveală o porțiune din zidul de incintă al mănăstirii, în compoziția căruia era și un fragment de capitel roman adus probabil de la castrul Tirighina-Bărboși. Cărămida folosită la construcția bisericii a fost lucrată și arsă în cuptoare de tipul celor descoperite în șantierul arheologic *Precista* în anul 1982 și 1989¹⁵.

¹³ Silviu Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n. - I e.n.)*, Iași, 1981, pp. 79-80; Jan Karol Mniszech, *Jurnalul călătoriei ce am făcut-o eu la Constantinopol în anul 1755, cuprinzând diferite observații și o istorie pe scurt a împăraților turci de către (fiul) contelui Mniszech*, în „Călători străini despre Țările române”, IX/1997, p. 369.

¹⁴ Silviu Sanie, *op.cit.*, p. 86.

¹⁵ Dan-Basarab Nanu, Costel Ilie, Octavian Coșovliu, *Cuptoare pentru ars piatră de var descoperite în zona bisericii Precista Galați*, în „Danubius”, XIII-XIV /1992, Galați, pp.135-140.

Nu avem știri documentare care să ateste anul începerii construcției bisericii *Precista*, însă cunoaștem că lucrările au luat sfârșit în anul 1647. A fost sfințită în luna septembrie 1647 și închinată tot la mănăstirea *Vatoped* de la Muntele Athos, așa cum fusese închinată și biserica cea veche, ctitorită de Teodor. Mănăstirea *Vatoped* arată ca „o cetate medievală așezată aproape de malul Mării Egee, cu multe turnuri, zidiri înalte din diferite epoci și în stiluri diferite, ctitorită de Constantin cel Mare”¹⁶. În jurul anului 860 mănăstirea *Vatoped* a fost arsă, fiind refăcută de trei călugări din Adrianopol: Atanasie, Antonie și Nicolae¹⁷. Ștefan cel Mare și Sfânt va construi aici în 1496, „un adăpost din piatră pentru corăbiile mănăstirii ce umblau pe mare”¹⁸.

*Mănăstirea Vatopedi, xilografură în
Proschinitar al Sfântului Munte al Atonului, București, 1856*

¹⁶ Veniamin Pocitan, *Conferință panortodoxă din Sf. Munte al Athosului*, în „BOR”, seria III, an. XLVIII. Nr. 9(594), 1930, p. 822

¹⁷ *Ibidem*, p. 823: Ieroshimonah Serafim, *Proschinitar al Sfântului Munte al Atonului*, București, 1856, pp. 30-44.

¹⁸ Damian P. Bogdan, *Despre daniile românești la Athos*, București, 1941, p.41.

Dimitrie Cantemir aprecia că intrase în obișnuința ctitorilor de lăcașuri religioase „să-și împartă averea în mod egal între mănăstire și copii”, iar dacă avea vreo temere „că după moartea lui mănăstirea avea să se dărâme sau să se ruineze, o închina vreunuia din lavrele mai mari, de unde arhimandriții acestor lavre erau obligați să privegheze asupra mănăstirii și să îngrijească să se afle acolo tot timpul călugări cu o viață nepătată și înzestrați cu moravuri alese”¹⁹.

Românii erau recunoscuți pentru daniile ce le făceau pentru ajutorarea mănăstirilor străine, uimind întreaga lume creștină; s-a constatat „că nu exista cin mănăstiresc în Răsărit care să nu se fi bucurat de o cât de mică danie românească”²⁰. Unul din cei mai de seamă cercetători ai Athosului, P. Uspensky, menționa în anul 1892 că „nici unul dintre popoarele ortodoxe nu a făcut atâta bine pentru Athos cât au făcut românii”²¹.

Întâiul păstor al Episcopiei Dunării de Jos²², eruditul cărturar și patriot Melchisedec Ștefănescu²³ va publica în anul 1885, în traducere românească, actul de închinare a mănăstirii *Precista* la mănăstirea *Vatoped*²⁴. Din acest document reiese că Dia, fiul lui Coman, a avut rolul hotărâtor în rezidirea acestei

¹⁹ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, traducere după originalul latin de Gh. Guțu, comentariu istoric de Nicolae Stoicescu, București, 1973, p. 359.

²⁰ Marin Popescu-Spineni, *Procesul mănăstirilor închinare. Contribuții la istoria societății românești*, București, 1936, p. 26; Ilie Bărbulescu, *O danie a lui Vasile Lupu făcută mănăstirii Lepavina din Croația și vechile legături ale Principatelor Române cu Croația*, în „RIAF”, an. V, vol. IX, București, 1903, p. 84.

²¹ Damian P. Bogdan, *op.cit.*, p. 2.

²² Anghel Constantinescu, *Monografia Sfintei Episcopii a Dunării de Jos*, București, 1906, p. 89-90; AADJ, fond *Administrative*, dos. 435/1864-1865, f. 12.

²³ Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu, Viața și înfăptuirile sale*, Roman, 1982. pp. 39-52.

²⁴ Melchisedec, *op.cit.*, pp. 311-315.

biserici, sprijinit de egumenul Ignatie Vatopedinul precum și de ceilalți ctitori.

În legătură cu naționalitatea fraților Dia și Șerbu, fiii lui Coman, s-a arătat de către Melchisedec Ștefănescu că ei sunt români, fapt confirmat și de înscrisurile românești ale actelor lor de după 1647, infirmându-se cele notate de Paul de Alep, cum că mănăstirea *Precista* a fost „zidită de un boier creștin grec din fortăreața Brăilei”²⁵. Stabiliți în Galați, frații Dia și Șerbul, fiii lui Coman, vor fi întâlniți în documentele vremii cu titlul de „Dia de Galați” și „Șerbul din Galați”²⁶. Posibilitățile materiale de care dispuneau le-a permis să-și cumpere moșii și părți de moșii, fie în împrejurimile Galațiului, fie în alte ținuturi²⁷. Astfel, la 5 mai 1650 „Dia din Brăila cumpără cu 8 galbeni de la Baba Neaga Horgadanița, partea ei din satul Crângeni, alături de biserică, cu pomi, cu 8 galbeni”²⁸. Opt ani mai târziu aflăm că „Dia și Șărbul Brăileanul” cumpără de la „Sava, feciorul Malei din ținutul Tecuciului, den sat den Tomcești...a patra parte den sat Crângeni, den pădure și den fâneț și den bălți...drept 16 galbini”²⁹. Odată cu trecerea timpului, Dia și Șerbu își măreau proprietățile, documentele consemnând în 1663 cum „Șărbul Brăileanul și jupâneasa sa Fesa cumpără cu 12 ughi³⁰ parte de moșie din satul Crângeni, ținutul Tecuci, a Mariei și fratelui ei Vidrașcu, precum și moșia Dobrei, fata lui Dragole cu fratele ei Mihăiță, nepoții lui Ioan Popăscu, tot din Crângeni, cu 9 galbeni”³¹. La 17 februarie 1666 „Șerbu

²⁵ Paul de Alep, *Călătorie în Moldova*, în „Călători străini...”, VI/1977, p. 26.

²⁶ Paul Păltânea, *Informații...*, p. 148.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Catalogul documentelor moldovenești*, II, București, 1959, p. 412.

²⁹ *Ibidem*, III, p. 98; Constantin Solomon, Constantin A. Stoide, *Documente tecucene*, II, Bârlad, 1939, pp. 20-21.

³⁰ Gheorghe Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, Iași, XXII/1929, p. 32, (ugul = galben unguresc, echivalent a 2 lei = 24 potronici = 80 parale = 240 bani).

³¹ *Catalogul...*, III, pp. 211 și 225.

Brăileanu, neguțitor din Galați și jupâneasa sa Fesa”, sora Mitropolitului Dosoftei al Moldovei³² au întăritură de vânzare-cumpărare „de la Chiril ermonah, egumen ot Crângușor”, pentru o moșie³³. O Psaltire în versuri, tipărită în anul 1673, este dăruită de învățatul Mitropolit Dosoftei surorii și cumnatului său, cu următoarea dedicație „cumnatului Șerbu și Fesii surora mea, cu sănătate și blagoslovenie”³⁴.

Tot din cuprinsul moșiei Crângeni, Șerbu, fiul lui Coman cumpără în anul 1671 partea de moșie a lui Toader și Costa, cu 6 lei³⁵, iar în anul 1673 este menționat într-un document cu demnitatea de *pârcălab*, cumpărând tot cu 6 lei, de la „Tudosia, fata lui Iosăp den satul Tomcești”, partea ei de moșie din Siliștea Crângeni³⁶. Părți de moșie vor mai fi fost cumpărate de Șerbu și din satul Răflești în anii 1667 și 1670, de la „Agafia, fata Măriei lui Braica”³⁷, precum și a treia parte dintr-un *bătrân*³⁸ a lui Hamza, feciorul lui Pavăl și Simiona, în anul 1671³⁹.

Dia, fiul lui Coman, odată stabilit la Galați va cumpăra, ca și fratele său, moșii și părți de moșii, prinzând în acest fel rădăcini în acest ținut. Îl vom găsi menționat în documente fie

³² Paul Păltănea, *Familia Doamnei Ana...*, p. 137.

³³ Constantin A. Stoide, *Prima domnie moldovenească a lui Gheorghe Duca Vodă*, în „RIR”, MCMXLV/VI, facs. I, p. 64.

³⁴ Paul Păltănea, *Familia Doamnei Ana...*, p. 137

³⁵ *Catalogul...*, III, p. 438.

³⁶ *Ibidem*, p. 507.

³⁷ ANR, fond, *M-rea Precista - Răducanu*, II/4, f. 34.

³⁸ Nicolae Iorga, *Opere economice*, București, 1982, p. 136 (Măsura străveche pentru pământ era *bătrânul*; Un bătrân se putea împărți în 44 *pământuri*, *pământul* se împărțea la rândul său în *fășii*, iar acestea în *funii*. De asemenea, un *pământ* mai putea fie egal cu 20 *pași*, iar *pasul* se împărțea în 6-8 *palme*); Ovid Sachelerie, Nicolae Stoicescu, coordonatori, Valentin Al. Georgescu, introducere, *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, București, 1988, pp. 40-41.

³⁹ *Catalogul...*, III, p. 445

semnând ca martor pe acte de donație⁴⁰, fie cumpărând moșii în Crângeni, în anul 1663, împreună cu soția sa Istratia, contra 10 lei de la Tănase, feciorul Aghenii, sau cumpărând în anul 1673, contra 20 lei, partea de moșie din Siliștea Crângeni a „Mariei și Aniței, fetele lui Bejan”⁴¹.

Ca urmare a averii de care dispuneau cei doi ctitori brăileni, conform unei hotărâri a lui Eustatie Dabija Vodă privitoare la „dajde”, plăteau pe an „câte 30 de galbeni, iar goștina pe oi în bani turcești”⁴². Să mai menționăm faptul că nepoata lui Șerbu, anume Ana, fata lui Dediu, fiul lui Șerbu, se va căsători cu Mihai Racoviță Voievod al Moldovei⁴³.

Așa cum reiese din actul de închinare al mănăstirii *Precista* către mănăstirea *Vatoped*, Constantin Teodor, împreună cu Dia și Șerbul, fiii lui Coman au înzestrat ctitoria lor cu moșii, animale, dughene comerciale din târgul Galați, obiecte de cult⁴⁴ și chiar cu un caiac în schelă⁴⁵.

Mănăstirea *Precista* va mai fi înzestrată cu danii constând din obiecte de cult, bani și moșii de către domnitorii Moldovei, boieri și negustori, deoarece donatorii considerau „biserica, mijlocitoare între Creator și muritori, devenind astfel o pavăză de apărare, un refugiu moral și o speranță dătătoare de forțe și încredere în viitor”⁴⁶.

⁴⁰ Radu I. Perianu, *Un negustor brăilean, prieten cu Matei Basarab*, în „RIR”, MCMXLVI/XVI, fasc. IV, p. 352.

⁴¹ *Ibidem*, p. 462.

⁴² *Ibidem*, p. 180.

⁴³ Paul Păltănea, *Familia Doamnei Ana...*, p. 134.

⁴⁴ Nicolae Iorga, *Guide Historique de la Roumanie, Commission des Monuments Historiques de Roumanie*, deuxime edition, Bucarest, 1936, p.100.

⁴⁵ Melchisedec, *op.cit.*, p. 315.

⁴⁶ M. Popescu Spineni, *op. cit.*, p. 6.

Ca atare, la 1704 Ilie stolnic, probabil gălățean, donează mănăstirii *Precista* o cruce de argint pe care meșterul a gravat „Această cruce au făcut-o Ilie stolnic, l<eat> 7212 (1704)”⁴⁷.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, Grigore Ghica Vv., prin hrisovul din 1729 dă privilegiu mănăstirii *Precista* „ca să perceapă oarecare taxe de vinărit”⁴⁸, iar câțiva ani mai târziu prin hrisovul domnesc din 1 ianuarie 1741, se reîntărește dania lui Mihai Racoviță Vv., din hrisovul domnesc „prăpădit”, „câte 40 de lei din vamă ... de la Galați”, motivând că „sfintele mănăstiri și biserici ce sunt zidite de fericii domni și de alți iubitori de lăcașuri dumnezeiești, nu pot a să chivernisi fără mila domnilor ...”⁴⁹. În jalba din 4 martie 1780, lui chir Pricopie Chesarias, ce era „epitropul mănăstirilor ce sânt închinat la Sfântul Mormânt”, se arată că mănăstirea *Precista* din Galați lua a treia parte din venitul cântarului de la schela Galaților, ce fusese dat la început doar mănăstirii *Sfântul Ioan* din Galați, ctitoria lui Sava Țopa, „care măn<ă>stire era lo locul unde au fost mai înainte târgul Galaților, adică unde se numește <Ți>glina, apoi fiindcă apa Dunării au început a surpa malurile și casele și a strica târgul, apropiind și la măn<ă>stirea Sfântului Ioan”, mănăstire care în timpul lui Vasile Lupu, „din pricina apii Dunării s-au răsipit de tot și s-au pustiit”⁵⁰. La cumpăna secolului al XVIII-lea, vel logofătul Iordache Cantacuzino din Moldova în diata (testamentul) întocmită înainte de moarte, va scrie printre altele: „Partea fiului meu Constantin. Hotărând Dumnezeu la 20 de ani vârstă moartea sa,

⁴⁷ Barbu Slătineanu, *Comunicări*, în „BCMI”, fasc. 84/1935, p. 91.

⁴⁸ Gheorghe Popescu, *Dare de seamă despre afacerilor bisericesti*, București, 1906, pp. 75-76.

⁴⁹ ANR, fond *Condica Asachi* ms. 629, f. 314.

⁵⁰ Florin Marinescu, Petronel Zahariuc, Florin Marinescu, Petronel Zahariuc, *Câteva documente privitoare la mănăstiri din Galați păstrate în arhiva mănăstirii Sfântul Pavel de la Muntele Athos*, în „Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos”, Galați, 2005, pp. 136-137.

fiind cu măria Sa Grigorie Vodă la Galați, s-au îngropat la mănăstirea *Precista* de acolo și pentru sufletul său s-au dat aceste arătate, iar mie mi-au lăsat nemărginită jale:

- Ștefănești sat întreg lângă târgul Galați, de pre strămoșul meu Boul vel vornic, hotărâtă cu holovani, cu ispioc de la Măria Sa Grigorie Vodă, s-au dat mănăstirii *Precista* unde zace trupul lui.

- Dughenele din Galați, ce sunt de la moșul meu Constantin Ciobanul vel postelnic.

- 5 (cinci) pogoane de vie la Cruce Putna, cumpărate.

- Alte câte a avut el și s-au vândut, 200 și mai bine lei și s-au cheltuit la mănăstire, fiind crăpată de cutremur... Aceste le-am dat pentru sufletul lui ... pentru pomenirea lui și iertarea păcatelor lui”⁵¹.

Constantin Mavrocordat, în timpul domnie din Moldova (aprilie 1733-noiembrie 1735), a scutit mănăstirile de „dări către Stat, dar le-a luat dreptul la vămi și ocne”, numind totodată și „epitropi deosebiți pentru păzirea cu scumpătate a așezărilor ctitoricești”⁵². Hotărâște de asemenea „ca din venituri să se întrețină mănăstirile, iar restul, prin știrea Domnului, să se dea în felurite faceri de bine după glăsuirea testamentelor ctitoricești, specificând însă că cele închinat să-și împlinescă mai întâi trebuințele lor, și numai din prisos să dea milele orânduite”⁵³. Erau măsuri menite să stăvilească abuzurile comunităților religioase din Orient și de la Athos, care nu recunoșteau mănăstirilor închinat din Principatele române „nici o importanță spirituală, ci numai una economică și financiară”,

⁵¹ T.G.Cantacuzino, *Extras din condica de familie a Cantacuzinilor din Moldova*, în „Arhiva”, Iași, tom XIII, 3-4/1902, pp. 184-185; vezi, facsimilul Diatei lui Iordache Cantacuzino, vel logofăt al Moldovei, aflat în colecția Arhiepiscopiei Dunării de Jos-Galați, neinventariat.

⁵² M. Popescu Spineni, *op. cit.*, p. 33.

⁵³ *Ibidem*.

uitând chiar și de buna lor gospodărire⁵⁴. În urma cercetărilor efectuate în arhiva mănăstirii *Vatoped*, istoricul Florin Marinescu constată că mănăstirea *Precista* avea în proprietate, între 1767-1866, moșii, precum, *Cârloteștii* sau *Corlăteștii*, de lângă Smârdan, ținutul Covurlui⁵⁵, *Zeleştii* sau *Mălina*, moșia Sf. Nicolae, *Câmpișești*, *Drăciulești*, *Pădurenii de Jos*, *Crucea de Su*, *Barboi și Agapia*, la „gura râului *Bârlad*”⁵⁶.

Mănăstirea *Precista* va fi scutită de dări și înzestrată cu moșii, bani și obiecte de cult și către sfârșitul secolului al XVIII-lea. Astfel, aflăm dintr-o catagrafie datată 5 iunie 1774⁵⁷, despre o serie de slujitori ai mănăstirii scutiți de dări. În anul 1783, egumenul mănăstirii cumpăra de la Veneția, pentru nevoile bisericii, „o serie de Minee, ediția 1777”⁵⁸.

Ca urmare a dispoziției Divanului domnesc din Iași, dată mitropolitului Moldovei și Sucevei, în data de 28 aprilie 1812, cu privire la întocmirea unui tablou cu moșiile mănăstirești, apare menționată și mănăstirea „*Precista*” ce avea spre administrare moșiile: „*Vămeșenii cu lăcuitorii, Cișmelele, Crăieștii fără lăcuitori, Sf. Ioan unde se află viile mănăstirii, una bucată de moșie în târgul Galațiului, unde se află casă și dugheneli*”⁵⁹. De remarcat faptul că în această catagrafie nu este

⁵⁴ *Ibidem*, p. 93; Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor*, S. I./ V, p. 142.

⁵⁵ *Tezaurul Toponimic al României. Moldova. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale, 1772-1988*, Dragoș Moldoveanu, coordonator, vol. I, partea 1, A. Unități simple, (localități și moșii), București, 1991, p. 277.

⁵⁶ Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista din Galați...*, p. 68.

⁵⁷ *Moldova în epoca feudalismului. Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1174*, editori, Pavel G. Dimitriev, Pavel V. Sovietov, II/2, Chișinău 1975, p. 81.

⁵⁸ Teodor Bodogae, *Ajutoare românești la mănăstirile de la Sfântul munte Athos*, Sibiu, 1940, p. 124; Nicolae Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, București 1908, p. 341.

⁵⁹ Constantin N. Tomescu, *Tablou de 40 de mănăstiri și schituri din Moldova, și cu arătarea moșiilor ce aveau ele în 1812*, în „RSIAB”, XXII, Chișinău 1933, p. 324.

menționată moșia Valea lui Moș, din Diocheți-Covurlui, pe care mănăstirea o avea încă de la 1691 dată printr-un ispisoc de Constantin Cantemir Vv⁶⁰. Această moșie va suscita o serie de dispute între egumenii mănăstirii și familia boierilor Greceanu din Moldova⁶¹, care dețineau moșii în Drăgușeni și Diocheți-Covurlui.

Așa s-a întâmplat în anul 1800, când egumenul mănăstirii *Precista* se judeca cu urmașii paharnicului Iancu Greceanu⁶², sau în anul 1835 când un alt egumen al mănăstirii solicita dreptate ca urmare a „împresurării ce-au pățimit moșia monastirii *Valea lui Moș*, din partea boierilor Grecenești”⁶³. În anul 1846 episcopii mănăstirii *Precista* se judecau pentru aceeași pricină cu căminarul Ioan Greceanu⁶⁴.

La mănăstirea *Precista* erau alipite și două corporații (*isnafuri*) ale *bogasierilor* (negustori de produse manufacturiere) și *abagiilor* (negustori de stofă groasă din lână), care în anul 1817 donau bisericii o icoană împărătească Maica Domnului cu Pruncul, cu următoarea inscripție: „S-au împodobit cu aur și argint această Sfântă icoană a Maicii Domnului cu bogata cheltuială și strălucite jertfe celor două bresle (rufeturi) laudate din Galați, a bogasierilor și a abagiilor, și a altor creștini, dintre care cel dintâiu e Hagi Costandachi bogasierul și egumenul acestei mănăstiri, *Antim*, cărora tuturor să li se dăruiască (de) Doamna Noastră Născătoare de Dumnezeu în viața de față și cea viitoare, cele bune și

⁶⁰ ANR, Fond *Mănăstirea Precista-Răducanu*, dos. 10/1864, f. 27.

⁶¹ Facsimil al hrisovului domnesc din 12 august 1800, în colecția Episcopiei Dunării de Jos, neinventariat

⁶² Dragoș Cristian Căldăraru, *Pomelnicul de la Drăgușeni-Covurlui cu o spiță de neam inedită a familiei Greceanu din Moldova*, în „Îndrumător bisericesc misionar și patriotic”, IV, Galați, 1988, pp. 143-157.

⁶³ ANR, fond *Mănăstirea Precista-Răducanu*, dos. 10/1846, f. 37.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 3 și 36.

mântuitoare. Amin. 1817”⁶⁵. În data de 4 septembrie 1818, preotul *Gheorghe* cercetează hotarele moșiei *Precista* de pe Valea Mălinei, „ce se alăturază margine despre miazănoapte cu moșia Sf. Episcopii <a Romanului> ce să mumești Râpa lui Manolachi”⁶⁶. La anul 1819, șapte părți vie de pe moșia *Precistei* au fost donate bisericii *Sfinții Voievozi Vechi - Galați*⁶⁷.

Conform catagrafiei întocmită la anul 1827, mănăstirea avea: „Slobozia *Precistei* la Covurlui (1300 piaștri), bezmăn de la locuitorii din Galați și tributul țiganilor acestei mănăstiri (2600 piaștri), cântarul vămii Galați (2000 piaștri, constând din 6 aspri pentru 44 ocale din toate produsele, 3 aspri pentru 100 ocale ulei, 6 aspri pentru 59 ocale fer), 6 (șase) părți vie în ținutul Putna (60 piaștri). Total 5960 piaștri”⁶⁸.

Dintr-o altă catagrafie întocmită în anul 1851 aflăm că mănăstirea *Precista* era proprietara moșiilor:

„Cișmelele sau Drăguleștii, cu parte din Chiștelnița (155 galbeni vechi sau 433 galbeni noi).

- Parte din Vămeșenii Covurlui (134 galbeni vechi sau 317 galbeni noi).

- Jumătatea venitului cântarului din Galați, bezmenul locuitorilor de acolo în sumă de 130 galbeni pe anu”⁶⁹.

⁶⁵ Gheorghe Popescu, *op. cit.*, p. 75; N. Iorga, *Inscripții...*, II, p. 341.; Idem, *Guide...*, p. 100. Se precizează că „icoana a fost făcută în 1680, iar în 1817 acoperită cu argint de un meșter occidental, Laurentius”. În continuare Iorga consemnează faptul că la „biserica *Precista* din Galați este o inscripție (sic) din 1650 care-i menționează pe fondatori, negustorul Teodor, alături de Dia și Șerbu din Brăila, fiii lui Coman”.

⁶⁶ ANR, fond *Episcopia Romanului*, doc. XI/22.

⁶⁷ SJGAN, fond *Tribunalul Județului Covurlui*, Tr. Iași, dos. 266/1861, f. 11.

⁶⁸ Hurmuzachi, *Documente...*, S. I/V, doc. III.

⁶⁹ Theodor Codrescu, *Uricariul*, VI, Iași, 1875, p.103; M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, p.52; Corneliu Istrate, *Condica visteriei Moldovei din anul 1816*, în „AIIAI”, S/1979, p. 52;

Înainte de actul de secularizare al averilor mănăstirilor închinatelor din România, mănăstirea *Precista* avea următoarele moșii:

- Vameșul sau Vămeșeni, în comuna Piscul.
- Vădenii, în comuna Rogojeni.
- Gerul, în comuna Smulți.
- Cișmele, 1000 de fâlci, în comuna Tulucești⁷⁰.
- Piscu Corbului și Coasta Lupei din Nicorești, 11 pogoane și 3 firte vie, „măsurate cu prăjina de 12 palmi gospodu”⁷¹. Firta, hirta, fârtai sau fertal, „un submultiplu pentru pogon, era folosit în Moldova între secolele XV-XIX, pentru măsuratul viilor, reprezentând o pătrime dintr-un pogon”⁷².
- Vinășești - Obodești, opt pogoane⁷³.
- O parte din cele 400 de clădiri din Galați ce aparțineau *Sfântul Munte Athos*, erau administrate de mănăstirea *Precista*⁷⁴.

În perioada Regulamentului Organic a fost dată o dispoziție care urmărea să reglementeze modul cum trebuiau folosite veniturile mănăstirești; purtând titlul „Arătările Mitropoliei Moldovei despre averile mănăstirilor închinatelor”, această dispoziție, datată 30 decembrie 1835, specifică printre altele că venitul mănăstirii *Precista* din Galați era de 25000 lei/an, din care „o a treia parte era folosită pentru cheltuielile tinerii monastiri și a slujbelor bisericesti, iar o a treia parte este plătită pe an Sfintelor locuri de la care atârână”⁷⁵. În același document se făcea precizarea că până la Regulamentul Organic,

⁷⁰ M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, p. 138.

⁷¹ ANR, fond *Mănăstirea Precista Galați*, dos. 2/1863, f. 3-4.

⁷² Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoșii; metrologia medievală pe teritoriul României*, București, 1971, pp.141-142.

⁷³ ANR, fond *Mănăstirea Precista*, dos. 2/1863, f. 15.

⁷⁴ *Ibidem*, dos. 1/1863, f. 4-5; M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, p. 152.

⁷⁵ Hurmuzachi, *Documente...*, S. I/V, doc. CXLIV, p. 306.

mănăstirea *Precista* a avut obligația ca „parte să dea la școale, parte la cutia milelor, parte la ținerea Carantinei la vremea când urma boala ciumei și parte în alte plăcute lui Dumnezeu fapte bune, după mijlocirile ce din partea noastră se face, care și acestea și acum din partea monastirilor Sfântului Munte să urmeze”⁷⁶.

În perioada anilor 1840-1860, mănăstirea *Precista* se confrunta cu tot mai multe probleme privind întreținerea și administrarea ei, revendicându-și prin procese neplata „cântarului”, Eforia Galațiului plătind 2000 lei, cursul Galațiului, despăgubire⁷⁷ sau a bezmenului pe locurile ce le avea în oraș.⁷⁸ Până la secularizarea averilor mănăstirești, mănăstirea *Precista-Galați*, conform unei catagrafii din martie 1864, încasa bezmen în Galați, pentru 55 de case, 105 bolți(taverne), 24 dughene, 42 magazii, 22 locuri sterpe, 4 hanuri, 2 cafenele, 1 hrubă, 1 chitărie și 1 bărberie.⁷⁹

Printre plătitorii de bezmen către mănăstirea *Precista* se număra și schitul Dălhăuți din eparhia Buzăului. La 21 martie 1854 arhimandritului Dionisie, starețul schitului, trimite „o țidulă de plată a bezmănului către mănăstirea *Precista*, pentru locul ce-l avea în Ulița Brașovenilor”⁸⁰. Patru ani mai târziu, la 7 mai 1858, Episcopia Buzăului, la solicitarea starețului

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ SJGAN, Fond *Primăria orașului Galați*, dos. 14/1841, f. 51.

⁷⁸ Idem, fond *Tribunalul*, dos. 220/1856, f. 1; dos. 264/1861, f. 1; dos. 162/1857, f. 45; dos. 142/1857, f. 1-20; dos. 180/1857, f. 17, egumenul mănăstirii „*Precista*” prezentă și un document semnat de mitropolitul Grigorie Ieropoleos și Vatededului din 23 aprilie 1857; *Ibidem*, dos. 185/1857; f. 1; dos. 243/1857, f. 1 și 65; dos. 71/1859, f. 29; dos. 66/1863, f. 21, în care se arată că locul în discuție era în atenția părților încă din 1774, pe el aflându-se „Hambarele domnești” din Galați.

⁷⁹ APG, fond *Biserica Precista*, dos. 1/1864-1865, f. 12-14.

⁸⁰ SJGAN, fond *Tribunalul*, dos. 133/1858, f. 16 și 26, cu semnătura olografă a egumenului Dionisie și impresiunea sigilară în tuș a schitului „Dălhăuți”, anul 1809.

schitului Dălhăuți, cere Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice - Moldova aprobare pentru vânzarea aceluși loc, iar cu banii luați „să prefacă moara ce era pe apa Milcovului”⁸¹.

Urmare firească a hotărârii domnești de la începutul anului 1852, moșiile mănăstirilor închinat din Principate puteau fi arendate numai prin licitație publică, iar avansurile pentru arendarea lor să fie predate Visteriei⁸²; în consecință, locul pe care schitul Dălhăuți îl deținea în Galați a fost vândut la licitație cu 130 de galbeni lui Hagi Vasile Frigator⁸³, brașovean stabilit în Galați după anul 1826.

Problema secularizării averilor mănăstirilor închinat din România era în centrul atenției mai cu seamă după 1840; Costache Negri preciza în discursul ținut la Paris, la 1 ianuarie 1847, că „va veni odată ziua dreptății, când fiecare să rămâie cu ale sale”⁸⁴. După aprigi și lungi convorbiri în țară și străinătate⁸⁵, în anul 1863, luna decembrie, Al.I.Cuza „acceptă ideile radicale ale lui Costache Negri”⁸⁶ privind „secularizarea, termen - declara Negri - introdus de mine în dicționarul nostru politic, și care a revoltat toată lumea”⁸⁷.

Lui Mihail Kogălniceanu în înalta calitate pe care o avea în Guvern, i-a revenit sarcina de a prezenta temeiul Secularizării averilor mănăstirilor închinat din România. Apelând la istorie, Kogălniceanu îl invoca pe Dimitrie Cantemir care se exprimase în legătură cu mănăstirile închinat

⁸¹ *Ibidem*, f. 1.

⁸² Paul Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, București, 1985, pp. 126-127; Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, doc.CDXCVI, București, 1888, p. 434.

⁸³ SJGAN, fond *Tribunalul*, dos. 133/1858, f. 34.

⁸⁴ Paul Păltănea, *Viața...*, pp. 87-88.

⁸⁵ *Ibidem*, pp. 128-211; M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, pp. 25-92.

⁸⁶ Paul Păltănea, *Viața...*, pp. 217-221.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 226.

din Principatele Române astfel: „Atunci când ctitorii unei mănăstiri voiau să o ferească de orice pericol, de orice risipă, ei o puneau sub apărarea locurilor celor mai evlavioase ale creștinismului ca să la apere, iară nu să le jefuiască”⁸⁸. Încurajați însă de unii domnitori, egumenii greci din Principate au început să reclame mănăstirile închinete românești ca proprietate a națiunii grecești, fiind considerate adevărate izvoare de venit. Astfel, „călugării greci nu voiau să mai recunoască nici legi, nici guvern, nici ierarhie ecleziastică, ci încurajați de atitudinea binevoitoare a Puterilor Garante, uitaseră și de faptul că rânduirea lor la conducerea acestor mănăstiri s-a făcut cu condiția de a se supune legilor țării, acționând ca stat în stat”⁸⁹. Ar fi fost „un păcat național” ca averile mănăstirilor românești să fie lăsate în mâinile călugărilor greci. Ortodoxia din Orientul musulman avea să fie ajutată în continuare de către români, însă cu bani, iar nu cu „pământ românesc”. Acest „act istoric de înaltă necesitate și suveranitate al Secularizării averilor mănăstirești, era cel mai frumos dar de Crăciun, 15/27 dec. 1863”, pe care Guvernul României sub imboldul lui Cuza și acțiunea clarvăzătoare a lui Kogălniceanu îl făceau Țării, restituind avutul înstrăinat de-a lungul secolelor⁹⁰. Decizie a avut un puternic ecou și în rândul clerului pământean din Galați, care trimite o telegramă de „mulțumire recunoscătoare domnitorului Cuza pentru emanciparea moșiilor monastirești, numite închinete”⁹¹. Cunoscând starea precară a patrimoniului bisericilor și mănăstirilor închinete, ministrul

⁸⁸ V. Palade, *Probleme de organizare și administrație bisericească în opera lui Mihail Kogălniceanu*, în „MMS”, an. L, nr. 1-2, 1974, p. 42.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 44.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 48.

⁹¹ Alexandru Răsmeriță, *Melchisedec, mare bărbat politic român*, în „Melchisedec zugrăvit de câțiva dintre ucenicii săi”, Mănăstirea Cernica, 1939, pp. 176-177.

Cultelor și Instrucțiunii Publice trimite o Circulară tuturor îngrijitorilor fostelor lăcașuri închinare, prin care se solicita „grija cea mare și rememorarea în tot momentul, a faptelor strălucite și patriotice ale strămoșilor noștri”, iar reparațiilor, din interiorul sau exteriorul lăcașului, să fie făcute fără a se „desfigura arhitectura și pietrele mormântate istorice, păstrând neatens și pomelnicul fericiților fondatori și ctitori”.⁹²

Din Comisia Secularizării a făcut parte și episcopul Melchisedec, atunci locotenent de episcop al Episcopiei Hușiului, primind asigurări verbale că se va aproba „crearea unui Fond Religionar din veniturile mănăstirilor închinare” așa cum era în Bucovina, fond prin care să fie sprijinite proiectele de construcție sau consolidare a vechilor noastre lăcașuri de închinăciune, multe ajunse în ruină. Retragerea lui Melchisedec din guvernul lui Cuza și mai apoi detronarea domnitorului, au făcut ca acest deziderat să nu se realizeze „spre marea pagubă a Bisericii noastre”⁹³. Actul secularizării, legiferat în decembrie 1863 de către Cuza, având în septembrie 1864 și accețiunea Turciei⁹⁴, va fi definitivat abia în anul 1867⁹⁵. Astfel, mănăstirea *Precista*, închinată la Sfântului Munte Athos, își încheie un alt important capitol al existenței sale, aceea de mănăstire rămânând doar biserica fortificată a mănăstirii, ca biserică de mir.

⁹² APG, fond *Biserica Precista*, dos. 1/1864-1865, f. 24.

⁹³ Gherontie, Episcopul Constanței, *Melchisedec zugrăvit de câțiva dintre ucenicii săi*, în „Melchisedec zugrăvit de câțiva dintre ucenicii săi”, Mănăstirea Cernica, 1936, pp. 40-44.

⁹⁴ Paul Păltănea, *Viața...*, p. 226.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 229.

REPARAȚII ȘI RESTAURĂRI

Furia omului și capriciile naturii au făcut ca unele din vechile noastre zidiri bisericesti durate din piatră, cărămidă sau lemn, să se degradeze, ajungând până la ruină. Biserica fortificată *Precista* va rezista vremurilor datorită solidității sale, precum și deselor lucrări de reparații și restaurări.

Până în deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea, știrile despre reparații și restaurări sunt sporadice. Dacă în momentul Secularizării averilor mănăstirilor închinat din România, s-ar fi găsit și arhiva veche a mănăstirii *Precista*, cu siguranță că am fi știut astăzi mult mai multe lucruri despre istoria acestui sfânt lăcaș. Constatăm însă faptul că în urma întocmirii catagrafiei bisericii, din 15 iulie 1863, „actele și documenturile atingătoare de interesele Bisericii” au fost trimise de egumenul mănăstirii „mai înainte, monastirii Vatopedului”¹.

După cum s-a mai amintit, vel logofătul Iordache Cantacuzino contribuie în anul 1747 cu 200 de lei, pentru repararea zidurilor afectate de cutremur. Până în anul 1824 este cunoscută doar o singură mențiune referitoare la repararea și restaurarea bisericii *Precista*, acea de pe o piatră descoperită în 1956 în temelia unui stâlp despărțitor dintre naos și pronaos, în care se arăta că în luna noiembrie 1812 s-au făcut unele modificări în interiorul bisericii. Astăzi, această piatră nu mai există².

¹ APG, fond *Protoieria Ținutului Covurlui*, S/I, dos. 12/1863, f. 43

² AADJ, fond *Biserici Parohiale*, dos. 734/1949-1960, f. 102.

Grozăviile din timpul Eteriei au dus și acest lăcaș de cult în pragul ruinei. Cu turla-clopotniță și turlele bisericii dărâmate, mănăstirea *Precista* rămâne în paragină până la revenirea egumenului Sava (1831).

Biserica „Precista” – Galați, 1906

Casa parohială a Bisericii „Precista” - Galați, 1930

S-a considerat până acum că în anul 1829 egumenul Sava începe repararea și restaurarea mănăstirii; iată că un document din 21 mai 1831 publicat de Constantin Erbiceanu arată că mitropolitul Grigorie al Irinopolului trimite din Chișinău o scrisoare mitropolitului Veniamin Costachi la Iași, în care, printre altele, îl recomandă pe protosinghelul Sava, rânduit de mănăstirea „Vatopedi” egumen la mănăstirea *Precista* - Galați, rugându-l să-l sprijine și să-l „reașeze după obicei, dându-i și bună-voință arhierescă”³.

Prin urmare, restaurarea bisericii și mănăstirii *Precista* începe în jurul anului 1831, biserica căpătând pentru aproape 125 de ani o nouă înfățișare. Astfel, turnul de apărare a fost refăcut și transformat în turlă clopotniță, renunțându-se la refacerea turnului-clopotniță de la intrare ce se afla, probabil, integrat zidului de incintă al mănăstirii; este refăcută turla Pantocratorului și se zidește intrarea în biserică de pe latura

³ Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, doc.CDXCVI, București, 1888, pp. 466-467.

sudică, practicându-se o nouă intrare pe axul longitudinal al bisericii, prin adăugarea unei încăperi, tip tindă, fără legătură cu linia arhitectonică originală a bisericii.

Tot în timpul egumenului Sava, încep și lucrările de pictură a bisericii, sau cel puțin a iconostasului, având în vedere că în 1821, datorită profanărilor turcești, era imposibil să nu fi fost afectată atât pictura interioară cât și iconostasul.

Această operațiune din interiorul bisericii, a continuat și în timpul egumenilor *Ioanichie* și *Grigorie*. Mai mult, trebuie menționat faptul că egumenul Ioanichie era dotat și cu harul picturii bisericești, învățând probabil la Athos acest meșteșug, lăsându-ne drept mărturie icoanele de la cele două uși diaconești, semnate și datate „*Ioanichie, 1839*”.

În timpul egumenului Grigorie vor continua lucrările de pictura interioară a bisericii, făcând-se și unele reparații iconostasului, așa cum reiese din inscripția în grecește de deasupra ușilor împărătești: „*Cu cheltuiala egumenului mănăstirii Grigorie și a evlavioșilor creștini*”.

Actul secularizării întrerupe lucrările de pictură a bisericii, rămânând „numai până la jumătate...cu figurile sfinților numai începute”⁴. Duhovnicul bisericii *Precista*, Petru Gheorghiu, va cere la 16 iunie 1864 autorităților de stat, aprobarea pentru începerea neîntârziată a lucrărilor de reparare a zidurilor, terminarea picturii, pardosirea din nou a bisericii, precum și executarea unui „clopot în mărime cel puțin măcar de 500 oca (...) fiindcă acum biserica să servește cu două clopote mai mici decât la cea mai proastă biserică”⁵.

Este alcătuit totodată repertoriul iconografic ce urma a fi folosit pentru împodobirea interioară a bisericii. Devizul

⁴ ANR, fond *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice-Moldova*, dos. 1558/1864, f. 1.

⁵ *Ibidem*.

estimativ al picturii se ridica la aproximativ 700 de galbeni⁶. Acest plan de reparații, împreună cu cel destinat acoperișului și zidăriei, au fost trimise spre avizare Ministerului Cultelor, la București, însă fără rezultat. Peste un an, la 21 septembrie 1866, protosinghelul Petru Gheorghiu solicita din nou de la Ministerul Cultelor aprobarea pentru repararea bisericii *Precista*. Este alcătuit un nou deviz de reparare a bisericii în septembrie 1868, în care se dădeau indicații privind înlăturarea tencuielilor vechi și tencuirea „din nou cu mortieru de una parte varu și două părți nisip”: suma totală a devizului era de 1626 lei, 75 bani.

La 21 iulie 1869 se primește oferta privind repararea bisericii *Precista*, făcută de Ioan Caramanlău. În același an, luna august, el va încheia cu Prefectura Județului Covurlui un contract de luare în antrepriză a lucrărilor de la *Precista*, în valoare de 1600 de lei. Lucrările de reparare și restaurare s-au încheiat la sfârșitul lunii octombrie 1869⁷. Urmare a repetatelor cereri înaintate de preotului paroh al bisericii, Anton Velichi, la începutul anului 1910 protopopul Iconom Gheorghe Popescu propune Cancelariei Episcopiei Dunării de Jos, începerea lucrărilor de restaurare a picturii interioare a bisericii⁸. Banii necesari acestei lucrări urmau să fie donați de către unul din epitropii bisericii *Precista*⁹.

Lucrările de restaurare constau din:

- spălatul pereților și îndreptarea picturilor, fără a fi alterat vechiul stil;
- spălatul, reparatul și pictarea cu ulei a zonelor rămase în afara repertoriului iconografic, precum și decorarea lor în stilul bisericesc;

⁶ *Ibidem*, f. 10 și 22.

⁷ *Ibidem*, f. 73 și 128;

⁸ AADJ, fond *Biserici parohiale*, dos. 29/1910-1915, f. 1.

⁹ *Ibidem*, f. 81.

- spălarea iconostasului și a icoanelor, precum și poleitul din nou cu aur curat, fără a preschimba pictura actuală;
- restaurarea picturii din primul pridvor al bisericii, vopsitul stranelor și a cafasului.

Existau prevederi stricte, comunicate de Comisia Monumentelor Istorice tuturor eparhiilor, conform cărora restaurarea sau pictarea din nou a bisericilor, urma a se face după ce pictorul dădea o probă practică și primea autorizația din partea Episcopului.¹⁰

Toate aceste lucrări, valorând 4700 lei, urmau să fie executate de către pictorul Nicolae Dediu din Galați, care mai făcuse astfel de picturi și la alte biserici din oraș¹¹. Episcopul Nifon al Dunării de Jos refuză să dea autorizația de pictură lui Nicolae Dediu¹², episcopul Apostol P. Papadopol fiind nevoit să găsească un alt pictor. S-a apelat la pictorul Grigore Pelinescu, care a primit din partea episcopului Nifon autorizația necesară pentru pictarea bisericii *Precista*¹³. Conform contractului încheiat, Grigore Pelinescu se angaja să termine în șase luni restaurarea picturii bisericii *Precista*, angajament onorat la timp, astfel că în martie 1912, o comisie condusă de episcopul Nifon făcea recepția lucrării. Analizând „cu minuțiozitate frumoasa și vechea pictură bizantină a acestei biserici”, episcopul Nifon va solicita de la Apostol P. Papadopol încă 200 de lei pentru pictor „spre a face încă două tablouri și anume: în sânul bisericii despre dreapta să zugrăvească pe Cuvioasa Paraschiva, iar în partea stângă a aceluiași sân să picteze Cina cea de taină, ca cu chipul acesta să se acopere și cele două mari goluri ce fac un contrast nu tocmai plăcut”¹⁴.

¹⁰ APG, dos. 65/1911, f. 12; dos. 69/1912, f. 4-5.

¹¹ AADJ, dos. 29/1910-1915, f. 81.

¹² *Ibidem*, f. 80.

¹³ *Ibidem*, f. 85.

¹⁴ *Ibidem*, f. 108.

Continuându-se recepționarea picturii, comisia a solicitat pictorului „să reconstituie cele două vechi pisanii ce se află deasupra capetelor ctitorilor, zugrăviți în tinda bisericii”¹⁵. Faptul că a subvenționat întreaga lucrare de la biserica *Precista*, Apostol P. Papadopol a fost propus Administrației Casei Bisericești spre a i se conferi medalia *Răsplata muncii pentru biserică clasa I*¹⁶. De asemenea, episcopul Nifon scrie preotului Anton Velichi de „a pune în zidul bisericii o placă cu inscripțiunea comemorativă”¹⁷.

Legat de această Comisie de recepție a picturii bisericești, nu trebuie uitat faptul că episcopul Nifon, un fin cunoscător al acestei arte, se străduia de câțiva ani să realizeze o *pinacotecă* în care să fie expuse lucrări ale pictorilor bisericești ce voiau să angajeze lucrări de pictură în bisericile din Eparhia Dunării de Jos. În acest sens au fost realizate, o serie de portrete de ierarhi români, zugrăviți sub îndrumarea atentă a episcopului Dunării de Jos. Primăria Urbei Galați va subvenționa în continuare și alte reparații la biserica *Precista*, cum au fost: „văpsirea cu ulei a pereților în exterior și văpsirea în ulei a dușamelelor”, costul acestor lucrări ridicându-se la suma de 2500 de lei, ele fiind executate sub auspiciile Serviciului tehnic al Comunei Galați”¹⁸.

Cutremurul de pământ din noiembrie 1940, a cauzat serioase daune zidurilor și stratului de frescă a bisericii *Precista*, fapt ce determină Comisia Monumentelor Istorice ca în ședința din 26 martie 1942 să propună alocarea sumei de 450.000 lei pentru consolidarea acestui vechi monument istoric și de artă

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, f. 111.

¹⁷ *Ibidem*, f. 109.

¹⁸ APG, dos. 70/1912, f. 11-12.

bisericească românească¹⁹. În timpul celui de-al II-lea Război Mondial, lucrările de reparare și restaurare a bisericii *Precista* au fost stopate, biserica fiind închisă începând cu anul 1942. Pentru repararea bisericii erau necesare, în anul 1942, 5-6 milioane lei, sumă pe care parohia nu avea cum să o plătească. În anul 1943 a existat o propunere, ca biserica *Precista*, să fie trecută în administrarea Garnizoanei din Galați. Acest demers urmărea, efectuarea lucrărilor de consolidare și restaurare, cu fonduri provenite atât de la Ministerul de Război cât și de la Comisiunea Monumentelor Istorice. La Comisia Monumentelor, Nicolae Velichi, fiul fostului paroh al bisericii a făcut numeroase intervenții, rămase însă fără rezultat²⁰. După război, preotul paroh Florea Gheorghe, a continuat să solicite fondurile necesare pentru începerea lucrărilor de restaurare, biserica fiind cu „turlele gata să se prăbușească”²¹.

Ideea restaurării acestui vechi monument istoric și de artă bisericească din Galați nu este abandonată, intervenții pentru începerea lucrărilor fiind făcute și de către Arhiepiscopul Dr. Antim Nica, care în vara anului 1949, aflându-se la cârma eparhiei Dunării de Jos, va constata în două rânduri starea rea în care se afla biserica. „Cu tot evidentul interes arătat, lucrările de reparații și restaurare au rămas ca și înainte”, adică fără o finalizare²².

Insistența cererii de a salva această biserică gălățeană își va afla ecoul în anul 1952, când Episcopul Chesarie al Dunării de Jos, primește aprobarea pentru începerea lucrărilor: șef al lucrărilor de consolidare și restaurare a bisericii fortificate *Precista*, a fost numit arhitectul Eugen Chefneaux, urmând ca

¹⁹ Victor Brătulescu, *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1942*, București, 1943, p. 25.

²⁰ *Ibidem*, f. 43.

²¹ AADJ, fond *Biserici parohiale*, dos. 734/1949-1960, f. 32.

²² *Ibidem*, f. 44-45.

acesta să facă documentația necesară la Biblioteca Academiei R.S.R. și la Arhiva Monumentelor Istorice, arhivă ce se afla atunci la sediul Sf. Patriarhiei-București²³. În acest fel se dorea, ca această biserică, să fie, „cel mai frumos și interesant monument de la Dunărea de Jos”²⁴.

Au existat două variante privind restaurarea acestui vechi monument istoric și de artă bisericească, confruntându-se arhitectul Gheorghe Curinschi, care propunea metoda istorică de restaurare²⁵, și arhitectul Eugen Chefneaux, adept al „păstrării nealterate a elementelor primitive de construcție și a acelor prefaceri care au valoare”²⁶. A fost luată în considerare metoda propusă de Chefneaux, care întocmește un raport privind starea bisericii înainte începerii lucrărilor. Conform acestui raport rezulta că din construcția veche a bisericii să nu se mai păstreze decât zidurile, o parte a bazei turlei Pantocratorului și a turnului de apărare²⁷. Curățindu-se zidurile exterioare, au fost scoase la lumină, ancadramentul ușii inițiale de pe latura sudică, nișa vechii pisanii, ocnițe trilobate sub care, pe latura de vest, apare un brâu median al bisericii, format din trei șiruri de ciubuce între două rânduri de cărămizi așezate pe lat, iar contraforturile laterale nu mai depășesc, ca la biserică *Trei Ierarhi*-Iași, brâu median. Chenarele ancadramentelor de piatră de la ușa principală și de la ferestre, sunt asemănătoare celor de la biserică *Stelea*-Târgoviște.

Referindu-se la pictura interioară, Chefneaux menționează o pictură în ulei, neobizantină de secol XIX, acoperită pe perețele de nord cu o alta, din 1911, „foarte slabă,

²³ *Ibidem*, f. 53.

²⁴ *Ibidem*, f. 71.

²⁵ Gheorghe Curinschi-Vorona, *Probleme de restaurare a monumentelor istorice*, în „Arhitectura R.P.R.”, 4/1954, pp. 26-28.

²⁶ AADJ, Fond *Biserici parohiale*, dos. 1649/1954-1971, f. 22.

²⁷ *Ibidem*.

care se poate curăța, restaurându-se pictura mai veche”. Pictura veche observată de Chefneaux, a fost redescoperită după cutremurul din mai 1990, când biserica a fost restaurată. Se mai propunea îndepărtarea pridvorului, o construcție nefericită din punct de vedere arhitectural, realizată în secolul al XIX-lea, pe latura vestică, cunoscându-se faptul că, „lucrările de eliberare, urmăresc degajarea monumentului de asemenea adaosuri, atunci când acestea sunt lipsite de valoare”²⁸.

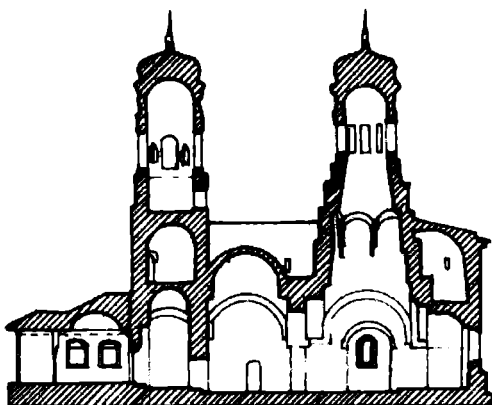
Au existat opinii diferite și atunci când s-a pus problema realizării acoperișului și a cupolelor. Gheorghe Curinschi propunea, păstrarea formei „bulbului de ceapă”, argumentând că, la această formulă s-a ajuns în 1829-1931, când, s-a refăcut biserica în spiritul artei ruse, după profanările turcești din 1821, comparând creșterea gradată a turlei clopotniță, de la biserica „*Precista*”, cu cea a turlei bisericii lui Ivan cel Mare din Kremlin²⁹.

Eugen Chefneaux, propune înlocuirea „bulbului de ceapă” cu forma conică, aducând drept argument, lipsa informațiilor referitoare la forma primitivă a turlelor bisericii *Precista*. Paul de Alep, în descrierea sumară a mănăstirii, nu menționează acest detaliu arhitectonic. El descrie biserica, având trei turle, iar cupolele și crucile aurite; este varianta pe care o alege Chefneaux, privind refacerea bisericii cu trei turle:

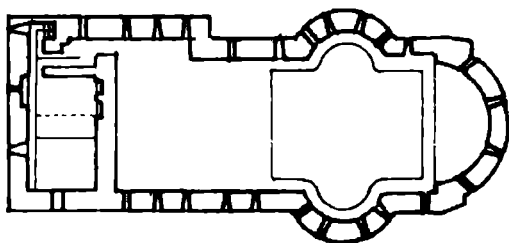
1. turla pe naos, completată de două turnulețe deasupra intrării (exonartex);
2. turla de pe naos, și plasarea unei turle pe pronaos, ce ar fi străpuns acoperișul.

²⁸ Gheorghe Curinschi-Vorona, *art. cit.*, p. 196.

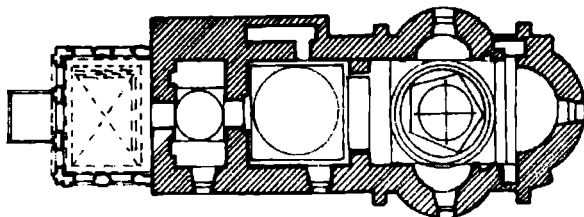
²⁹ *Ibidem*, pp. 26-28.

1. Secțiune longitudinală

2. Planul sistemului de apărare

3. Plan parter

*Biserica „Precista” - Galați, relevee
(arhiva C.M.I., arh. Gr. Ionescu)*

Iată de ce Chefneaux se angaja să „prezinte mai întâi 2-3 perspective de pe Dunăre”, care să permită o evaluare estetică a monumentului. În urma consultărilor minuțioase, la 24 aprilie 1954 este, propusă o a treia variantă, constând în refacerea turlei de pe naos, cupola de pe pronaos să rămână tot până la nivelul median al bisericii, iar deasupra intrării să se realizeze un turn de apărare sub formă dreptunghiulară³⁰. S-a stabilit de asemenea plasarea pe latura de S-V a unui foișor asemănător celor de la bisericile ardelenesti, avându-se în vedere că se descoperiseră urmele unor console ce ar fi susținut un astfel de foișor. Poate că o cercetare mai atentă a acestor forme de console n-ar fi făcut posibilă aplicarea unui astfel de foișor, avându-se în vedere că această biserică a fost construită și pentru a oferi protecția vieții celor ce se adăposteau în momente de restriște; ori un astfel de foișor putea permite foarte ușor celor ce asediau fortificația, să pătrundă în interior.

Pe timpul lucrărilor de restaurare, inventarul bisericii *Precista* a fost transferat la biserica filială *Sf. Arhangheli-Mantu*, astăzi demolată; această biserică se afla între biserica *Armenească* și *Precista*³¹. O parte din cheltuielile pentru restaurarea bisericii *Precista* a fost suportată de către stat și o parte de către Episcopia Dunării de Jos³². Lucrările privind pictura interioară urmau să fie realizate de Niculina Dona din București, devizul estimativ de restaurare și pictura în frescă a bisericii urmând a se executa în 1955³³.

³⁰ AADJ, fond *Biserici parohiale*, dos. 1649/1954-1971, vol. 1, f. 66; Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor* vol. XIX, doc. DLXXX, p. 684, în planul orașului Galați din 1793, biserica „*Precista*” este consemnată cu două turla, ceea ce înseamnă că la a treia turlă s-a renunțat în urma unor reparații efectuate înainte de 1793.

³¹ AADJ, fond *Biserici parohiale*, dos. 734/1949-1960, f. 92.

³² *Ibidem*, dos. 1649/1954-1971, vol. 1, f. 18 și 22.

³³ *Ibidem*, dos. 734/1949-1960, f. 110.

La începutul lunii septembrie 1956, preotul paroh al bisericii Precista, Gheorghe Florea, înștiințează Episcopia Dunării de Jos, că biserica a fost „vizitată de un reprezentant al Muzeului Național de Antichități din București, care a atras atenția asupra faptului că nu se pot face săpături la monumente istorice fără un delegat asistent din partea numitului Muzeu”³⁴. Episcopul Chesarie, al Dunării de Jos, stabilește luna octombrie 1956 pentru efectuarea săpăturilor arheologice, atât în interiorul cât și exteriorul bisericii. Totodată îl atenționează pe pr.Gheorghe Florea, „să fie prezent tot timpul și cu luare aminte la descoperirile ce se vor face”³⁵. Părintele Florea era înștiințat că la săpăturile arheologice, vor fi prezenți, reprezentantul “Muzeului Orășenesc și Regional Galați”, precum și un delegat al Comisiei Monumentelor Istorice³⁶. De altfel, prin adresa nr.5480/01.10/1956, Episcopia Dunării de Jos făcea cunoscut Muzeul Regional de Istorie Galați, că se pregătea începerea săpăturile arheologice în interiorul bisericii. Șantierul arheologic, a fost condus de un delegat al Muzeului Național al Antichității - București³⁷, asistat de Nicolae Grigoriu, directorul Muzeului Regional de Istorie Galați și Patriche Caramfil, îndrumător muzeu³⁸. În urma săpăturilor arheologice din interiorul bisericii, au fost descoperite o serie de morminte amplasate în naos și Sfântul Altar, unele dintre ele găsindu-se profanate. Săpăturile arheologice au scos la lumină mărturii excepționale legate de istoria acestei biserici și mănăstiri.

În data de 30 octombrie 1956, reprezentanții Muzeului de Istorie Galați, încheie un proces-verbal de constatare a

³⁴ APG, fond *Biserica Precista*, dos. 124/1956, f. 36

³⁵ *Ibidem*, f. 47.

³⁶ *Ibidem*.

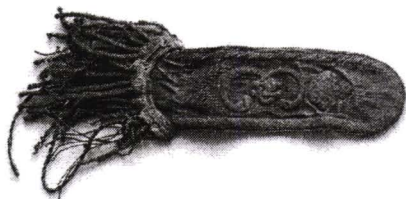
³⁷ AADJ, fond *Biserici parohiale*, dos. 734/1949-1960, f. 110.

³⁸ MIG, fond *Arhiva științifică*, dos. 1/1956-1952, f. 24.

rezultatelor obținute în urma săpăturilor arheologice de la biserica Precista, consemnând că au fost descoperite 12 „schelete nederanjate, în locurile ce se văd în schița alăturată, la adâncimi de 150-200cm”³⁹; șapte din morminte erau lipsite de inventar, iar în celelalte cinci s-au făcut următoarele descoperiri:

- *mormântul nr.1*: urmele unei racle din lemn masiv, în stare puternică de degradare, cu plăci metalice oxidate, un liant din smoală între plăcile de metal și lemn, la colțuri cu întărituri din tablă de cositor și patru mânere masive din fier, de asemenea oxidate. În interiorul raclei au rezistat, pe anumite porțiuni, fragmente de țesătură cu fir, probabil dintr-un veșmânt preoțesc. Posibil ca tot din acest mormânt să provină și lingurița din aramă, pentru împărtășanie (MIG, nr.inv.3969). Din păcate, este singurul obiect păstrat din zona mormântului nr.1.

- *mormântul nr.3*: s-a găsit un epolet de ofițer rus, cu ciucuri, brodat cu fir, având monograma Ecaterinei II, „E II”⁴⁰ și coroana imperială țaristă (MIG, nr.inv.3963). Au mai fost descoperite un carâmb de cizmă și paftale lucrate tot cu fir, făcând parte din uniforma ofițerului. Carâmbul și paftalele nu au fost inventariate și nu s-au mai păstrat.

Epolet de ofițer rus, cu monograma Ecaterinei a II-a

³⁹ *Ibidem*, schița nu s-a mai păstrat.

⁴⁰ Monograma „E II” și stema imperială sunt prezente pe uniforme, armuri, arme albe cât și pe unele emisiuni monetare.

- *mormântul nr.7*: s-a descoperit o monedă de aramă, bătută în anul 1623, având textul REX SIGISM.POL. (MIG, nr.inv.3966).

- între *mormintele nr.7 și 8*, s-au găsit 6 fragmente de la un vas, întregibil, de mici dimensiuni, din ceramică de bună calitate, decorat cu caneluri orizontale și o succesiune de mici adâncituri (MIG, nr.inv. 3968)

- *mormântul nr.8*: s-au găsit două fragmente dintr-un inel din argint (MIG, nr.inv. 3964).

- *mormântul nr.12*: s-a găsit o monedă din aramă, puternic oxidată (MIG, nr.inv. 3967).

Deoarece în zona bisericii Precista se desfășurau, în anul 1956, lucrări edilitare de sistematizare a orașului, s-au făcut sondaje arheologice la aproximativ 150 de biserică, la punctul Vadul lui Rașcu, descoperindu-se două morminte suprapuse, cu următorul inventar arheologic:

- doi cercei din os, de mărimea unui bob de mazăre, cu tortițe de agățare, de culoare gălbuie (MIG, nr.inv.3970).

- un inel de argint, cu piatră de sticlă de culoare verde, dezlipită de inel (MIG, nr.inv. 3971).

- o monedă de aramă, datată 1753 (MIG, nr.inv.3972).

- fragment dintr-o broșă sau inel, din argint, cu opt colțuri pe margine, (MIG, nr. inv. 3973)

Pe 22 noiembrie 1956, pr. Gh. Florea, trimitea un raport Episcopiei Dunării de Jos, privind săpăturile arheologice din interiorul bisericii Precista. Din acest raport, aflăm că săpăturile arheologice s-au făcut până la adâncimea de 2-2,20m, „găsindu-se multe oseminte, iar după modul cum erau așezate, s-a constatat că locul a mai fost săpat.”⁴¹ Din mormintele intacte, au fost descoperite: „carâmbul cizmei și un epolet de

⁴¹ APG, fond *Biserica Precista*, dos. 124/1956, f.46.

ofițer, cu inițialele E.II, un ban cu inscripție latină - REX SIGISM.POL - din anul 1632⁴², o altă monedă mai veche de 1632, două inele de argint, de dimensiuni diferite, resturi dintr-un veșmânt preoțesc, fragmente de obiecte ceramice și de oglinzi⁴³. Toate obiectele descoperite în mormintele din interiorul bisericii Precista, au fost luate de reprezentantul Muzeului Regional de Istorie Galați, pentru păstrare și studiere⁴⁴. Descoperirea celor două monede din interiorul bisericii, confirmă încă odată faptul că, înainte bisericii zidită în piatră și cărămidă, a exista o alta, mai mică probabil, în care au fost înmormântați, poate, ctitorii. În luna august 1957, ultimele lucrări de restaurare la biserica *Precista* au luat sfârșit, parohia fiind preluată de pr. Ioan Baltă, la 20 februarie 1959⁴⁵.

După opt ani, în octombrie 1965, începe a doua etapă de restaurări la această biserică⁴⁶, iar la 16 februarie 1966, printr-o adresă, Muzeul Regional de Istorie Galați solicită acordul Episcopiei Dunării de Jos privind amenajarea în interiorul bisericii a unei „expoziții de artă bisericească și istorie feudală românească”, ce urma a fi inaugurată la 1 august 1970⁴⁷.

Conform tematicii alcătuite de Paul Păltănea, muzeograf la Muzeul de Istorie din Galați, excursul expozițional cuprindea:

- în tinda bisericii - începuturile orașului Galați.

⁴² *Ibidem*. Este vorba despre un șiling de argint, polonez, bătut în timpul lui Sigismund III Vasa, rege al Poloniei și mare Duce al Lituaniei (1587-1632), și rege al Suediei (1592-1599).

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ AADJ, fond *Biserici parohiale* dos. 734/1949-1960, f. 113.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 152.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 137.

- în pronaos și naos - mănăstiri și biserici, zugrăvi de icoane și biserici din Galați, circulația cărții românești.

- în fosta bucătărie din zona mediană fortificată, organizarea unei săli de arme și facsimile, reprezentând luptele desfășurate în perimetrul orașelor Galați și Brăila în secolele XVII - XIX⁴⁸.

Arhimandritul Ieronim Motoc, vicar-administrativ al Episcopiei Dunării de Jos, propunea la 26 octombrie 1970, Cancelariei episcopale, selectarea și aducerea în cadrul expoziției muzeale de la biserica Precista a unor icoane și obiecte de cult de la bisericile din județul Galați ce nu mai erau folosite. Astfel, la 8 februarie 1971, lucrările de amenajare a Expoziției din interiorul bisericii fortificate *Precista* au luat sfârșit, biserica deschizându-se în septembrie același an⁴⁹.

Din anul 1971, biserica fortificată Precista devine *Muzeu de artă religioasă medievală*, muzeu deservit până în anul 1990 de patru muzeografi: prof. Dan Râpă-Buicliu (1971-1973), diac. Ion Carp (1974-1976), pr. Constantin Davideanu (1976-1977), și între 1979-1991 de către autorul acestui studiu.

Având binecuvântarea dată în martie 1990 de către noul arhiepiscop - vicar - astăzi Prea Sfințitul Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Dunării de Jos, dr. Casian Crăciun, în noaptea de Înviere a Domnului Iisus Hristos (15 aprilie 1990), s-a făcut prima slujbă, după 40 de ani. Un sobor de patru preoți a dat LUMINA SFÂNTĂ celor peste 500 de creștini care au inundat, cu lacrimi în ochi și sufletul deschis, tot perimetrul din jurul bisericii Precista. Lumina nevăzută, atotcuprinzătoare, se întoarce în vechea vatră creștinească.

⁴⁸ *Ibidem*, dos.1650/1966-1975, f. 11-19.

⁴⁹ *Ibidem*, dos.1649/1954-1971, f. 278.

**CU AJUTORUL
BUNULUI DUMNEZEU**

**S-A RESTAURAT CATAPETEASMA
S-AU EXECUTAT POLICANDRE ȘI S-A ÎMPODOBIT
CU PICTURĂ NOUĂ ACEST SFÎNT LĂCAȘ
PRECISTA-GALAȚI LA ANUL 1994
● PREOT SLUJITOR FIIND ION DOBRE ●**

**● PRIN DONAȚIA BINECREDINCIOȘILOR CREȘTINI ●
CONSTANTIN ȘI VASILICA MUNTEANU
CU FIII IONEL, MARIANA ȘI ADRIAN, PRIN
FIRMA LOR „IZOLATIN”-GALAȚI.
BINECUVÎNTEAZĂ DOAMNE
DRAGOSTEA ȘI OSTENEALA LOR
ÎNTRU POMENIRE.**

Inscripție din tinda Bisericii „Precista”- Galați, 1994

SLUJITORII ȘI OSTENITORII MĂNĂȘTIRII ȘI BISERICII

Faptul că această biserică a rezistat tuturor vitregiilor timpului s-a datorat temeiniciei cu care a fost ea edificată de către constructorii din sec. al XVII-lea, cât și obștii monahale, care a administrat-o și care s-a îngrijit să nu aibă soarta atâtor lăcașuri de închinăciune ce s-au năruit.

Așadar, din respect pentru destoinicia și credința celor ce și-au petrecut o parte din viața lor în acest sfânt locaș, vom căuta să-i nominalizăm pe toți cei cunoscuți până în prezent, lista rămânând deschisă ulterioarelor descoperiri de arhivă.

Vom începe cu egumenul *Ignatie*¹, trimis înainte de anul 1641 să slujească la mica biserică din lemn, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, ridicată de negustorul gălățean Teodor; după terminarea actualei biserici, el va rămâne ca egumen al noului așezământ monahal². I-a urmat egumenul *Gherasim*³, care dăruiește o carte, din 1687, bisericii *Precista*.

Din hrisovul dat de către Grigorie Ghica, la 1741, aflăm despre un alt egumen, *Damian*, ce ruga pe domn să dea „mănăstirii alt hrisov, să nu lipsească Sfânta mănăstire de mila

¹ Melchisedec, Episcopul Romanului, *Notițe istorice și archeologice adunate de pe la 48 mănăstiri și Biserici antice din Moldova*, București, 1885, p. 314.

² Ion C. Beldie, *Biserica Precista din Galați*, în „Vestitorul” organul Episcopiei Dunării de Jos, nr. 19 - 20/1949, p. 4, eronat îi menționează drept egumeni ai mănăstirii „Precista” pe *Teodosie*, care era egumenul mănăstirii Vatoped și pe *Roman* și *Leonte*, proegumeni la aceeași mănăstire athonită.

³ Gheorghe N. Munteanu - Bârlad, *Galații*, Galați, 1927, p. 65; Paul Păltănea, *Vechi locașuri de cult și viață bisericească în sudul Moldovei până în anul 1864*, în „Monumente istorice și izvoare creștine”, Galați, 1987, p. 208.

ce-au avut”⁴, având în vedere că mănăstirea lua „din vama Galaților câte 40 de lei”, conform unui hrisov dat de Mihail Racoviță Vv., hrisov ce „s-au prăpădit în vremile de nepace ce s-au tâmplat în anii aceștia”.

În luna august 1765, sosește la Galați Grigore Ghica Voievod, pentru a deschide prima școală din acest oraș, la mănăstirea Mavromol. La eveniment este consemnată și prezența lui „*Popa Stan* de la *Precista*, cel mai harnic dintre oamenii bisericii”.⁵

Conform catagrafiei din 1774, printre cei ce erau scutiți de dări în Galați se numărau popa *Marco ot Precista* și *Hriste dascăl*⁶; pe unul din Mineele de Veneția, ediție 1777, semna și „egumenul *Hrisant* de la *Precesta* din Gălați, fost proegumen la *Vatoped*”⁷. Tot în documentele athonite din anii 1784-1785 și 1787, sunt consemnați *Mitrofan*, *Hrisone* și ieromonahul *Ioanichie*⁸, iar la cumpăna veacurilor XVIII-XIX egumenul mănăstirii *Precista*, *Irimia*, se afla în dispută cu fiii paharnicului Iancu Greceanu pentru moșia Valea lui Moș din satul Diocheți - Covurlui⁹.

⁴ ANR, fond *Condica Asachi*, ms. 629, f. 313-314; Florin Marinescu, Petronel Zahariuc, *Câteva documente privitoare la mănăstiri din Galați păstrate în arhiva mănăstirii Sfântul Pavel de la Muntele Athos*, în „Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos”, Galați, 2005, p. 142.

⁵ Ion Gherincea, *În târgul Galaților, odinioară*, în „Moldova de Jos”, Galați, anul II, 1929-1930, p. 19.

⁶ *Moldova în epoca feudalismului. Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1174*, editori, Pavel G. Dimitriev, Pavel V. Sovietov, II/2, Chișinău 1975, pp. 80-81.

⁷ Paul Păltănea, *Vechi lăcașuri de cult și viața bisericească în sudul Moldovei până la 1864*, în „Monumente istorice și izvoare creștine”, Galați, 1987, p.208; Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista din Galați, metoc al mănăstirii athonite Vatoped. Date preliminare*, în „Studii Danubiene”, Galați, 2009, p.67

⁸ Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista...*, pp. 67-68.

⁹ *Facsimil* din colecția Episcopiei Dunării de Jos, neinventariat.

Exarhul și mitropolitul Gavriil al Moldovei și Sucevii dă poruncă chiriarhilor din Moldova, în anul 1808, să prezinte liste numerice și nominale, „*pentru câte mănăstiri și schituri, călugări și bisărici, preoți, diaconi, ipodiaconi și țârcovnici scutiți*” sunt în eparhii. Drept urmare, la 18 aprilie 1809, episcopul Meletie al Hușiului, întocmind catagrafia eparhiei sale, menționa că mănăstirea Adormirea Maicii Domnului din Galați, închinată la Vatopedi, era condusă de „ieromonah *Teofil*¹⁰, igumen grec (ce) iaste igumen și la Răchitoasa din ținutul Tecuciului”, iar dintre preoții mănăstirii *Precista* îl amintește pe „preotul *Ioan*, grec¹¹; egumenul *Teofil* va fi menționat la mănăstirea *Precista* și în catagrafia din 1812, fiind urmat de egumenul *Ignatie*¹². În anul 1815, iulie 5, egumenul *Precistei* era *Antim*, menționat într-o Carte Gospod al lui Scarlat Alexandru Calimah, legată de moșia Bălțița din Galați a mănăstirii *Precista*¹³, iar între anii 1814-1818, o serie de documente îl menționează pe vechilul mănăstirii *Precista* Galați, *Daniil*, semnând adevărințe prin care confirmă faptul că a primit bani de la jitnicerul Costa și medelnicerul Constantin, drept

¹⁰ ANR, fond *Mitropolia Moldovei*, dos. 112/1846, f. 13, într-o „Mărturie” din 20 decembrie 1805 și o „Carte” a Marii logofeții a Moldovei, către Pârcălăbia Galați, din 26 iulie 1806, legate de moșia *Sf. Ioan* din Galați, este menționat ca egumen al mănăstirii *Precista*, arhimandritul *Teofil*.

¹¹ Constantin N. Tomoescu, *Știri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809 - Eparhia Hușiului și Romanului*, în „AB”, III, 2/1931; Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista...*, p. 67.

¹² Constantin N. Tomescu, *Tablou de 40 de mănăstiri și schituri din Moldova, și cu arătarea moșiilor ce aveau ele în 1812*, în „Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești”, XXII, Chișinău, 1933, p. 324; Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista...*, p. 67.

¹³ ANR, fond *Mitropolia Moldovei*, dos. 112/1846, f. 14; Gh. Popescu, *Dare de seamă despre afacerilor bisericești*, București, 1906, p. 75.

bezmăn, pe patru ani, pentru locurile închiriate de la mănăstirea Precista¹⁴

Până în anul 1821 mai întâlnim la mănăstirea *Precista* pe *Athanasie Nicolau* între anii 1817-1819¹⁵. și egumenul *Grigorie*, care în timpul conflictelor armate din Galați, (1821), „a trecut Prutul, lăsând lui Grigore mitropolitul Irinupoleos și altor înalți prelați, toate actele de proprietate ale moșiilor Precistei. Acestea ajunseseră la un moment dat în mâinile arhimandritului Sofronie Goliatul, exarhul tuturor mănăstirilor din Principate, închinat la Vatoped”¹⁶. Această consemnare confirmă motivul lipsei documentelor vechi din arhiva bisericii *Precista*. Din documente, aflăm, că mănăstirea *Precista*, a avut în fruntea sa până în anul 1821, pe egumenii *Antim*¹⁷ și *Sava*¹⁸, iar în intervalul 1822-1828, conducerea a fost încredințată monahilor și preoților pământeni. Așa se face că mănăstirea *Precista* a fost condusă, probabil din anul 1824, de către protopopul de Galați, *Petru*, după cum reiese din Anaforaua adresată lui Ioan Sandu Sturdza Vv și semnată în data de 22 martie 1826 de mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache, episcopul Gherasim al Romanului și episcopul Meletie al Hușiului. Constatăm de asemenea că cele patru mănăstiri închinat din Galați (*Precista*, *Sf. Gheorghe*, *Sf. Dimitrie* și *Sf. Nicolae*) „neavând osăbit venit al lor, afară de o moșioară a *Precistii*, și întru nici o purtare de grijă, se află, în foarte proastă stare, unile și descoperite, altele fără cele de prin-prejur și altele și fără cele de dinăuntru”¹⁹.

¹⁴ SJGAN, Colecția *Documente*, P. XIV/3

¹⁵ Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista...*, p. 68.

¹⁶ *Ibidem*, p. 67.

¹⁷ Nicolae Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, București 1908, p. 341.

¹⁸ Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, București, 1888, pp. 466-467.

¹⁹ Theodor Codrescu, *Uricariul*, I/1852, p. 384.

Urmare intervenției Rusiei pe lângă Poarta otomană, în anul 1828 egumenii greci sunt reasezați la conducerea lăcașurile de cult închinat din Principate; astfel între anii 1828-1831, egumenul Grigorie revine la conducerea mănăstirii *Precista*²⁰, urmat de protosinghelul *Sava Vatopedinul Precistanul* (1831-1837); de unele reparații ale mănăstirii se va ocupa exarhul *Dionisie*²¹.

Printr-o adresa din 5 august 1842, Divanului Apelativ al Țării de Jos, solicita Departamentului Treburilor din Lăuntru, să clarifice situația egumenilor mănăstirilor pământene sau a celor închinat din Moldova. În acest context se va întocmi „o însemnare de ofisurile Gospod lucrate prin Departamentul pentru rânduire de egumeni”, în care este menționată și mănăstirea *Precista* din Galați. Din aceste ofisuri aflăm că arhimandritul *Ioanichie* a fost rânduit la mănăstirea *Precista* din Galați, cu data de 21 octombrie 1836, „după cerirea Epitropiiei mănăstirii Vatopedului și a patriarhicescului act, fără arătare de termin”²². După instalare, *Ioanichie* se va ocupa de refacerea picturii din interiorul bisericii, așa cum este consemnat numele lui pe cele două uși diaconești ale iconostasului. Actul de numire a lui *Ioanichie* semnat la 21 octombrie 1836 de către epitropia Vatopedului și de patriarhul Constantinopolului, a fost confirmat de Mihail Sturza Vv.²³. În perioada aprilie 1838-iunie 1843, *Ioanichie* a eliberat o serie de adeverințe, prin care confirma primirea bezmănului pentru locurile din Galați, închiriate unor negustori.²⁴ Dintre preoții bisericii care au slujit

²⁰ SJGAN, Colecția *Documente*, P.XIV/6; Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista...*, p.67.

²¹ Ion C. Beldie, *loc.cit.*, p. 4.

²² ANR, fond *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice-Moldova*, dos. 67/1842, f. 2.

²³ Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista...*, p. 68.

²⁴ SJGAN, Colecția *Documente*, P.XIV/26.

în această perioadă la biserica „*Precista*”, amintim și pe „părintii Ștefan Ursachi” menționat pe o adnotare marginală a unei Psaltiri²⁵. Lui Ioanichie îi urmează Grigorie Vatopedinul²⁶ (1843-1849), înlocuit o perioadă de egumenii Zaharia (1849) și Serafim (1851).²⁷ În perioada 1851-1860, documentele îl consemnează pe Dimitrie Dimopoulos în calitate de everget al mănăstirii Precista,²⁸ adică *binefăcătorul*, care prin contribuții economico-financiare sau prin activitatea sa publică, a adus importante servicii comunității, iar nu unui grup de indivizi. Din 23 aprilie 1855, arhimandritul Daniil este numit egumen la Precista, cu carte de statornicire dată de Grigorie Ghica al Moldovei, la 27 august 1855²⁹, ocupându-se în continuare de repararea mănăstirii. În toamna aceluiași an însă, se îmbolnăvește, fiind înlocuit „vremelnicește de Prea Cuvioșia Sa Arhimandritul Grigorie, fostul mai înainte igumen”³⁰. Va rămâne la conducerea mănăstirii până la Secularizarea averilor mănăstirilor închinată (1864). În această perioadă (1855-1863), începe repictarea bisericii, termină de pictat iconostasul și trimite anual 276 lei pentru plata profesorilor de muzică de la Școala bisericească de cântăreți din Galați³¹; nu va uita nici de buna desfășurare a vieții spirituale din cadrul mănăstirii cerând în 1857 aprobarea de a sluji la Sfântul Altar a ierodiaconului

²⁵ *Psaltire*, Buda, 1802, f. 51v, informație dată de pr. Eugen Drăgoi, parohul bisericii „Înălțarea Domnului” din Galați, căruia îi mulțumim și pe această cale; exemplarul îi aparține.

²⁶ Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista...*, p. 68; SJGAN, Colecția *Documente*, P.XIV/26; ANG, fond *Mitropolia Moldovei*, dos. 112/1846, f. 13, egumenul Grigorie implicat în procesul dintre mănăstirea Precista și Mavramol, pentru încălcări de moșie, proces început în anul 1834.

²⁷ SJGAN, Colecția *Documente*, P.XIV/26.

²⁸ Florin Marinescu, *Mănăstirea Precista...*, p. 68.

²⁹ ANR, fond *Ministerul Cultelor-Moldova*, dos. 706/1854, f. 67.

³⁰ *Ibidem*, f. 12.

³¹ AADJ, fond *Administrative*, dos. 161/1862-1863, f. 53.

*Iacov*³², „ce-au fost servitor la mănăstirea *Sfântul Nicolae* din cetatea Ismailului”³³. A încercat apoi să aducă de la Vatopedi pe preotul *Atanasie Ioan Popov*, hirotonit pe 24 octombrie 1857 de eparhiotul „din Politia Şumla, din Turchia, în locul celui bătrân”³⁴.

La sfârşitul anului 1853 moare diaconul *Ioan Grigoraş*³⁵, în locul lui egumenul Grigorie numindu-l pe diaconul *Ioan Lungu*³⁶, fiul preotului Constantin Lungu din Cudalbi. Ioan Lungu a fost absolvent al Şcolii Bisericeşti din Galaţi, şcoală ce a funcţionat în incinta bisericii *Sf. Arhangheli - Metoc*. Din anul 1848 va sluji la biserica Precista preotul *Ştefan Cănea*, acelaşi care la 12 februarie 1865 va fi trecut pe lista cu drept de alegători pentru Sinodul General al Bisericii Române³⁷. Înaintea actului de secularizare, la mănăstirea *Precista* mai funcţionau ieromonahul *Metodie*, ierodiaconul *Meletie* şi cântăreţul *Gheorghe Ghimpu*³⁸. După secularizare, personalul bisericii era format din: protosinghel *Petru Gheorghiu*, pr. *Ştefan Cănea*, cântăreţi *Teodochie* şi *Gheorghe Ghimpu* şi *Cristea Dumitrescu* - ecleziarh³⁹. Preotul *Petru Gheorghiu* comandă şi donează bisericii Precista, în nume personal, un chivot „dupe modelul celui de la biserica Sf. Voievozi Mitoc din Galaţi”. Lucrarea a fost executată de meşterul argintar *Ivanciu Ivanovici*. Chivotul avea incizată inscripţia: *Protosinghelul Petru Gheorghiu, martie 7, 1871*, precum şi iniţialele *I.I.*, a meşterului argintar. Chivotul a fost furat şi găsit în anul 1890 la biserica *Sf. Împăraţi* din Brăila. Preotul paroh

³² *Ibidem*, dos. 422/1857, f. 33.

³³ *Ibidem*.

³⁴ AADJ, fond *Administrative*, dos. 424/1858-1859, f. 15.

³⁵ *Ibidem*, dos. 412/1852-1854, f. 211 şi 231.

³⁶ *Ibidem*, dos. 411/1852-1853, f. 44.

³⁷ *Ibidem*, dos. 453/1865, f. 34.

³⁸ *Ibidem*, dos. 164/1861-1863, f. 44.

³⁹ *Ibidem*, dos. 176/1864, f. 19.

Anton Velichi s-a deplasat la Brăila, și a văzut chivotul cu respectiva inscripție. Demersurile pentru recuperarea lui nu au dus la nici un rezultat.⁴⁰

În anul 1868, Dimitrie Gusti, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, cerea episcopului Melchisedec al Dunării de Jos, rotirea unor preoți din Galați, astfel: pr. Gheorghe Teodorescu Iconom, de la *Mavromol* să treacă la *Precista*, protosinghelul Petru Gheorghiu de la *Precista*, la *Sfântul Gheorghe*, pr. Zaharia Rodocalat Iconom, de la *Sfântul Gheorghe*, la *Mavromol*. Aceste transferări au fost amânate, deoarece episcopul era plecat din Galați⁴¹.

Cea mai luminoasă figură a bisericii *Precista* de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor, a fost pr. Anton Velichi, care, timp de 42 de ani (1878-1920), a căutat să mențină acest așezământ printre bisericile de frunte ale eparhiei. În timpul său s-a încercat descoperirea odoarelor bisericești furate și ascunse de turci la anul 1821 în curtea mănăstirii *Precista*. În anul 1908, înștiințează Protoieria Galați că enoriașul Marin Gheorghiu, bulgar de origine, i-a relatat faptul că un „bătrân turc care a luat parte la revoluția Eteriei Greco-Turcă din 1821, a îngropat în cimitirul bisericii *Precista*, care pe vremea aceea a servit ca depozit (hambar) al armatei turcești, la o distanță anumită de la zidul bisericii despre răsărit, într-o ladă mare, foarte multe odoare bisericești de o valoare însemnată, prădate de la bisericile din Galați cu ocazia acelei Revoluții”⁴². Pe baza acestor mărturii, pr. Anton Velichi solicită și obține acordul Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, pentru începerea cercetărilor arheologice fără a se „aduce vreo

⁴⁰ APG, fond *Biserica Precista*, dos. 9/1890, f. 10

⁴¹ AADJ, dos. 770/1868, f. 1,

⁴² *Ibidem*, dos. 29/1910-1915, f. 9 și 78.

stricăciune bisericii”⁴³. Săpăturile arheologice nu au dus la nici un rezultat, fiind abandonate; poate că viitoare campanii de săpături arheologice deschise la biserica *Precista*, efectuate sistematic, vor scoate la lumină acest tezaur.

Preotul *Anton Velichi* va fi cel care în anul 1911 obține aprobarea pentru repictarea bisericii, lucrare executată de către pictorul *Grigore Pelinescu*. În perioada cât a fost paroh al bisericii *Precista* a avut alături pe următorii preoți: *Ioan Liteanu* (1889-1890), *Mihai Bujeniță* (1890-1902), *Gheorghe Andriescu* (1890), *N.Gheorghide* (1894), *Roman Poalelungi* (1897), *Alexandru Ștefănescu* (1903), *Ștefan Vârgolici* (1905) și *Gheorghe Bălănescu* (1905). Ca urmare a morții preotului *Anton Velichi*, parohia *Precista* a fost încredințată preotului *I.C.Beldie* (1920-1940), care va face sumare reparații bisericii, remarcându-se și prin studiile și articolele cu tematică pastoral-duhovnicească și istorico-bisericească, publicate în periodice și broșuri⁴⁴.

După cutremurul de pământ din noiembrie 1940, parohia *Precista* a fost preluată de către preotul *Florea Gheorghe*, care timp de un deceniu se va strădui să salveze biserica de la ruina ce o amenința. Demn de remarcat este faptul că în anul 1942, la un an de la venirea sa la *Precista*, preotul *Florea Gheorghe* organizează un cor bisericesc „pe voci, când cor nu avea decât catedrala, biserica *Mavromol* și *Sfântul Nicolae*. Corul a funcționat până în anul 1949, când din motive „bine întemeiate” a fost desființat. Pr. *Florea Gheorghe* va reuși în 1953 să înceapă cele mai serioase și mai complete lucrări de reparații și restaurări a acestui vechi monument de artă bisericească din Galați. Între anii 1959-1963, slujitor al bisericii

⁴³ *Ibidem*, dos. 734/1949-1960, f. 4.

⁴⁴ Pr. Eugen Drăgoi, *Preotul publicist Ioan C. Beldie (1887-1954)*, în „La cumpăna dintre milenii”, ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2000, pp. 231-240.

Precista, a fost preotul *Ion Baltă*. După această dată biserica este închisă, iar arhiva este predată Protoieriei. În anul 1962 s-a încercat demolarea bisericii *Precista*, folosindu-se aceeași metodă ca și la demolarea bisericii Sf. Gheorghe din Galați. Planul diabolic de a fi demolată, a fost stopat din ordinul lui Constantin Dăscălescu, fost prim-ministru al României (1982-1989), iar în acea perioadă, secretar cu probleme organizatorice în regiunea Galați (1962-1965).

*Biserica „Precista” - Galați,
interior după restaurarea picturii, 1994.*

Prin urmare, toți acești slujitori ai altarului bisericii *Precista*, într-o măsură mai mare sau mai mică, și-au adus prinosul dreptei lor credințe, au căutat cu fapta și cuvântul să întărească sufletele credincioșilor care intrau în acest sfânt locaș.

Mărturie peste secole a permanenței noastre pe aceste locuri strămoșești, biserica fortificată Precista - Galați, reprezintă o pagină de viață duhovnicească și istorie națională, precum și un izvor de informare asupra istoriei orașului Galați.

Istoria acestui Sfânt locaș poate fi completată de viitoare mărturii documentare din arhive și biblioteci, precum și de continuarea săpăturilor arheologice din incinta fostei mănăstiri. Încurajarea unor astfel de cercetări arheologice ar putea conduce la descoperirea altor artefacte din vatra veche a orașului și, de ce nu, chiar a odoarelor bisericesti ascunse undeva în fostul cimitir al mănăstirii. Ar putea fi descoperită de asemenea parte din galeria subterană, pe care Pantazi Ghica, a consemnat-o la sfârșitul secolului al XIX-lea.

C O N C L U S I I

Pășind pragul acestor minunate lăcașuri de cult și cultură românească, aflăm ce a însemnat și înseamnă Biserica Ortodoxă Română, apărătoarea ființei, culturii și obiceiurilor neamului nostru.

Mărturie peste secole a permanenței noastre pe aceste locuri strămoșești, bisericile și mănăstirile fortificate reprezintă o pagină de viață duhovnicească și istorie națională, care, alături de alte vechi ziduri, „curți domnești și boierești, hanuri, case țărănești, pivnițe, poduri, fântâni”, i-au făcut pe români să capete o mai mare încredere în ei, să nu se îndoiască de vechimea lor pe aceste meleaguri, având măsura drepturilor și datoriilor lor¹. Bisericile și mănăstirile-cetăți au fost ridicate în zonele cele mai amenințate locuite de români; curbura Carpaților, în Transilvania, la nord de Dunăre (Strehaia, Căldărușani, Sadova, Slobozia, Negoști, Brâncoveni, Comana)², în Țara Românească (Breb³, Măxineni⁴), în sudul Moldovei (Galați) sau în centrul și nordul Moldovei istorice.

Bisericile și mănăstirile-cetăți din Moldova secolelor XVI-XVII, analizate din punct de vedere istoric, ne arată că ele au fost construite în concordanță cu progresele tehnicii militare de apărare, dintr-un îndemn politic, social și economic, ce a

¹ Liviu Ștefănescu, *Nicolae Iorga și monumentele istorice*, în „BMI”, an. XXXIX, nr. 2, 1970, p. 12.

² Nicolae Stoicescu, *Cultura și arta în vremea lui Matei Basarab*, în „RM.MIA”, an., XIII, nr. 2, 1982, p. 55.

³ *Ibidem*, p. 56.

⁴ Ionel Câdea, *Mănăstirea Măxineni*, Brăila, 1996, pp. 22-24.

dominat acele vremuri, îndeplinind un dublu rol: de închinăciune și de apărare

Noțiunea de fortificație nu trebuie privită numai dinspre latura elementelor defensive aplicate lăcașurilor de cult, ci și din perspectiva organizării strategice a Statului⁵. Principiile fortificațiilor nu au aceeași vârstă. Ele se diferențiază potrivit gradului de cultură și civilizație a fiecărui neam, nevoit să găsească forme cât mai ingenioase de apărare a ființei, credinței, limbii, tradițiilor și obiceiurilor.

Fortificațiile ecleziastice românești apar atunci când pericolul otoman a devenit tot mai amenințător. Obligați să-și distrugă fortificațiile civile, românii au recurs la realizarea unui sistem defensiv aplicat lăcașurilor de cult, având ca prototip bisericile fortificate din Europa Centrală. Influențele străine au fost receptate în Țările Române fie prin meșterii aduși aici, semnând un contract cu ctitorii, fie prin trimiterea meșterilor autohtoni în afara Moldovei sau Țării Românești, pentru a vedea modele ce urmau a fi folosite la întoarcere lor în țară. Aceste influențe au fost posibile deoarece se „exercitau asupra unei arhitecturi deja constituite”⁶. Dacă la început fortificațiile ecleziastice românești, erau ridicate în locuri mai retrase, în secolul al XVII-lea acestea vor fi întâlnite tot mai des în apropierea sau în interiorul orașelor și târgurilor⁷.

Odată cu perfecționarea tehnicii militare în domeniul armelor de foc, a modului cum trebuia derulat un atac, sau cum trebuia organizat un asediu, constatăm că bisericile și

⁵ G.ral Scarlat Panaitescu, G.ral Scarlat Panaitescu, *Știința fortificației în România dela 1864 până în zilele noastre*, în „ARMSS”, s. III, t. I, mem. 10, București, 1923, p. 193.

⁶ Gheorghe Curinschi-Vorona, *Probleme de restaurare a monumentelor istorice*, în „Arhitectura R.P.R.”, 4/1954, p. 87.

⁷ *Istoria militară a poporului român*, coordonator principal, acad.Ștefan Pascu, vol. III, București, 1987, pp. 81-85.

mănăstirile fortificate din Moldova erau modernizate în domeniul defensiv, punctul culminant fiind atins, în Moldova, în timpul domniilor lui Miron Barnovschi și Vasile Lupu.

Din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, rolul acestor fortificații ecleziastice devine din ce în ce mai scăzut, fiind folosite cu precădere doar în cazul disputelor militare dintre diferitele familii boierești, sau pentru a face față, într-o perioadă de timp redusă, atacurilor de prădă venite de peste Prut sau Dunăre. Rolul acestor fortificații, va fi pus în evidență, poate pentru ultima dată, în timpul Eteriei din anul 1821.

A N E X E

1. Actul de închinare a bisericii „*Precista*” - Galați la Mănăstirea Vatoped de la Muntele Athos, (1647, septembrie, f.z.)

„În numele Sfintei și de o ființă și făcătoare de viață și nedespărțitei Treimi, a unei Dumnezeiri și Împărății fără de sfârșit, și în cinstea Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu stăpânei noastre;

După multa și bogata sa milă, unde tolerează și primește darurile și jertfele de la cei ce cer de la dânsul cu toată inima și sufletul curat și mai mult primește zelul și bunăvoința pentru multele jertfe. Pentru care și noi încurajați de nemărginita sa indulgență, cu voința lui Dumnezeu și bogata sa dreaptă ne-am decis, atât eu Dia sân Coman și fratele meu Șerbul și Constantin Theodor, să ridicăm un Sântu locaș pentru slava și închinăciunea lui și cinstea și pomenirea Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu, pe care locaș, cu comunul nostru acord și a tot neamului nostru l-am rădicat din temelie și cu ajutorul lui Dumnezeu s-a isprăvit cu prea puține cheltuieli ce ni le-au dăruit Dumnezeu. Acest Sânt locaș se afla de mai înainte cu totul mic, construit de vălătuci, de către Theodor tatăl lui Constantin, și atașat la marea împărătească Monastire a Vatopedului, prin concursul duhovnicescului nostru părinte, Domnul Ignatie, ce se află aici în Galați, l-am rezidit de piatră mareș și frumos, precum se vede, să se serbeze iarăși Adormirea Maicii Domnului.

Isprăvind dar acest sânt locaș, cu toată reparațiunea, atât eu Dia sân Coman și fratele meu Șerbul și muma noastră Theodora, și Constantin al lui Theodor, cu tot neamul nostru al Diilor, mici și mari, din tot sufletul și inima noastră în comun acord, legăm și-l atașăm iarăși la marea Lavră și împărătească și patriarhicească Monastire a Vatopedului din sântul Muntele Athos, la care Biserică se

serbează Buna Vestire a Maicii Domnului, ca să se pomenească și acolo numele părinților noștri și ale noastre în tot timpul.

Încă legăm și atașăm la Monastirea care am zidit eu Dia cu fratele meu Șerbu, oi una sută cinci zeci, boi de plug zece, vaci zece cu vișeii lor, iepe zece cu mânzii lor, stupi două zeci, cai doi, să cumpărăm și o moară, două tocure tipsii cu talere și una de aramă, să cumpărăm și un caic(...)ca să lucreze la schele.

Și eu Constantin dau la Monastirea noastră iepe cinci cu mânzii lor, un cal, jumătate vie la țară cu moșia ei, vaci două, boi doi, tingiri tipsii trei mari, și în târg un loc, care este pentru carvasara și dughene, și eu de acum dau și mă atașez la Monastire să fiu ctitor.

Acestea prea puține care am dat și vom da cât ne va lăsa Domnul, și urmașii noștri de la sus-zisa Monastire, care am zidit-o a Adormirii Maicii Domnului, s-a făcut în zilele evseviosului și prea luminatului și creștinului Stăpânitor Domnia lui Vasile Voievod, și Prea Sfințitului Mitropolitul Sucevei și prea cinstitului Domnului Varlaam, și iubitorilor de Dumnezeu episcopi D. Anastasie al Romanului, Domnului Teofan II de Rădăuți, D.Ghedeon al Hușiului, și a egumenilor aflați și proegumeni, D.Theodosie actual egumen Vatopedului. D. Roman proegumen, D. Leontie proegumen, părintelui D. Matei Duchovnicul și celorlalți părinți. Am atașat-o și am dat-o cu tot venitul ei la sus-zisa împărătească Monastire a Vatopedului.

Și oricare din noi sau din neamul nostru viitoriu ar voi să înstreineze ceva din cele atașate sau să gândească măcar a le înstreina de acolo unde le-am închinat, să fie despărțit de la cea de o ființă și făcătoare de viață întru tot sfânta și închinata Treime, și neputrezit după moarte, și pre prea sfânta să o aibă părișă și partea lui – împreună cu Iuda, Amin.

Acestea am scris și am lăsat să se facă și Chrisovul al prea luminatului Domn la anul 1647, Septemb(rie)(...)"

Până aici textul a fost redactat în grecește, urmând două înscrisuri ale lui Dia și Constantin în redacție româno-chirilică:

„Eu Dia și fratele meu Șerbu sân Coman, din Brăila, mărturisim, cum mai sus scrie, de mănăstirea ce am făcut, am

închinat-o la Monastirea cea mare la Sântagora, la Vatopedu cu tot venitul, cu toată inima și cu toată voia noastră în veci de veci”
(Pecetea)

„Eu Constantin sân Tudor ot Galați mărturisesc ce mai sus scrie de mănăstirea aceasta nouă, ce am făcut, am închinat-o la Mănăstirea cea mare la Vatopedu, unde a fost închinată și cea mică, și am închinat-o cu toată inima și cu tot venitul, în veci de veci”.
(Pecetea)

(Melchisedec Ștefănescu, *Notițe istorice*, pp. 312 - 315.)

2. Zapis (1663, ianuarie 12)

*„Adică noi fetili lui Bejan, nepoatili lui Pavel, anume Maria și Anița, nepoatili lui Ioan Topoli și Zaharia și a Ioanii și a Mariei, mărturisim întru acest zapis cum noi am vândut partea noastră a lui Bejan, cari parti de moșie avem între Sireturi, unde să chiamă Siliște Crângenii. Această parte de ocină a lui Bejan, o am vândut dumisali jupânului **Dii de Galați** (s.n.) și am luat banii toți câte două zeci lei cu știrea unchilor noștri anumi, Topoli și Zaharia și a mătușii noastre Ioana și Maria. La această tocmală au fost: Sava lui Cehan și Toadir Păcurar și Necula Sarpi și Ion sân Prisăcarul. Și pentru credință pusu-i-am și degitili să se știe. 7171 (1663), ian.12”.*

(Facsimil, Colecția Arhiepiscopiei Dunării de Jos Galați.)

3. Zapis (1670, aprilie 25)

*„Adică eu Agafia fata Măriei lui Braina și cu fiimiu Nițul și cu unchiu-miu Peșea Sculeș, den sat den Răflești, scriem și mărturisim cu acestu zapis al nostru di a me nenorocuți nici asupriți, nici împesurați, cedăm de bună voie pi rândul, a noastră dreaptă ocină și moșie den sat den Răflești, giumătate de bătrân deplin, dumisali **Șărbul de Galați** (s.n.), dreptu cincisprăzăci lei bătuți și ne-am luat plata deplin la mâna noastră ș-am împărțit cu unchiu-meu.*

Pentru aceea am făcut și noi zapis de credință la mâna dumisali ca să-i hie dumisali dreaptă ocină și moșie și pământ, dumisali și coconilor și nepoșilor dumisali; în veci nime(ni) dintru ruda noastră sau den oamenii noștri să nu să mai atingă câți or fi vândut de buna voia noastră și cu știrea tuturor răzășilor. Și la tocmala noastră s-a tâmplat de față martori anume: Iftode și frate-su Ion, și Cagiachi cel Bătrân și Zaharia sân Pavel și Gloigori Cogeac și Dumitrașcu Ghervasi și Angheluță de Galați și Duca Ortam și Angheluță nepotul lui Angheluță. Să se știe, L(ea)t(ul) 1670, ap(rilie), 25”.

(ANR, fond Mănăstirea Precista-Răducanu, II/4)

4. Milele date mănăstirii „Precista” - Galați (1741)

“Mile pe an din Vamă,

Bine vrând domnia mea cu a noastră bună avere și cu inemă curată, din tot sufletul nostru, și di vreme că toată stăpânirea și toată puterea de la unul adevărat a tot stăpânitoriul și țiitor, Dumnezeu este, după cum mărturisește Sfânta Scriptură.

Aceste iarăși la Dumnezeu ca la un început și (s)fărșit lucrărilor celor bune, a răzima să cuvini pentru aceia dintr-una și singură milă Sfinții sali dându-mi-să stepenul domniei Țării Moldovei. Socotit-am dară că datorie avem întâiu pentru toate să purtăm de grijă, care ne-ar învrednici Dumnezeu, să întărim celi ce ar fi spre folosul Sfintelor mănăstiri, de vreme ce Sfintele m(ă)n(ă)stiri și biserici ce sunt zidite de fericiții domni și de alți iubitori de lăcașuri dumnezeiești, nu pot a să chivernisă fără mila Domnilor și mai vârtos. Că însuși Dumnezeu Ziditoriul a toată făptura așa au tocmit pentru Sfintele besărici prin carele să săvârșescu Sfintele rugi, să nu-și chivernisească cu alt mijloc, fără numai cu milostivie preavoslavnicilor creștini.

Dreptu aceea dară, precum cu alte m(ă)n(ă)stiri, multe mile am făcut cum arată hrisoavele noastre, socotit-am și pentru Sfânta

m(ă)n(ă)stire Precista din Galați, care m(ă)n(ă)stire având miluire cu hrisov de la Domnia Sa Mihail Vodă, ca să preia câte 40 lei din Vama de la Galați, și arătându-ne părinții călugări de la Precista hrisovul Domniei Sale Mihail Vodă, de miluire ce-au avut; Domnia mea încă și au fostu întărit Sfintei m(ă)n(ă)stiri mila aceasta cu osăbit hrisov de la noi și până au avut m(ă)n(ă)stirea hrisovul nostru, milă încă au luat de la Vamă nelipsit.

Dară acum venind înainte(a) Domniei mele rugătoriul nostru Damiano, egumenul de Precista, ni s-au jăluit, zicând că acel hrisov a Domnii mele (care) l-au avut m(ă)n(ă)stirea pre această milă ca să ia din Vama Galaților câte 40 lei, s-au prăpădit în vremile de nepace ce s-au tâmplat în anii aceștia. Și rugându-ni-să egumenul ca să facem iarăși aceia milă, să-i dăm m(ă)n(ă)stirei alt hrisov, să nu să lipsească Sfânta m(ă)n(ă)stire de mila ce-au avut, arătând și slăbiciunea m(ă)n(ă)stirei și trebuințele ce sunt a să face di întemeierea m(ă)n(ă)stirei.

Iată că Domnia me m-am milostivit și din osăbita mila noastră iarăși dăm și înnoim și întărim Sfintei m(ă)n(ă)stiri cu acest hrisov al nostru, ca să aibă a lua din Vama Gălașilor câte 40 lei pre an, pe tot anul nelipsit, la 15 zile ale lunii lui avgust, la ziua praznicului, însă când va fi Vama încredințată să se dea acești bani de la Domnie, iar vând va fi dată Vama în cântăritură să se dea acești bani de la Domn(ii) vameși și să fie de la Domnia mea Sfintei m(ă)n(ă)stiri miluire neștrămutată și hrisov de înnoire și de întăritură pe mila aceasta, nemișcată nici odinioară, în veci.

Și pentru acestu lucru plăcut lui Dumnezeu, poftim Domnia mea și pri cei din urma noastră pre care-i îi va lumina Dumnezău păzită Țară a Moldovei, a fi domnu stăpânitoriul scaunului țarei ori din fiii noștri, ori din săminția noastră, ori dintr-altu neam strein ca să nu surpe mila aceasta ce-am făcut Sfintei m(ă)n(ă)stiri Precistii, precum nici noi n-am surpat miluirile altor luminați Domni, ce mai vârtos le-au întărit cu grabnică evlavie. Așa și Dumnealor, găsint acest hrisov al Domniei mele, ca să aibă a da și a milui și a întări Sfintei m(ă)n(ă)stiri pentru a lor vecinică pomenire. Și s-au scris hrisovul acesta în scaunul Domniei mele, în oraș în Iași, de Tănăsie Măcărescul, logofăt de taină, și era hrisovul iscălit de singur Domnul și cu pecete mică de chinovar și protocălit de Dimitrie Sturza logofăt”.

(ANR, fond Condica Asachi, Ms.629, f. 314-316.)

5. Hrisovul lui Constantin Al. Ipsilanti Vv., Domn al Moldovei, privind moșia „Valea lui Moș” din Diocheți - Covurlui, proprietatea mănăstirii „Precista” - Galați (1800, august 12)

„Io, Constantin Alexandru Ipsilanti Voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domnul Țării Moldavei

Cinst(iți) credincioși boieri Domnii mele, D.Necolai Araboglu biv vel ban, Coste biv vel jic(nicer) sănătate. Prin jaloaba ce au dat Domnii mele Prea Cuvioșia sa Ieremia egum(enul) la mănăstirea Precista din târgul Galați, au arătat că având numita mănăstire satul Diocheți, cari să numește Valea lui Moș, cari fiind alături cu moșia răpos(atului) pah(arnic) Iancul Greceanu, din nepurtare de grijă a egumenilor ce au fost mai dinainte, au făcut mare împresurare, pentru care împresurare fiind trecuți. Scoțând carte gospod cătră cei de atunci pârcălabi de Galați ca să-i cerceteze scrisorile, s-ar fi făcut atunce oare care hotărători moșiei, însă cu deplin pentru această dată iar să poruncim Domnia mea să chemați de față pe clironomii pah(arnicului) Iancu Greceanul ca să-și arate toți scrisurile și hotarnica moșiei ce va fi având, unde scoțând și numit(ul) egumen scrisorile ce va fi având pe acea moșie a sa Diocheți. Să facem cercetare pricinii aceștei prin giudecare și pe câtă să va dovedi că esti dreaptă moșie mănăstirei, să hotărăști prin carte de gidecată.

Apoi de va fi trebuință de hotărât și nu veți pute merge însuși D. Bane, având a săvârși treburile ță(n)utului, vei orându-i din mazilii acelui ță(nu)t pe cari vei socoti a fi oameni di ispravă și cu știință de hotărât moșii, ca împreună cu jic(nicerul) Coste să margă la fața locului, u(n(d)e) strângând de față pe toți răzeșii și megieșii, să facă cu amănunt cercetare ca să afle celi adevărati margine moșii mănăstirei, precum au umblat din vechi.

Și de va cunoaște că pătmești moșiai mănăstirei vreo împresurare atât de cătră moșia pah.Greceanu cât și de cătră alte megieșești moșii, să o disbată de supt toată împresurarea, stâlpind-o și pentru hotară pe la locurile ce va fi trebuință și va da dreptate. Și

după alegire și hotărâtură ce vor face, să dea la mâna egum(enului) și mărturie hotarnică pe obiceiul, întri care primire să-i arate sumile stâlpilor în lung și în curmeziș, cum și pentru hotară, și cum s-au deosăbit moșia mănăstirei de cătră moșii(le) de pe împregiur. Întru care iscălindu-se rânduții hotarnici cum și megieșii, să se adeverească și cu a Dumitali iscălitură ca aducându aice și cercetându-să de cătră Dum(nea)lui vel logof. de va fi făcută dreptate și făr asupra nimănu, să-i facă numitei mănăstiri întăritură de la Domnia mea. Iar dacă la hotărât(ură) s-ar naște vreo pricină între megieși, atunci pentru hotară la parcea ce va fi cu pricini să nu-i puie, ce făcând hartă închipuită di starea locului și mărturie îi scrie de toată curgerea pricinei, să le pui zi de soroc după vremea lucrului, să vie la Divan dumnealui de hotărârea după cum să va cunoaște a fi cu dreptate. 1800, avg(ust), 12”.

(Facsimil, Colecția Arhiepiscopiei Dunării de Jos Galați)

6. JURNAL al procesului dintre mănăstirea Precista și mănăstirea Mavromol (1847, mai 13)

Anul una mie opt sute patruzeci și șapte, luna mai, în treisprezece zile, în temeiul legiurii din stingerea procesurilor de împresurare și după reclamația Sf. Monastiri Precista din Galați, făcută în termenul hotărât și publicat la 20 săptvrie, 1834, pentru împresurarea unei bucățeli de moșie ci stăpânești în capătul moșii Țăglina, a monastirii Mavromolului, dinspre apa Săretului, cu numire di Sf. Ioan, că s-ar fi împresurat dinspre Țăglina și Filești, a Dumnealui Brigadirului Alecu Ghica și din locul numit Vadul Viilor.

Clasificată di Cinstitul Apelativ Divan, spri dizbatire locală și di Cinstitul țănutului Covurlui, rigularisând terminul la 10 a următoarei luni maiu, fiind toți a lor di față, post<elnic>, dumnealui maiorul Panaite Pavlo, arbitru zisei monastiri, împuternicit cu creditiva compitentului Divan, din următorul an, supt n. 847 și pe obștescul vechil al Sf. Mitropolii și monastiri pământești, dumnealui sârdar Iancu Pavlov, cu creditiva Departamentului Averilor

Bisericești, supt n. 624, însoțit de supticălitul sârdar Dimitrie Iorga, obștescul arbitru al acestor Sf. Case, asămine îputernicit cu creditiva Dinvanului din 1846 cu n. 1421.

Iar din partea Dumnealui Brigadirului Ghica, nici arbitru, nici vechil nu s-au arătat. Și după închiderea jurnalurilor, să arbitrează din aceiași zi de 10 mai a întrunirii Comisiei, nimai-putând îngădui mai mult decât până la a doaua zi, la ceasurile hotărâte, au și pășit cătră legiuita lucrare. Și potrivit ceririi, ci prin jalubă au făcut Cuvioșia sa Arhimandritul Grigorie, egumenul Precistii, prin jurnalul cu n.2, au pus Comisia însărcinare Dumnealui paharnic Vasile Popovici, inginerul statului, mai întâiu a rădica planul acelii bucățele di moșie ci esti în stăpânirea numitei monastiri, lămunitoriu și dispre megieșitele moșii cu care se hotărăște.

După a căruia lucrări, întruniți în această Comisie, dimpreună și cu Cuvioșia sa Egumenul, pășind cu aprobația pi fața pământului careli găsindu-să din arătătoriu puncturile. Stăpânirea di astăzi au văzut mărginirea locului monastirii Precistei, pornită din punctual dinspre apus, din linia stăpânirii moșii Filești, sau Calica, di supt o zare din Pascul, unde stăpânești și Țăglina. Și de acolo tot pi un capăt di șăs, până în malul Săretului, unde stă și capătul moșii Filești. Di acolo, Precista pornindu-să spre răsărit, malul Săretului dupi curgirea apei, să lovești cu o bucățică di pământ a Domniței Arghiropulo, născută Caragea, numit Vadul Viilor di beilic¹, unde are și ghecetul² ci esti între Săret și Gârla ci-i zice Bârlățălu.

Iar stăpânirea monastirei Precista, di la Săret alătura cu arătatul loc, merge spre miază-noapte, pisti Gârla Bârlățelu și să suie până la ruptura Capul Pascului, dinspre răsărit, undi să lovești cu moșia Țăglina a monastirei Mavromolului. Și di acolo, Precista merge tot zarea Pascului spre apus, până în hotarul Filești, din punctual di undi ș-au luat pornire.

¹ Secretariatul de Stat al Moldovei, 1832-1862, Inventar arhivistic, București, 1966, p.482, beilic - corvadă, munci grele, silite. Se mai numea beilic și conacul sau casa unde erau găzduiți înalții demnitari turci.

² Ibidem, p.485, ghecet - bac de transport vite peste o apa.

Iar moșia Țăglina, di la punctual rupturii Pascului, dinspre răsărit, undi locul Precistii își dă colțu, Țăglina să pogoară în vale, până în gârla Bârlățelu. Și tot pe aceia gârlă, spre răsărit, merge alătura cu locul numit Vadul Viilor, a Domniței Caragea, până în apa Dunării.

Luare aminte!

Aceste amândouă locuri, adică Sf. Ioan, a Precistii și cu Vadul Viilor a Domniței Caragea, cunoscute acum ca două moșii în toate părțile ei, fiind di un mic popas și între o potrivire cu lățimea capătului moșii Țăglina, din apa Dunării și până în țărmurile Cătușii, pe Filești, să înțălegi că și di la ceia în sus, toati moșiile ci stau cu capătul spre miază-zi, au nestrămutat hotar, malul Săretului. Asăminea dar, și Țăglina fiind trup întregu di moșie și surori cu moșia Filești, ar trebui să meargă și ea până în apa Săretului.

Comisia viind după lămurirea luată la starea locului, pi fața pământului, întorcându-să, au cerut di la partea reclamantă, dovezile sprijinitoare proprietății aceia și a numirei zisă Sf. Ioan, di la care s-au primiturmătoarele:

1 iu. 1796, octomvrie 15, Zapis a lui Neculai Coca i a soției sale Măriuța, prin care-i vinde lui Grigorie Rusu o vie din Podgoria Sf. Ioan, în Descălecătoarea Domnilor Împărătești, în preț di 115 lei.

2 le. <17>99, săptemvrie 15, Zapis a lui Grigori Țurle i a soției sale Dobra, prin cari vând lui Tănasă o vie din Podgoria Sf. Ioan, în preț di 115 lei.

3 le. 1805, februarie 8, Zapis a lui Mărcuță i a soției sale Stanca, prin cari vând lui Casapu o vie din Podgoria Sf. Ioan, în Descălecătoarea Domnilor Împărătești, în preț di 365 lei.

4 le. 1805, dechemvrie 20, Mărturia lui Grigoraș Măcariu ot de 70 ani și Gavril Moldovanul ot de 100 ani, ci o dau egumenului Precistii, Teofil, că moșia numită Sf. Ioan, ci să începi den Săret și vine până în moșia Mavromolului spri răsărit, înspre Galați și la apus să hotărăște cu moșia Filești, numită a Domniței, s-au stăpănit di cătră monastirea Precistii, adiverită de marturi și încredințată de Pârcălăbia Galați.

5 le. 1806, iulie 26, *Cartea Marii Logofeții, către Pârcălăbia di Galați, în cuprindere că la giudecata ținută între Cuvioșia sa Nicodim, egumenul monastirii Nicorița den Iași cu egumenul Precistii din Galați, dupi pretenția celui întâi pentru monastirea numită schitul Sf. Nicolae, cari dupi o scrisoare veche s-ar adeveri că este a monastirii Nicorița și că monastirea Precista cu acolisire³ ar fi stăpânit. La care giudecată, cerând Necorețului a înfășoșa acea scrisoare, au răspuns că o au a vide un vechil al său, carele s-ar fi dus la Galați. Iar egumenul Precistii, Teofil, au întâmpinat de dovadă asupra pretenții pornite, mărturia den 1805, dechemvrie 22, a lui Grigoraș Măcariu și Gavril Moldovanul, oameni bătrâni, prin cari zice că stăpânirea acei moșii di când au apărut ei, tot de moșia Precista s-ar fi urmat, până acum. Și neputându-i curma pricina, Logofeția i-au trimis în cercetarea Pârcălăbiei, ca după descoperirea di la față locului să fie puși locul.*

6 le. 1815, iulie 5, *Carte Gospod a Domnului Scarlat Alexandru Calimah Vv, către Pârcălăbia den Galați în dosul jalobei egumenului Precistii, Antim, poroncitoare ca să meargă la starea moșii Bălțița a zisei monastiri și sub Carte de blăstăm, cercitând impresurările ci ar fi fost tocmind di către megieși, să o hotărască, stălpindu-i cu pietre hotară.*

7 le. 1818, iunie 30, *Scrisoarea sârdarului Manolachi, arătătoare că au luminată Carte Gospod, din 1818, februarie 7, fiind rânduit la moșiile monastirii Precista, au hotărât moșiile Vămeșenii, Cișmelile și Drăguleștii, pentru cari au dat și mărturii hotarnice în mâna Dumnealui Kir Tănase Neculai, iar a patra moșie numită Bălțița, ci să zici din vechi a aceia, aflată la gura Bârladului, unde dă în Dunăre, megieșită cu Mavromolul, dovidindu-i și săliște, unde a fost monastire vechi. Și din pricina lipsei documentelor moșiilor megieșite, iscându-se și boala ciumei, nu au putut hotără.*

³ *Ibidem*, p.481, acolisitor - acel care introduce o acțiune de judecată deși știe că nu are dreptate. Conachi în 1835 dădea următoarea explicație termenului: „acolisitori în limba moldovenească, numindu-se numai acei câți întru cunoștință că nu au dreptate, stârnesc pricini de judecăți. Acaparator. Acolisii înseamnă a câștiga ceva fără a avea dreptul.

8 le. 1832, martie 15, Zapis di la Teodora, soția răposatului Penciu Casapu și feciorul ei Alexandru, prin care vinde preutului Neculai Drăguș o vie din Podgoria Sf. Ioan, în Descălecătoarea Domnilor Împărătești, în preț de 1025 lei.

Aceste sunt documentele înfățișate din partea monastirii Precista, din a căroră cuprindere Comisia văzând nepotrivirea glăsuirei ținutelor documente, cotrarisite la glăsuirea aceștii bucațele di pământ, titluindu-l întâi di Sf. Ioan, al doile de schitul Sf. Nicolae, al triile di Bălțița și al 4 le, di Bălțița și Agapia. Cu adăogire în crisoarea sârdarului Manolachi, că ar fi dovedit și săliște undi ar fi fost monastirea vechi. Când acum, după tot feliul di cercitare făcută pe fața pământului, asămine săliște nu s-au putut descoperi, ș-au întors a sa luare aminte la o copie dip e o Mărturie hotarnică din let, 1787, iunie 7, întărită di Marea Logofeție din 1804, dechemvrie 14, a megieșitei moșii Filești, înfățișată tot di egumenul Precistii, rostitoare că “viind cu măsura pe lângă Puțul Bălții până la țârmurile Cătușii, dinspre răsărit, unde să lovești cu moșia Țăglina a monastirii Mavromolului, la mare punct, au pus piatră hotar și di acolo merge tot pe țârmurile Cătușii spre răsărit, până la gura Cătușii. Și tot alătore cu moșia Mavromolului găsindu-să două mii nouă sute stânjâni, au pus piatră hotar în țârmurile Cătușii. La deal di acolo pogorându-să locul în vali, mergi alătore cu o bucațică di moșie a monastirii Precista, pisti Bârlad și Pascului până la malul Săretului. Dincoace, unde s-au pus iarăși piatră hotară la capul moșii celii vechi, găsându-să una sută optzeci și cinci stânjâni”. Care hotarnică mărturisindu-să di șasăzeci aici, prin aceasta s-ar dovedi stăpânirea Precistei pi aceli părțiceli di pământ. Ș tot din aceleași lămuriri să cunoaște împresurarea ci faci pi di o parti Fileștii, cu linia graniței dispărțitoare atât a locului Precistii precum și di la aceasta înapoi întorcându-să astăzi, răsluiești o însămnată cătime de pământ din trupul moșii Țăglina, pășind Fileștii cu stăpânirea pisti puncturile hotară, arătati în însuși a ei hotarnică ținută mai sus.

Pi di alta, Precista iarăși să vide împresurată di cătră locul numit Vadul Viilor, cu parte din via lui Buțicu și preutului Nicolae Drăguș, cu abatirea stăpânirii trecând pisti locul hotarului dispărțitor între aceste două locuri.

Iar riclămația Precistii că s-ar împresura, de trecut la opis întri documentili monastirii, ș-au mărginit a sa socotință numai pi a celi di față înfățișate dovezi. Pentru care au încheiet acest Jurnal și împreună cu Della înjghebată în nr. de (...) ⁴ file, s-au încredințat Dumnealui Geometrului spri a o supune locului competent, potrivit instrucțiilor. Iar părții stăruitoare I să va da copie încredințată di pi acest Jurnal.

Iscălit,

Dimitrie Iorga sărdar.

Pentru întocmai cu originalul, N. Ghica, sărdar

1847, mai, în 13 zile.

(ANR, fond *Mitropolia Moldovei*, dos, 112/1846, f. 13-14)

7. Reinstalarea egumenului Grigorie la Mănăstirea „Precista” - Galați (1855, noiembrie 9).

„Cinstitului Departament al averilor Clerului,

Prea cuvioși exarhi a monastirilor din Moldova închinat monastirei Vatopedului, prin suplica din 7 a curgătoarei luni, ne-au adus la știință că Prea Cuvioșia Sa arhimandritul Daniil noul igumen monastirei Precista din Galați bolnăvindu-se i-am învoit mergirea sa vremelnicește la locul de unde au venitu până când își va recăpăta deplina sa însănătoșire. Iar pân(a) la întoarcerea sa, au însărcinat cu ocârmuirea zisei monastiri pe Prea Cuvioșia Sa arhimandritul Grigorie, fostul mai înainte igumen.

9 novembrie, 1855”.

(ANR, fond *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice-Moldova*, dos.706 /1854, f.12.)

⁴ Spațiu liber în text.

8. Împuternicirea paharnicului Costachi Sion ca vechil al mănăstirii „Precista”, pentru statornicirea hotarului moșiei Valea lui Moș - Diocheți aparținând mănăstirii (1846, august 4)

„Împuternicire

Supt iscălitul egumenul Sfintei monastiri Precista din Galați, niputând stprui la Comisia injghebata pintru gricaturea moșiei Valea lui Moș acestei monastiri, am insarcinar vechil din partea monastirei pi dumnealui pah(arnicul) Costachi Sion di a sprijini driptățile: liu potrivit glăsuirei ispisocului din 7200 (1691) a Domnului Ioan Constantin (Canremir) Vvod, și a hotărniciei din 1800; încredințând dumisali aceste două documenturi și ori ci va lucra legiuit și potrivit dreptăței monastirei, va fi primit și di monastiri.

Grigorie Precistanul

1846, avgust, 4 zile”

(ANR, fond Mănăstirea Precista- Răducanu, dos. 10/1846, f. 27)

9. „Istoriile ce au a se zugrăvi în biserica „Precista” din orașul Galați în (1865, august 20)

*În bolta a II-a (tinda originală a bisericii**

- Sf. Treime la Stejarul de Mamvri;
- 14 (paisprezeci) mucenici;
- 15 (cicisprezeci) Cuvioși, sub Cafas;
- 43 (patruzeci și trii) mucenițe în roți întorseturile chimerilor.

În bolta a treia - Pronaos

- Deasupra cafasului în bolta de sus portretul Miciei Domnului între 24 icoane a Acatistului, iar în colțuri cu patru prooroci;

* Prima tindă fiind un adaos de sec. XIX, nu necesita pictura interioară (n.n.).

- 12 Cuvioși și Istoria Marii Eghiptencii, i Arhanghelul Mihail și Gavriil.

În bolta a patra - Naos

- Iisus Hristos Emanoil cu Heruvimi și Serafimi precum și Istoriile:

1. Herestruirea proorocului Isaia;
2. Uciderea cu pietre a lui diaconului Ștefan;
3. Uciderea lui Irimia proorocul;
4. Înjunghierea proorocului Zaharia;
5. Scara lui Iacov;
6. Daniil în groapa leilor;
7. Sf. Trei cuconi orbi în cuptiorul Vavilonului;
8. Giudecata lumii;
9. Duminica tuturor sfinților;
10. Cuvioși.

În bolta a cincea - Sf. Altar

- Portretul Maicii Domnului cu 6 prooroci împregiurul ei, în roși;

- 4 Evangheliști la colțuri;

- Apocalipsa Sf. Ioan în 28 Istoriile, iar la antretul ușii, Buna Vestire sub Maica Domnului;

- La antretul pe dinafară pe amândouă părțile tot Buna Vestire;

- Mâna Mântuitorului cu sufletele dreptilor;

- Mâna Săracului și a bogatului ce trebuie să vie din dreapta la antreul din afară;

- Sf. Mucenic Haralampie în partea din stânga a acelu antreu;

- Patru serafimi câte sub-aripi, în patru colțuri.

Toate aceste condeie Iconografe scrise mai sus lucrate în oloi, vâpsele bune precum și pe unde va cere trebuință să se poleiască

cu aur la coroanile Sfinților, s-au evaluat că lucrul și cheltuiala materialului zugrăvii faci aproximativ șapte sute galbeni.

20 august, 1865”.

(ANR, fond *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice-Moldova*, dos. 1558/1864, f. 10 și 20.)

10. Contractul de restaurare a picturii Bisericii „Precista” (1911, august 21)

„Între sub-semnatii, Apostol P. Papadopol proprietar și Grigore Pelinescu pictor domiciliati in Galati, s-a incheiat urmatorul contract:

1) Eu, Apostol P. Papadopol enoriaș și Epitrop al Bisericii Precista din Galați, mă ofer a da din averea mea proprie acestei Biserici suma de 4500 lei pentru a i se face reparațiunile necesare în interior specificate mai jos și anume:

I. Spălatul Altarului, Turlii și întregului corp al Bisericii, cum și repararea sfinților;

II. Poleitul Catapetesmei cu aur curat și lustruit, coprinzând sculpturile și cornizele;

III. Spălatul și reparatul icoanelor de la Catapeteasmă;

IV. Poleitul cu aur a trei strane: Arhierescă, Sf. Împărați și Izvorul Maicii Domnului, cum și repararea zugrăvelilor de la ele;

V. Spălatul și reparatul a 6 icoane cu strănile lor din corpul Bisericii;

VI. Facerea din nou a două tablouri în interiorul Bisericii și anume: Sf. Treime pe plafon, înconjurat de îngeri și cheruvimi și pe perete Pogorârea de pe cruce a Domnului”;

VII. Vopsitul cu ulei de 4 ori al antretului al II-lea al Bisericii și pictarea din nou a două tablouri: Schimbarea la față pe plafon și Adormirea Maicii Domnului deasupra antretului;

VIII. Reparatul picturii existente pe plafonul de la Izvorul Bisericii, restul pereților dat cu culoare de oloi cu panouri

simple, iar friza de sub Prooroci cu ornamentație bizantină cum și vâpsitul Cafasului și a strasilor cu ule;

2) Eu, Grigore Pelinescu, pictor autorizat de Sf. Episcopie a Dunării de Jos, mă oblig a executa toate lucrările de reparație și pictura la Biserica Precista prevăzute în acest contract de la art. I până la art. VIII inclusiv, în costul sumei de 4500 lei oferiți de Dl. Apostol P. Papadopul și în condițiuni cât se poate de bune.

3) Plata acestor lucrări se va face în următoarele condițiuni stabilite între părți : lei 500 la începerea lucrărilor, 2500 lei treptat după sporul și aprecierea lucrărilor care vor fi aproape terminate, iar restul de lei 1500 se va răspunde după terminarea definitivă și recepția lucrărilor care se va face de Autoritățile în drept.

Obligându-mă de a o duce la îndeplinire toate observațiile ce se vor nota, după care voi încasa suma reținută.

Făcut prezentul contract astăzi, 21 august, 1911.

Ss. Ap. Papadopul

Ss. Gr. Pelinescu”

(AADJ, fond Biserici Parohiale, dos. 29/1910-1915, vol. I, f. 86)

INSCRIȚII EPIGRAFICE

Pisania Bisericii „Precista” - Galați, lucrată în anul 1960 din piatră donată de Margulis de la templul ebraic din Galați. Textul pisaniei a fost executat de către ieromonahul Pantelimon Stroe, în redacție româno-chirilică, fapt ce derutează pe vizitatorul neavizat fiind considerată pisania originală; normal ar fi fost ca acest text să fi fost redactat cu litere latine, având în vedere că se face o trecere în revistă a întregii existențe a bisericii până în anul 1960:

„Ridicatu-s-a această Sfântă biserică întru cinstea Prea Sfintei Maice Născătoare de Dumnezeu, Fecioara Maria, în zilele lui Io Vasile Voievod, Domn al Țării Moldovei, prin osârdia lui Șerbu și Dia fiii lui Coman, negustor din fortăreața Brăilei, împreună cu Constantin, fiul lui Teodor din Galați, în septembrie 1647. A fost închinată Sfintei mănăstiri a Vatopedului, distrusă și arsă în timpul asediului din 1821. A fost refăcută în 1829 de egumenul Sava și în 1859 de egumenul Grigorie, schimbându-i-se turlele cele mari, s-au reînnoit toată ca dintâi între 1953-1957, prin râvna și osteneala P.S.E. Chesarie al Dunării de Jos, cu sprijinul statului român. Scrie Doamne în cartea Vieții Tale pe toți ostenitorii acestui Sfânt locaș”.

Pisania Bisericii „Sfântul Gheorghe” - Galați, păstrată din anul 1962 în incinta bisericii Precista. În anul 1914, prof. Nicolae Velichi, fiul preotului Anton Velichi, parohul bisericii Precista, comunica Comisiunii Monumentelor Istorice că din „cele trei biserici înălțate în secolul al XVII-lea în Galați, anume *Maica Precista, Sf. Dimitrie și Sf. Gheorghe*, numai aceasta din urmă își păstrează inscripția”. Textul este scris în grecește, pe o „piatră de râu moale, sfărâmicioasă, determinând ștergerea pe anumite locuri a literelor.

Iată textul tradus în românește:

„S-a ridicat din temelie acest măreț și Dumnezeiesc locaș al Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, ca metoh al Sfântului Mormânt, prin osârdia dumnealui Hagi Mihalachi, pentru mântuirea sufletului și iertarea păcatelor lui și ale părinților lui, în timpul lui Istrati Dabija Voievod, în anul 1664 (7172), aprilie, 1”.

Inscripție funerară pe piatra unui mormânt de la biserica „Vovidenia” - Galați, cu un text frumos, plin de învățăminte, într-o curată limbă românească, din care se poate afla, scris în acrostih, prenumele defunctei, „**Zamfira**”.

*Zac fără suflare în vecinica uitare
Aice în mormânt
De toți despărțită, în veac părăsită
Mă acopăr cu pământ.*

*Așa-i la o floare, cea vântului suflare
Cu ale zorilor plâns,
Face să răsară, săcirea ce-o taie,
Tot lucrul îi strâns.*

*Mărimea, averea, norocul, puterea,
Toate-s acum lut.
Și nu duc cu mine decât rău sau bine
Ce în lume am făcut.*

*Frumusețea-i dusă, lumina-i apusă,
Și tot ce am lăsat
Este cu uimire slabă pătimire,
Tristului bărbat.*

*Inimilor vii, în nimernicie
Iarăși sfat le las
C-așa să pitreacă cum ar vre să facă
Într-a morții ceas.*

*Rudile o slabă mângâiere aibă,
Că negrul mormânt,
Precum legea scrie, după vecinicie
Ne vom vide curând.*

*Așteaptă, oprește, trecători nu treci.
Pașii nu-ți grăbi,
Marginea-ți va spune, neuitatul meu nume,
De vroiești a-l știi. 1811, septembrie, 4”.*

L'Église fortifié « Precista », monument de culture roumaine

- Résume -

Monuments de foi ancienne, nés de l'ingéniosité de notre peuple, les monastères et les ermitages expriment les aspirations et les orientations culturelles et artistiques qui font comprendre que sur ce territoire, intra et extra carpatique, les Roumains sont restés constants dans leur foi, dans leur pensée, dans leurs traditions.

Pareils aux parchemins et aux chroniques jaunies par le temps qui nous révèlent l'histoire de nos ancêtres, ces lieux de culte à grandes valences esthétiques et historiques qui sont à la base de notre culture, constituent de vrais messages à travers le temps, et enrichissent le trésor culturel national et universel.

L'héritage culturel religieux de la ville de Galați de la deuxième moitié du XVIIe siècle est d'une importance particulière, due au fait qu'on assiste dans cette période en Moldavie à la construction des premières églises fortifiées, procédé moins employé dans l'architecture de défense. Ces bijoux d'art féodal religieux constituaient un moyen de défense efficace, due autant à la solidité de la construction qu'à ses dimensions. C'était encore un moyen de conserver la foi, la langue et les traditions des ancêtres à l'époque où les menaces turques ne permettaient ni la construction de nouvelles cités défensives, ni la réparation de celles qui existaient déjà.

Originelles en ce qui concerne leur fonction de culte et défense à la fois, les églises fortifiées de la Moldavie, comme d'ailleurs tout notre corolaire architectonique religieux, ont été les témoins de tant d'événements; elles ont souffert des sièges,

des incendies, des profanations, mais, comme l'oiseau Phoenix, elles ont pu, chaque fois renaître de leurs propres cendres.

De toutes ces églises construites à Galați à la moitié du XVIIe siècle, c'est la « Precista » qui a représenté « dignement notre passé national et ecclésiastique depuis les temps les plus anciens », comme remarquait Nifon, évêque du Bas Danube.

Cette sainte demeure a été haussée à l'endroit d'une ancienne église en bois ayant comme fête patronale « L'Assomption de la Sainte-Vierge », fondée avant 1641 par un certain commerçant Teodor de Galați et qui voue cette église au monastère Vatopedi du Mont Athos.

Le fils de Teodor, Constantin et les frères Dia et Șerbu Coman, des marchands roumains de Brăila établis à Galați ont engagé des maîtres maçons pour construire une église fortifiée en pierre et en briques à la place de celle en bois.

La pierre de construction provenait, en partie, des ruines du castrum romain de Tirighina, près de Bărboși-Galați et la brique des ateliers locaux était cuite dans des fours du même type que ceux qu'on a découvert à la suite des recherches archéologiques effectuées en 1988 à l'environ de l'église « Precista ».

Il n'y a pas de documents qui puissent attester l'année du commencement de la construction, mais on connaît que l'édifice fut terminé en 1647, l'église recevant la bénédiction en septembre, et vouée, selon la tradition, au même monastère Vatopedi.

Remarquable synthèse d'architecture moldo-valachotransylvaine, l'église fortifiée « Precista », présente sur un plan triconque une silhouette élancée accentuée par la sveltesse du clocher au-dessus de la nef.

Le monument a une infra et une supra structure solide, renforcée par deux contreforts qui soutiennent les absides latérales. Un autre contrefort, plus petit a été placé à l'abside de l'Est.

La façade de l'église présente deux registres par un cordon formé de trois lignes de moulures :

- le registre inférieur rythmé de hautes arcades semi-circulaires à triple profil torique.

- le registre supérieur formé d'une ligne de petites arcades, une frise de disques céramiques jaunes, une ligne de petits créneaux qui servaient à la défense.

La tour de la nef a une double base prismatique à section carrée, décorée à l'extérieur d'une bande de « dents de scie » et cinq petits contreforts qui prennent le poids du tambour et de la calotte et repartissent uniformément aux trois absides.

La nef est séparée par le narthex par deux piliers octogonaux.

Au niveau moyen de la fortification proprement dite il y a une chambre de garde et une cuisine, la tour de défense, toutes les deux au dessus de l'exonarthex et des couloirs pratiqués dans les murs doubles tout au tour de l'église.

Parmi les événements qui ont ébranlé cette petite fortification et sainte demeure il convient de mentionner celui de 1769 quand le voïvode de la Moldavie, Constantin Mavrocordat, fût assiégé par les Russes, capturé et emprisonné à Iași, où il va d'ailleurs mourir à la suite des blessures reçues. En 1821, les Turcs qui dévastent la ville et ses églises n'épargnent ni l'église « Precista ».

La fonction de défense de l'église cesse après le moment de 1821, mais elle va fonctionner en tant que monastère jusqu'en 1864, quand, à la suite de l'acte qui confisquait tout les biens des monastères voués à l'étranger, il en restera seulement l'église.

Elle restera église de culte jusqu'en 1971 quand elle est transformée en musée et abritera la collection très valeureuse d'anciens livres roumains et étrangers, des icônes sur verre et bois, des vêtements et d'objets de culte orthodoxe.

“Precista” Fortified Church, Romanian Cultural Monument

- Abstract -

Memorials dedicated to our ancient faith, born from the inventiveness of the people, monasteries and churches are the symbols of cultural and artistic aspirations, thus offering the world the opportunity to understand the fact that Romanians, settled inside and outside the Carpathians, have steadily managed to preserve their faith, thoughts and feelings.

Similar to the ancient documents and chronicles which reveal our forefathers' heroic deeds, these memorials, bearing high aesthetic and historical values, the very foundation of our culture, are the messengers of time, thus enriching the national and international cultural treasure.

The religious and cultural heritage of Galați, belonging to the 2nd half of the 17th century, has been extremely different from others: as in Moldavia, at that time, a less frequent procedure was used for the self-defence architecture, i.e. the building of the first fortress-churches, real jewel of feudal-religious craftsmanship, thanks to both their solidity and dimensions.

Thus, at a time when the Turk threat was making impossible the building of defence citadels, as well as the reparation of the older ones, these memorials were appreciated to be a means of preserving our forefathers' faith, language and customs.

The memorials of Moldavia, extremely original due to their double function - protection and praying, similar to the whole patrimony of the religious architecture, have witnessed many historical events, being burnt, destroyed and profaned as

well. But each time, they have been reborn from their ashes just like the Phoenix bird.

Among the other religious memorials on the territory of Galați, belonging to the 17th century, "Precista" Church holds a peculiar place; it was Vasile Lupu, the Prince of Moldavia, who ordered it to be built.

As Nifon, Bishop of the Lower-Danube asserted, this church is the symbol of "the dignity of our national and religious past since ancient times".

The church has been built on the very place of a former wooden church, in use before 1641, having the patron "The Assumption of the Blessed Virgin", a donation of the local merchant named Theodor, dedicated to Vatopedi Monastery from the Holy Mount Athos.

Theodor's son, Constantin, together with Dia and Serbu Coman brothers, born in Brăila but living in Galați, made up his mind to have a church of stone and brick built in the place of the former wooden one.

The stone was carried from the Roman castrum called "Tirighina", in the neighbourhood of Bărboși-Galați; as for the brick, it was produced in the local workshops, and it was burnt in a brick-kiln similar to those kilns which were recently discovered, in 1988, inside the perimeter of "Precista" Church.

There are no documents with regard to the date of the beginning of the building, but we know when it was finished, i.e. in 1647; the church was sanctified, and it was also dedicated to Vatopedi Monastery.

Astonishing blend of Moldavian-Wallachian, as well as Transylvanian architecture for religious purposes, "Precista" Fortress-Church stands up on a silhouette being stressed by steeple on the middle nave.

The structure is featured by a solid skeleton with 2 abutments on both sides of the absides. A smaller abutment was raised on the eastern apses.

The front part of the church is divided into two scales by a median belt; this is made up of three rows of ornaments.

The lower scale possesses tall half-circular bows as well as a toric propylaeas.

The upper scale consists of a series of smaller bows, a frisis with yellow ceramic disks with battlements used for defence purposes.

The steeple on the nave has a double prismatic base with a square section decorated with two smaller rows of archways and is decorated with a “saw-teeth” like ornament.

There are also five abutments which bear the weight of the tower and of the dome, equally supported by the three apses. The nave is separated from the narthex by two octagonal pillars.

The fortress had a guard room in the middle part, used as a kitchen too, situated above the exonarthex and connected with the corridors inside the double walls all round the church.

As it has been noted above, many remarkable events have severely affected the small fortress and church as well. Two of them are worth mentioning: the former one, in 1769, when Constantin Mavrocordat, prince of Moldavia, was sieged by the Russians, captured and held prisoner in Iași, where he died because of the many wounds.

The latter event took place in 1821 when the Turks destroyed and burnt a large part of the town and its churches. The church ceased to be used as a fortress soon after 1821; it continues to be used as a church till 1864. That very year a decree was given according to which the wealth of the monasteries, formerly owned by foreigners, were confiscated.

"Precista" Church was used as a place for messes and prayers till 1971, the year when it officially became a museum. It shelters a valuable collection of old books, both in Romanian and in other foreign languages, icons painted on wooden garments and objects used for religious purposes by the Orthodox.

BIBLIOGRAFIE

A. Lucrări și studii

- ANDRONIC, Alexandru, *Fortificații medievale din Moldova*, în „Memoria Antiquitatis”, II, Piatra-Neamț, 1970.
- ANGHEL, Aneta, *Cercetări de salvare efectuate în necropola medievală - zona Faleză Dunării - Galați (sec. XVI-XVIII)*, în „Danubius” XIII-XIV / 1992.
- ANGHEL, Aneta, *Observații cu privire la zonele locuite în orașul medieval Galați*, în „Danubius”, Galați, XI-XII / 1984-1985.
- BALȘ, Gheorghe, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacul al XVI-lea. 1527-1582*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an XXI, fasc. 55-58, 1928.
- BALȘ, Gheorghe, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, Ed. Institutului de arte grafice, „E. Marvan”, București, 1933.
- BALȘ, Gheorghe, *Influences arméniennes et géorgiennes sur l'architecture Roumaine*, Vălenii de Munte, 1931.
- BALȘ, Ștefan M., *O biserică fortificată în Iași – Sfântul Ioan Botezătorul*, în „Închinare lui Nicolae Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 ani”, Cluj, 1931.
- BARNEA, I., *Dinogetia*, ediția a II-a, Ed. Meridiane, București, 1969.
- BĂLAN, Ioanichie, *Mănăstirea Bistrița*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Iași, 1977.
- BĂLAN, Ioanichie, *Vetre de sihăstrie românească, secolele IV-XX*, Ed. Institutului Biblic și de misiune al BOR, București, 1982.
- BĂLTUȚĂ, Mitrofan, *Schitul Hadâmbu*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei” an. LXV, nr. 3, 1989.
- BĂRBULESCU, Ilie, *O danie a lui Vasile Lupu făcută mănăstirii Lepavina din Croația și vechile legături ale Principatelor Române cu Croația*, în „Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie”, an. V, vol. I X, Buc. 1903.
- BERECHET, Ștefan Gr., *Biserica și domnia în trecutul românesc*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an LXII, nr. 9, 1945.

- BELDIE, I.C., *Biserica Precista din Galați*, în „Vestitorul”, organul Episcopiei Dunării de Jos, nr. 19 - 20/1949.
- BELDIE, I.C., *Schițe istorice asupra județului Covurlui. Contribuțiuni*, Galați, 1925.
- BENKO, Margareta, *Despre castelele transilvănene cu cornișa crenelată*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, an XXXIX, nr.1, 1970.
- BEZVICONI, Gh., *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, Institutul de Istorie Națională din București, Imprimeria Națională, București, 1947.
- BRĂTULESCU, Victor, *Bisericele din Transilvania. Biserici întărite*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an XXX, fasc. 91, 1937.
- BRĂTULESCU, Victor, *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1942*, Imprimeria Națională, București, 1943.
- BODOGAE, Teodor, *Ajutoare românești la mănăstirile de la Sfântul munte Athos*, Tip. Arhidiecezană, Sibiu, 1940; ediția a II-a, Editura Paralela 45, Pitești, 2003.
- BOGDAN, Al., *Cetatea din veacul al XVII-lea de la Tg.-Mures*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente Istorice și de Artă”, an XLIII, nr. 1, 1974.
- BULAT, Nicolae, *Județul Soroca, file de istorie*, Ed. Arc, Chișinău, 2000.
- *** *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, București, vol. II/1959, III/1968, întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca, Constantin Negulescu
- CANTEMIR, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, ediție D.M. Pippidi, Traducere Gh. Guțu, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1973.
- COSTINESCU, M. N., Goergescu, F. ZGRAON, *Dicționarul limbii române literare vechi*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987.
- CANTACUZINO, T.G., *Extras din condica de familie a Cantacuzinilor din Moldova*, în „Arhiva”, Iași, tom. XIII, 3-4/1902.
- CANTACUZINO, Gh.I., *Vechea mănăstire a Moldoviței în lumina cercetărilor arheologice*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, an XL, nr. 3, 1971.

- CANTACUZINO, Gh. I., *Unele aspecte ale cercetării arheologice la monumentele istorice*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an XLII, nr. 2, 1973.
- CĂLDĂRARU, Dragoș Cristian, *Pomelnicul de la Drăgușeni-Covurlui cu o spiță de neam inedită a familiei Greceanu din Moldova*, în „Îndrumător bisericesc misionar și patriotic”, IV, Galați, 1988.
- CÂNDEA, Ionel, *Altarul bisericilor din cetatea de la Cetatea Albă și „ipoteza otomană” privind ridicarea cetății*, în „Arheologia Medievală”, II, Reșița, 1998.
- CÂNDEA, Ionel, *Edificii religioase la Cetatea Albă (sec. XIV-XV)*, în „Studii și Materiale de istorie medie”, Brăila, vol. XXII, 2004.
- *** *Călători străini despre țările române*, Ed. Științifică București, I/1968, ediție Maria Holban; *Idem*, Ed. Științifică și Enciclopedică, V/1973, ediție Maria Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul CERNOVODEANU; *Idem*, VI/1976, VII/1980, VIII/1983; *Idem*, IX/1997, Ed. Academiei Române, București, ediție Maria Holban (redactor responsabil), M.M. Alexandrescu-Dresca Bulgaru, Paul Cernovodeanu.
- CHIRIAC, Laurențiu, *Monumente religioase medievale din zona Bârladului*, ediția I-a, Ed. Kolos, Iași, 2007
- CHIȚESCU, Lucian, *Considerații istorice asupra fortificațiilor Moldovei. Privire specială asupra secolului XVI*, în „Revista Muzeelor. Monumente Istorice și de Artă”, an I, nr. 1, 1981.
- CIOLAN, Macarie, *Mănăstirea Secu*, Iași, 1987.
- CONSTANTINESCU, Anghel, *Monografia Sfintei Episcopii a Dunării de Jos*, Atelierele Socec & Comp., București, 1906.
- CONSTANTINESCU, D., *Campania de săpături din anul 1940 de la Cetatea Neamțului*, în „Anuarul Comisiei monumentelor Istorice pe 1943”, editor Victor Brătulescu, București, 1946.
- CONSTANTINESCU, D., *Raport asupra săpăturilor din anul 1942 de la Cetatea Neamțului*, în „Anuarul Comisiei Monumentelor Istorice 1943”, editor V. Brătulescu, București, 1946.
- COSTIN, Miron, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. P.P.Panaiteșcu, Ed. Tineretului, București, 1963.
- CODRESCU, Theodor, *Uricariul*, I, Iasi, 1852; *Ibidem*, VI, Iasi, 1875.
- CRAINIC, Nichifor, *Transfigurarea românismului*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an LXI, nr.10-12, 1943.

- CRONȚ, Constantin, *Biserica fortificată Precista Galați, monument istoric, colecție muzeistică de artă bisericească și feudală românească*, în „Glasul Bisericii”, an. XXXI, nr. 9-10, 1972.
- CURINSCHI, Gheorghe-Vorona, *Probleme de restaurare a monumentelor istorice*, în „Arhitectura R.P.R.”, 4/1954.
- *** *Documente privind istoria României. A. Moldova*, vol. I (1501-1550), Ed. Academiei Republicii Populare Române, București, 1953.
- DEREK, Peter, *Unele aspecte privind conservarea bisericilor-cetăți ale sașilor din Transilvania*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an III, nr. 1, 1992.
- DOBJANSCHI, Ana, SIMION, Victor, Ed. Meridiane, *Arta în epoca lui Vasile Lupu*, București, 1979.
- DRAGOMIR, I. T., *Descoperiri arheologice pe actualul teritoriu al Galațiului din cele mai vechi timpuri și până la întemeierea orașului*, în „Danubius”, I / 1967.
- DRAGOMIR, Silviu, *Contribuții la relațiile bisericii românești cu Rusia în secolul al XVII-lea*, Ed. Dominor, București, 2003.
- DRĂGUȚ, Vasile, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
- DRĂGUȚ, Vasile, *Une forme représentative de l'architecture vernaculaire: les fortifications populaires du moyen âge*, în „Revista Muzeelor Monumentelor Istorice și de Artă”, an XLVIII, nr.1, 1979.
- DRĂGUȚ, Vasile, *O epocă artistică uitată, epoca lui Miron Barnovschi*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an XLII, nr. 1, 1973.
- DRĂGUȚ, Vasile, *Arta românească*, ediția a II-a, Ed. Vremea, București, 2000.
- EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu, Viața și înfăptuirile sale*, Ed. Episcopiei Romanului, Roman, 1982.
- ERBICEANU, Constantin, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, Tipografia cărților bisericești, București, 1888.
- FLOAREȘ, Dan, *Fortificațiile Țării Moldovei din secolele XIV-XVII*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2005

- FABINI, Herman, *Turnuri de patricieni în Sibiu la sfârșitul evului mediu*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor, Seria, Monumente Istorice și de Artă”, 1, 1974.
- FABINI, Herman, *Biserica-cetate din Biertan*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an III, nr. 1, 1992.
- GIURESCU, Constantin C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967.
- GIURESCU, Constantin C., *Istoria orașului Brăila*, Ed. Științifică, București, 1968.
- GHERONTIE, Episcopul Constanței, *Melchisedec zugrăvit de câțiva dintre ucenicii săi*, în „Melchisedec zugrăvit de câțiva dintre ucenicii săi”, Mănăstirea Cernica, 1936
- GHEORGHIU, Teodor Octavian, *Arhitectura medievală de apărare din România*, Ed. Tehnică, București, 1985.
- Ghibănescu, Gheorghe, *Surete și Izvoade*, Viața românească S.A., Iași, XXII/1929.
- GHICA-Budești, N., *Mănăstirea Golia. II. Studiu arhitectonic*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an XVII, fasc 41, 1924.
- GRIGORESCU, Ioana, *Cercetări la biserica Mănăstirii Secu și propuneri de reconstituire*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, an. XLI, nr. 1, 1972.
- GOLIMAS, Aurel H., *Un domnitor o epocă*, Ed. Sport-Turism, București, 1980.
- GOSTYNSKI, T., *Cine a fost autorul bisericii Golia*, în „RI”, XXX, nr. 1-12, 1944.
- HEITEL, Radu, *În legătură cu unele probleme ale arheologiei cetăților de piatră medievale din Transilvania*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, an XXXIX, nr.2, 1970.
- HENRY, Paul, *Monumentele din Moldova, de la origini până la sfârșitul secolului al XVI-lea*, Prefață la ediția românească, Jean Delumeau, postfață și note, Vasile Drăguț, traducere și indici, Constanța Tănăsescu, Ed. Meridiane, București, 1984.
- HOFFMANN, Herbert, *Monumentele transilvănene într-un context modern*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, an XXXIX, 1, 1970.
- HOLBAN, Maria E., *Un raport frances despre Moldova (1828) al consulului Lagan*, în „Buletinul Comisiei Istorice a României”, IX/1930.

- HURMUZACHI, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol., XIII; *Idem*, XIV / II; *Idem*, XIV / II; *Idem*, S.1/V; *Idem*, XIX.
- *** *Instituții feudale din Țările Române*. Dicționar, Coordonator Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1988.
- ILIE, Costel, *Note privind descoperirile monetare din zona bisericii Precista din Galați*, în „Danubius“ XVIII, Galați, 2001.
- ILIESCU, Marin, *Considerații privind tipologia incintelor de apărare a bisericilor-cetăți transilvănene*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an III, nr. 1, 1992.
- IONESCU, Grigore, *Istoria arhitecturii în România*, vol. II, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1965.
- IORGA, Nicolae, *Întoarcerea unei pribege. Doamna Maria Minio*, în „Academia Română, Mem. Sect. Ist.”, s. III, t. XII, București, 1932.
- IORGA, Nicolae, *Opere economice*, ediție Georgeta Penelea, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982,
- IORGA, Nicolae, *Histoire des relations anglo-roumaines*, Edition du Jurnal „Neamul Românesc”, Iassy, 1917.
- IORGA, Nicolae, *Istoria românilor prin călători*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Adrian Angheliescu, Ed. Eminescu, București, MCMLXXXI.
- IORGA, Nicolae, *Neamul românesc în Bucovina*, Ed. Semne, Ediție anastatică, București, 1905.
- IORGA, Nicolae, *Guide historique de la Roumanie, Commission des Monuments Historiques de Roumanie, deuxime edition*, București, 1936.
- IORGA, Nicolae, *Inscripții din bisericile României*, Atelierele grafice SOCEC&Comp., București, II, București, 1908.
- IORGA, Nicolae, *Ce este vechea noastră artă?*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an XXXV, fasc. 113-114, 1942.
- *** *Istoria militară a poporului român*, coordonator principal, acad. Ștefan Pascu, Ed. Militară, vol. III, București, 1987
- *** *Istoria Românilor*, Mihai Maxim, Camil Mureșanu, Ștefan Ștefănescu, Tudor Teoteoi, Ion Toderășcu, Virgil Vătășianu, vol. IV, Ed. Enciclopedică, București, 2001; vol. V, coordonator, acad. Virgil Câdea, ED. Enciclopedică, București, 2003.

- ISTRATE, Corneliu, *Condica visteriei Moldovei din anul 1816 în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. Xenopol”* – Iași, S/1979.
- KINGA, Tüdös S., *Fortificările medievale în S-E Transilvaniei*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor, Seria, Monumente Istorice și de Artă”, nr. 1, 1984.
- LAPEDATU, Alexandru, *Cetatea Sorociei, notiță istorică descriptivă*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an VII, 1914.
- LAPEDATU, Alexandru *Cercetări istorice cu privire la meșterii bisericilor moldovene din secolul al XVI-lea*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an V, 1912,
- LIGOR, Alexandru, *Dezvoltarea culturii Moldovei în vremea domniei lui Vasile Lupu*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an. LV, nr. 9-12, 1979.
- LIGOR, Alexandru, *Prin Moldova în timpul lui Vasile Lupu*, Ed. Sport-Turism, București, 1987.
- MARINESCU, Florin, Petronel ZAHARIUC, *Câteva documente privitoare la mănăstiri din Galați păstrate în arhiva mănăstirii Sfântul Pavel de la Muntele Athos*, în „Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos”, Galați, 2005.
- MARINESCU, Florin, Mănăstirea Precista din Galați, metoc al Mănăstirii athonite Vatoped. Date preliminare, în „Studii Danubiene”, nr. 1, Galați, 2009.
- MANEA, Mihai, *Mic dicționar de termeni istorici*, Ed. All Educational, București, 1999.
- MARCU, Florin, *Marele dicționar de neologisme*, Ed. Saeculum, București, 2000.
- MĂNCIULESCU, R., Șt. BALȘ, *Lucrări de restaurare la mănăstirea Râșca, județul Suceava*, în „Revista Monumentelor Istorice”, an LIX, nr.1, 1990.
- MELCHISEDEC, Episcopul Romanului, *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 mănăstiri și biserici antice din Moldova*, București, 1885.
- MICLEA, Ion, Radu FLORESCU, Ed. Meridiane, *Dragomirna*, București, 1976.
- MUSICESCU, M. A., BERZA, M. Ed. Meridiane, *Mănăstirea Sucevița*, București, 1958.
- MOISESCU, Gh. I., *Legăturile Țării Românești cu mănăstirile Mega Spileon și Sf. Lavră din Peloponez*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1-2, 1934.

- *** *Moldova în epoca feudalismului. Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1174*, editori, Pavel G. Dimitriev, Pavel V. Sovetov, II/2, Ed. Știința, Chișinău 1975.
- MOSOR, Constantin, *Călătoria Patriarhului Macarie al Antiohiei în Țările Române și importanța ei pentru istoria Bisericii Române*, în „Glasul Bisericii” an. XXXI, nr. 1-2, 1972.
- *** *Monumente Nationali. Monastiri si Biserici Ortodoxe. Raporturi de la comisiunile întocmite pentru cercetarea lor, Partea I*, București, 1882.
- MUNTEANU-Bârlad, Gh., *Galații*, Galați, Ed. Autorului, Societatea de Editură Științifică-Culturală, Galați, 1927.
- MURARIU, Ioan, *Dicționar de termeni istorici si arhaisme*, Ed. Vox, București, 2004.
- NANU, Dan-Basarab, ILIE, Costel, COȘOVLIU, Octavian, *Cuptoare pentru ars piatră de var descoperite în zona bisericii Precista Galați*, în „Danubius”, XIII-XIV /1992.
- NĂSTASE, Dumitru, *Tainițe și metereze în vechile biserici din Iași*, în „Studii și cercetări de istorie”, nr. 3-4, 1957.
- NAUM, Alexandru, *Notiță despre arhitectura bisericii din Tazlău (jud. Neamț)*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an. IX, fasc. 34, 1916.
- NEAMȚU, Vasile, *Stabilirea capitalei Moldovei la Iași*, în „Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași”, (seria nouă), secț. III, A. Istorie, Tom XIV.
- OȚETEA, Andrei, *Mișcarea eteristă în Moldova*, în „În amintirea lui Constantin Giurescu, la douăzeci și cinci de ani dela moartea lui (1875-1918)”, București, 1944.
- PALADE, V., *Probleme de organizare și administrație bisericească în opera lui Mihail Kogălniceanu*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an. L, nr. 1-2, 1974.
- PĂLTĂNEA, Paul, *Istoria orașului Galați. De la origini până la 1918*, ediția a II-a, partea I-II, Ed. Partener, Galați, 2008.
- PĂLTĂNEA, Paul, *Informații privind comerțul orașului Galați în secolul al XVII-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D.Xenopol”, Iași, IX/1972.
- PĂLTĂNEA, Paul, *Familia Doamnei Ana, soția lui Mihai Vodă Racoviță*, în „Arhiva Genealogică”, I (VI), nr. 3-4, 1994, p. 135.

- PĂLTĂNEA, Paul, *Câteva date privind începuturile oraşului Galaţi*, în „Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie, A. D. Xenopol” Iaşi, VI / 1969.
- PĂLTĂNEA, Paul, *Viaţa lui Costache Negri*, Ed. Centrului Cultural „Dunărea de Jos”, Galaţi, 2006.
- PĂLTĂNEA, Paul, *Domeniul mănăstiresc din judeţul Galaţi în secolele XV-XVII*, în „Credinţă, istorie şi cultură la Dunărea de Jos”, Galaţi, 2005.
- PĂLTĂNEA, Paul, *Vechi lăcaşuri de cult şi viaţa bisericească în sudul Moldovei până la 1864*, în „Monumente istorice şi izvoare creştine”, Galaţi, 1987.
- PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981.
- PERIANU, Radu I., *Un negustor brăilean, prieten cu Matei Basarab*, în „Revista Istorico-Română”, MCMXLVI/XVI, fasc. IV.
- POCITAN, Veniamin, *Conferinţă panortodoxă din Sf. Munte al Athonului*, în „Biserica Ortodoxă Română”, seria III, an. XLVIII. Nr.9 (594), 1930.
- POPESCU, Gh., *Dare de seamă despre afacerilor bisericeşti*, Tipografia „Gutenberg”, Joseph Gobl, Bucureşti, 1906.
- POPESCU-Spineni, M., *Procesul mănăstirilor închinat. Contribuţii la istoria societăţii româneşti*, Institutul de arte grafice. Tiparul Universitar, Bucureşti, 1936.
- PUNGĂ, Gh., *Ţara Moldovei în vremea lui Alexandru Lăpuşneanu*, Ed. Universităţii „Al. I. Cuza”, Iaşi, 1994.
- *** *Psaltire*, Buda, 1802.
- RĂSMERIŢĂ, Al., *Melchisedec, mare bărbat politic român*, în „Melchisedec zugrăvit de câţiva dintre ucenicii săi”, Mănăstirea Cernica, 1939.
- *** *Recensămintele populaţiei Moldovei din anii 1772-1773 si 1174*, în “Moldova în epoca feudalismului” II/2, Ed. Ştiinţa, Chişinău 1975.
- ROSETTI, Radu, *Evoluţia mijloacelor şi a chipului de făptuire a războiului de la moartea lui Ştefan cel Mare până la aceea a lui M. Basarab*, în „Academia Română, Mem. Sect. Ist.”, s. III, t.12.
- REZACHEVICI, Constantin, *Strategia militară românească în secolul al XVII-lea*, în „Revista Istorică”, t. 31, nr. 10, 1978.
- SANIE, Silviu, *Civilizaţia romana la est de Carpaţi şi romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, Ed. Junimea, Iaşi, 1981.

- PANAITESCU, Scarlat, *Știința fortificației în România dela 1864 până în zilele noastre*, în „ARMSS”, s. III, t. I, mem. 10, București, 1923.
- SLĂTINEANU, Barbu, *Comunicări*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, fasc. 84/1935.
- SELIAN, Sergiu, *Bisericile armenesti din România*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an II, nr. 4, 1991.
- SERAFIM, Ieroshimonah, *Proschinitar al Sfântului Munte al Atonului*, traducere de monahul Varnava Luchianov, București, Tipografia Nifon Mitropolitul, ulița Tipografiei, 1856
- SOLOMON, Constantin, STOIDE, C. A. *Documente tecucene*, II, Tipografia Lupașcu, Bârlad, 1939.
- STROIDE, C. A., *Prima domnie moldoveneasca a lui Gheorghe Duca Vodă*, în „Revista istorică română”, MCMXLV / VI, fasc. 1.
- STOICESCU, Nicolae, *Cultura și arta în vremea lui Matei Basarab*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor. Seria. Monumente Istorice și de Artă”, an. XIII, nr. 2, 1982.
- STOICESCU, Nicolae, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, Direcția Patrimoniului Cultural Național. Biblioteca Monumentelor Istorice din România, București, 1974.
- STOICESCU, Nicolae, *Unitatea românilor în Evul Mediu*, Ed. Academiei, București, 1983.
- ȘLAPAC, Mariana, *Cetăți medievale din Moldova*, Ed. Arc, Chișinău, 2004.
- TEODORU, Horia *Porțile Sucevei*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an XXXVIII, fasc. 123-126, 1945.
- *** *Tezaurul Toponimic al României. Moldova. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale, 1772-1988*, Dragoș Moldoveanu, coordonator, vol. I, partea 1, A. Unități simple, (localități și moșii), Ed. Academiei Române, București, 1991.
- TOMESCU, C. N., *Știri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809 - Eparhia Hușiului și Romanului*, în „Arhivele Basarabiei”, III, 2/1931.
- TOMESCU, C. N., *Tablou de 40 de mănăstiri și schituri din Moldova, și cu arătarea moșiilor ce aveau ele în 1812*, în „Revista Societății Istorico - Arheologice Bisericești”, XXII, Chișinău 1933.

- UDIȘTEANU, Dionisie I., *Graiul evlaviei străbune, I, Inscricții și însemnări dela Secu (Contribuțiuni la o monografie istorică)*, Seminarul monahal Cernica, 1939.
- VĂTĂȘIANU, Virgil, *Istoria artei feudale în Țările Române*, vol. I, Ed. Academiei Republicii Populare Române, București, 1959.
- VELESCU, Oliver, *Cetăți țărănești din Transilvania*, Ed. Meridiane, București, 1964.
- VOITEC-Bordea, Mira, *Reflexe gotice în arhitectura Moldovei*, Ed. Meridiane, București, 1976.
- XENOPOL, A. D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ediție I. Vlădescu, Ed. Cartea Românească, București, 1925.
- ZOTTA, Sever, *Mănăstirea Golia. Schiță istorică*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an XVIII, fasc. 42, 1924.
- ZOTTA, Sever, *Mănăstirea Golia. I. Schiță istorică*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an. XVII, fasc. 41, 1924.

B. Izvoare arhivistice

ARHIVA ARHIEPISCOPIEI DUNĂRII DE JOS

- fond *Biserici parohiale*, dos.1649/1954-197; dos.734/1949-1960; dos. 1650/1966-1975; dos.29/1910-1915.
- fond *Administrative*, dos. 412/1852-1854; dos. 411/1852-1853; dos. 453/1865; dos. 161/1862-1863; dos. 422/1857; dos. 424/1858-1859; dos 164/1861-1863; dos. 176/1864; dos.770/1868; dos. 427/1859-1860; dos. 435/1864 –1865.

ARHIVA PROTOIERIEI GALAȚI

- fond *Protoieria Ținutului Covurlui*, S/I, dos.12/1863; dos. 307/1886.
- fond *Biserici parohiale*.

ARHIVELE NAȚIONALE ale ROMÂNIEI

- fond *Precista-Răducanu*, dos. 11/1864; dos. 10/1864; dos. II/4;
- fond *Mănăstirea Precista-Galați*, dos. II/1863;
- fond *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice-Moldova*, dos. 1558/1864; dos. 706/1854;
- Colecția *Condica Asachi*, Ms. 629.

SERVICIUL JUDEȚEAN GALAȚI al ARHIVELOR NAȚIONALE

fond *Tribunalul Județului Covurlui*, tr. Iași, dos. 266/1861; dos. 133/1858; dos. 220/1856; dos. 264/1861; dos. 162/1857; dos.142/1857; dos. 180/1857; dos. 185/1857; dos. 243/1957; dos. 71/1859; dos. 66/1863; dos.133/1858;

fond *Primăria orașului Galați*, dos. 14/1841;

Colecția Documente.

MUZEUL DE ISTORIE GALAȚI

fond *Arhiva științifică*

LISTA ABRÉVIERILOR

Periodice, culegeri de studii

AAR.MSI	= Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București
AAR.MSS	= Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Științifice, București
AȘUI	= Analele Științifice ale Universității „Al.I.Cuza”, Istorie, Iași
ACMI	= Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
AIIAI	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D.Xenopol”, Iași
AB	= Arhivele Basarabiei, Chișinău
AG	= Arhiva Genealogică, Iași
AA	= Artă și Arheologie, București, Iași
AM	= Arheologia Medievală, Reșița
AADJ	= Arhivele Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați
ANR	= Arhivele Naționale ale României, București
APG	= Arhivele Protoieriei Galați
BNR	= Biblioteca Națională a României, București
BOR	= Biserica Ortodoxă Română, București
BMI	= Buletinul Monumentelor Istorice, București
BCIR	= Buletinul Comisiei Istorice a României, București
SJGAN	= Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale
GB	= Glasul Bisericii, București
MIG	= Muzeul de Istorie Galați
MMS	= Mitropolia Moldovei și Sucevei, Iași

MA	= Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
RIAF	= Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, București
RIR	= Revista Istorică Română, București
RA	= Revista Arhivelor, București
RMI	= Revista Monumentelor Istorice, București
RMMM	= Revista Muzeelor și Monumentelor. Seria Muze, București
RMM.MIA	= Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente Istorice și de Artă, București
RMM	= Revista Muzeelor și Monumentelor (1975), București
RSIAB	= Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești, Chișinău
SCIA	= Studii și Cercetări de Istoria Artei, București
SMIM	= Studii și Materiale de Istorie Medie, Brăila

Alte prescurtări

art.cit.	= articol citat;
ed.	= editura;
fasc.	= fascicola;
f.z.	= fără zi;
ist.	= istorice;
mem.	= memorii;
ms.	= manuscris;
op.cit.	= operă citată;
p.	= pagina;
pp.	= paginile;
sect.	= secțiunea;
s.	= seria;
t.	= tomul;
vol.	= volumul.

Tipărit la S.C. DON-STAR S.R.L. Galați
Str. 1 Decembrie 1918, Nr. 23 Tel/Fax: 0236/420100
e-mail: donstargalati@yahoo.com

